

T.C.
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI

İLKOKULDAN ORTAOKULA GEÇİŞE BAĞLI OLARAK ÇOCUKLARDA
YAŞANAN PSİKOLOJİK SORUNLARIN DUYGUSAL GELİŞİM AÇISINDAN
İNCELENMESİ

TEZİ YAZAN

MESUT NAS

(201410006)

TEZ DANIŞMANI

Prof.Dr. Bekir Aydın LEVENT

YÜKSEK LİSANS TEZİ

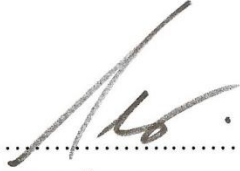
MERSİN – OCAK 2017

T.C
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ' NE

201410006 numaralı öğrencimiz olan **Mesut NAS** tarafından hazırlanan “**İlkokuldan Ortaokula Geçişe Bağlı Olarak Çocuklarda Yaşanan Psikolojik Sorunların Duygusal Gelişim Açısından İncelenmesi**” başlıklı bu tez çalışması jürilerimiz tarafından oy birliği ile Psikoloji Anabilim Dalında **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Üniv. İçi- Tez Danışmanı - Jüri Başkanı: Prof. Dr. Bekir Aydın LEVENT

Üniv. İçi - Jüri Üyesi :Prof. Dr. Şükrü UĞUZ

1.Yedek Üye-Üniv. Dışı - Jüri Üyesi: Doç. Dr. Mahmut Oğuz KUTLU
(Çukurova Üniversitesi)

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylarım.

20/01/2017

Yrd. Doç. Dr. Murat KOÇ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Not: Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndaki hükümlere tabidir.

TEŞEKKÜR

Öncelikle daima benim yanımda olan, hiçbir karşılık beklemeden her türlü özveriye ve sabrı bana gösteren, manevi desteğini esirgemeyen, eşim Songül NAS'a sonsuz teşekkür ediyorum.

Lisansüstü tezimin her aşamasında beni destekleyen ve bilgisiyle bana katkıda bulunan değerli danışman hocam Sayın Prof.Dr. Bekir Levent AYDIN'a en içten teşekkürlerimi sunuyorum.

Lisansüstü tezimde bilgi ve deneyimlerini benimle paylaşan, desteklerini esirgemeyen Sayın Yrd. Doç. Dr. Sultanberk HALMATOV'a, sayın Doç.Dr. Reyhan (Bahçivan) SAYDAM'a teşekkürlerimi sunuyorum.

Ayrıca veri değerlendirilmesinde, sağladığı katkılardan dolayı sevgili arkadaşım Mahir ACAR'a gönülden teşekkür ederim.

ÖZET

İLKOKULDAN ORTAOKULA GEÇİŞE BAĞLI OLARAK ÇOCUKLARDA YAŞANAN PSİKOLOJİK SORUNLARIN DUYGUSAL GELİŞİM AÇISINDAN İNCELENMESİ

MESUT NAS

Yüksek Lisans Tezi, Psikoloji Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Bekir Aydın LEVENT

Ocak 2017, 98 Sayfa

Bu araştırma 9- 10 yaş grubunda çocukların ilkokuldan ortaokula geçişe bağlı olarak çocuklarda yaşanan psikolojik sorunların duygusal açıdan incelenmesi amacıyla planlanmıştır. Araştırma 9-10 yaş grubu 140 ilköğretim öğrencileriyle yürütülmüştür. Araştırmada Koppitz'in "Bir İnsan Çiz" testinin duygusal gelişim düzeyinin belirlenmesine yönelik kriterleri dikkate alınmıştır. Elde edilen verilerin analizinde "Önemlilik Testi" kullanılmıştır. Araştırma sonunda cinsiyet ve yaş bakımından dürtüsellik, yetersizlik-güvensizlik, utangaçlık-çekingenlik davranışı yönünde kız ve erkek çocukların çizimleri ile yaş açısından anlamlı bir farklılık bulunmazken. Erkek öğrencilerde kızgınlık ve saldırganlık sonucunda aldıkları puanlar yönünden anlamlı bir fark görülmüştür. Yaş bakımından kız ve erkeklerde herhangi bir fark görülmemiştir.

Anahtar kelimeler: Korunmaya muhtaç çocuk, çocuk resimleri, duygusal gelişim, insan figürü çizimi.

ABSTRACT

EMOTIONAL ANALYSIS OF PSYCHOLOGICAL PROBLEMS IN CHILDREN AS AFFECTED BY ELEMENTARY SCHOOL TO SECONDARY SCHOOL

MESUT NAS

Master's Thesis, Department of Psychology

Supervisor: Professor Dr. Bekir Aydın LEVENT

January 2017, 98 pages

This study is planned in order to investigate emotional aspects of psychological problems in 9-10 old children due to the passage of children from primary school to middle school. The research is conducted with 140 primary school students in the age group of 9-10. In the study, Koppitz's criteria for determining the level of emotional development of the "Draw a Human" test was taken into account. "Significance Test" is used in the analysis of the obtained data. At the end of the study, although there is no significant difference in terms of age and gender and age between the drawings of the boys and girls in terms of impulsivity, insufficiency-insecurity, shyness-shyness behavior. There is a significant difference in the scores of male students as a result of resentment and aggression. In terms of age no difference is seen between the boys and girls.

Key words: children in need of protection, children's paintings, emotional development, human figure drawing.

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 4.1. Toplam 140 öğrencide Koppitz ölçeğindeki yirmisekiz maddenin yanıt oranları	56
Tablo 4.2. Koppitz ölçeğindeki yirmisekiz maddenin yanıt oranlarının yaş gruplarına göre karşılaştırılması	58
Tablo 4.3. Koppitz ölçeğindeki yirmisekiz maddenin yanıt oranlarının cinsiyete göre karşılaştırılması	59
Tablo 4.4. Koppitz Duygusal Gelişimine Yönelik Alt Ölçüt puanlarının yaş grubuna göre dağılımı	60
Tablo 4.5. Koppitz Duygusal Gelişimine Yönelik Alt Ölçüt puanlarının cinsiyete göre dağılımı	61

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 4.1. Dürtüsellik puanının cinsiyet ve yaş grubuna göre dağılımı	61
Şekil 4.2. Güvensizlik puanının cinsiyet ve yaş grubuna göre dağılımı	62
Şekil 4.3. Kaygı puanının cinsiyet ve yaş grubuna göre dağılımı	63
Şekil 4.4. Utangaçlık puanının cinsiyet ve yaş grubuna göre dağılımı.....	64
Şekil 4.5. Kızgınlık puanının cinsiyet ve yaş grubuna göre dağılımı	65

İÇİNDEKİLER

KAPAK	i
ONAY SAYFASI.....	ii
TEŞEKKÜR	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
TABLolar LİSTESİ	vi
ŞEKİLLER LİSTESİ	vii
İÇİNDEKİLER	viii

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi	3
1.2. Problem Cümlesi	5
1.3. Alt Problemler	5
1.4. Sınırlılıklar	5

İKİNCİ BÖLÜMÜ

2. KURAMSAL ÇERÇEVE.....	6
2.1. Genel Bilgiler	6
2.1.1 Çocuk Resimlerinin Tarihçesi	6
2.2. Çocuk Resmi ile İlgili Yaklaşımlar	14
2.3. Gelişimsel Yaklaşımlar	15
2.3.1. Projektif Yaklaşımlar.....	17
2.3.2. Sanatsal Yaklaşım	18
2.3.3. Sembolik Yaklaşımlar	19
2.4. Çocuk Çizimlerinin Gelişim Aşamaları	20
2.4.1. Karalama Devresi	22
2.4.2. Şema Öncesi Dönem (4 –7 Yaş)	24
2.4.3. Şematik Dönem (7-9 Yaş)	26
2.4.4. Gerçekçilik dönemi (9-12 Yaş)	27
2.4.5. Doğalcılık Dönemi (12-14 Yaş)	28
2.5. 9-10 Yaş Grubundaki Çocukların Psikolojik Özellikleri	29
2.5.1. Bu Dönemdeki Çocukların Kişiliği;	30

2.5.1.1. Duygusal Gelişim Olarak;	31
2.5.1.2. 9-10 Yaş Çocuklarda Fiziksel Gelişim	32
2.6. Çocuk Resimlerinde Ayrıntıların İncelenmesi	33
2.6.1. İnsan Çizimlerinde Ayrıntılar	33
2.6.1.1. Baş	33
2.6.1.2. Ağız.....	34
2.6.1.3. Gözler.....	34
2.6.1.4. Kulaklar	34
2.6.1.5. Burun	35
2.6.1.6. Boyun.....	35
2.6.1.7. Kollar ve Eller.....	35
2.6.1.8. Ayaklar.....	36
2.6.2. Resimdeki Öğelerin Yorumlanması	36
2.6.2.1. Resimdeki Öğelerin Çiziliş Sırası.....	36
2.6.2.2. Yapılan Resmin Cinsi	36
2.6.2.3. Resmin Sayfa İçindeki Yeri	36
2.6.2.4. Çizgilerin Yorumlanması.....	36
2.6.2.5. Resimdeki Hareketin Yorumu	37
2.6.2.6. Çocuk Resminde Renk.....	37
2.7. Psikolojik Değerlendirme Açısından Çocuk Resimlerinin Kullanımı	38
2.7.1. Projektif Teknik Olarak Çocuk Resimleri	38
2.8. Çocuk İçin Resmin Önemi	41
2.9. Çocuk Resimlerinin Klinik Değerlendirmedeki Yeri	41
2.9.1. Bir İnsan Çiz Testi.....	43
2.9.1.1. Yönerge.....	44
2.9.1.2. Değerlendirme	44
2.9.2. Ev-Ağaç-İnsan Testi	44
2.9.2.1. Yönerge.....	44
2.9.2.2. Yorumlama	45
2.9.3. Machover: Bir İnsan Çiz Testi	45
2.9.3.1. Yönerge.....	45
2.9.3.2. Değerlendirme	46
2.9.3.2.1. Resimdeki Öğelerin Çiziliş Sırası	46

2.9.3.2.2. Yapılan Resmin Cinsi	46
2.9.3.2.2. Resmin Sayfa İçindeki Yeri	47
2.9.3.2.3. Çizgilerin Yorumlanması	47
2.9.3.2.4. Resimdeki Kişinin Yaşının Yorumu:	47
2.9.3.2.5. Resmin Yandan Veya Önden Görünür Biçimde Yapılmasının Anlamı	47
2.9.3.2.6. Resimde Hareketin Yorumu	48
2.9.3.2.7. Resimdeki Anlamlı Eksikliklerin ve Anlamlı Kuvvetlendirmelerin Yorumu	48
2.9.4. Maurie Porot: Bir Aile Çiz Testi	48
2.9.4.1. Yönerge	48
2.9.4.2. Yorumlama	49
2.9.5. Karl Koch: Ağaç Testi ve Bir Bahçe Çiz Testi	49
2.9.6. Kinetik Aile Çizimi Testi	50
2.9.7. Dr. Fay ve Andre Rey: Yağmur Altında Dolaşan Kadın Testi.....	50

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. GEREÇ VE YÖNTEM.....	51
3.1. Araştırma Modeli	51
3.2. Araştırmanın Evreni	51
3.3. Araştırmanın Örneklemi.....	51
3.4. Kullanılan Ölçme Aracı	51
3.4.1. Koppitz Bir İnsan Çiz Testinin Duygusal Gelişimine Yönelik Ölçütleri.....	51
3.4.1.1. A. Dürtüsellik.....	52
3.4.1.2. B. Güvensizlik-Yetersizlik.....	52
3.4.1.3. C. Kaygı	52
3.4.1.4. D. Utangaçlık-Çekingenlik	52
3.4.1.5. E. Kızgınlık-Saldırganlık	53
3.5. Verilerin Toplanması	53
3.6. Verilerin analizi.....	53

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BULGULAR.....	55
5. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	66
5.1. Sonuçlar.....	66

5.2. Öneriler	71
6. KAYNAKÇA.....	73
7. ÖZGEÇMİŞ	77
EKLER	78
Resim 1 .1 10 yaş kız	78
resim 1 2 10 yaş erkek.....	79
Resim 1. 3 9 yaş erkek	80
Resim 1 .4 10 yaş kız	81
Resim 1. 5 10 yaş kız	82
Resim 1. 6 9 yaş kız	83
Resim 1 7 10 yaş kız	84
Resim 1.8 10 yaş erkek	85
Resim 1. 9 10 yaş erkek	86
Resim 1 .10 10 yaş erkek	87

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ

Küçük çocukların kendiliğinden yaptıkları çizimlerin, çocuğun gelişimsel psikolojisine ışık tutmada kullanılabileceği düşüncesi, psikolojinin yeni bir bilim dalı olduğu 19. Yüzyıl sonlarında ortaya çıkmıştır. MacGregor (1989), 1800'lerin sonları ve 1900'lerin başlarında Avrupa'da hastanelerde yatan yetişkin akıl hastalarının resimlerine ilginin arttığını ve hastaların resimlerinin psikopatoloji tanısına yardımcı olarak kullanılabileceğini birçok kişi tarafından saptandığını ifade etmiştir (*Akt: Malchiodi, 2005, s. 24*).

19. Yyda gelişmeye başlayan psikoloji, çeşitli yöntemlerle ilerlemeye başlamıştır. Freud la birlikte gelişen psikanaliz, bilinçaltında kalan olayların dışavurumunda farklı yöntemleri kullanımına almaya başlamıştır. Bu yöntemlerden biri olan resim çizdirme, kişinin söz yerine bilinçaltında kalan olayları çeşitli semboller, imgeler ve yöntemlerle dışa yansıtmasını ele almaktadır.

1921 yılında brutun ilk zeka testini geliştirmeye başlamasıyla resim, psikoloji testleri arasında yerini almaya başlamıştır. Appel'ın 1931 yılında yaptığı çalışmalarla birlikte 1942 yılında Wolff, çocukların kişilik özelliklerini aile resmi çizdirerek yapılabileceğini vurgulamıştır. Goodenough 1926 yılında, Buck 1948 yılında, Machover 1949 yılında, Hammer 1958 yılında, Haris 1963 yılında ve Koppitz 1968 yılında, çocuk resimleri üzerine incelemeleryapmışlardır.

1952 yılında Hulse, çocukların resimlerini normal ve duygusal çocuklar olarak karşılaştırarak incelemiştir. Çocukların Anne baba ve kardeşlerine karşı olan duygularını çizdikleri resimlere yansıttıklarını görülmüştür. Son zamanlarda çocukların resimlerinde kullandıkları semboller ve işaretler çocuk resimlerini analiz etmede çok önem kazanmıştır.

Resim çizmenin psikolojide kullanılması çocuklarla iletişimi daha keyifli hale getirmektedir. Okul müfredatlarında bulunan görsel sanatlar dersleri, öğrencilerin başarı oranlarını artırmakla birlikte ruhsal durumları hakkında bilgi edinilmek için kullanılabilen bir yöntem olabilmektedir. Dışavurumun kullanıldığı bu dersler (resim, müzik, beden eğitimi) çocuklara farklı bir estetik başış acısı kazandırmanın yani sıra kendi iç dünyalarını yansıtmalarına yardımcı olabilmektedir. Çizilen resimlerde

çocuğun gelişim dönemleri hakkında bilgi sağlanabilir zeka düzeyi ve ve farklı anormallikler tespit edilebilir. Çizdirilen resimlerde çocuğun fiziksel, bedensel, psikomotor becerileri ve sosyal iletişim becerilerine bakılabilir. Ayrıca çocuk resimlerinde çocuğun sosyal iletişimde yaşadığı güçlükleri, kişilik yapısını ve günlük yaşadığı sıkıntıları resimlerinde görebiliriz. Çocuk resimlerinde çocuğun yaşadığı çevre yapısı, toplumsal ve kültürel düzey, toplum içinde kendilerini gördükleri konumları görmek mümkün. Çocukların çizdikleri resimler kendileri hakkında bilgi vermelerinin yanında bir konu hakkında duygu ve düşünceleri aynı zamanda akran ilişkileri hakkındada bilgi yansıtır. Çocuk resimleri üzerine yapılan araştırmalara bakıldığında çocukların resimlerinde ailesini, sosyal çevresini ve onlarla olan ilişkilerini, onlara karşı tavır ve tutumlarını, sosyal çevre içindeki rolünü nasıl algıladığı resimlerine nasıl yansıttığı görülebilir. Çocuk resimleri üzerine yapılan araştırmalar çocukların duygu ve düşüncelerini, açıkça ifade etmenin dışında, resimlerde simge ve sembollerle biçim ve içeriklerine yansıttıkları vurgulanmaktadır (Di Leo, 1983: 72).

Çocuklar çizimi serbest bir iletişim aracı olarak kullandıklarında herhangi bir müdahale söz konusu olmadan, resimlerinde tamamen kendi düşünce tarzlarını sunmaktadırlar. Çocuğun resimlerinde kullandığı konu ve figürler, kültürel ve sosyal değerleri görme olanağı verir. Çocuk resim çizerken duygu ve düşüncelerini renk ve biçimlerle ifade eder. Çocukların çizdikleri resimlere bakılarak çocukların yaşadığı utangaçlık-çekingenlik, dürtüsellik, güvensizlik-yetersizlik, kaygı, kırgınlık-saldırganlık, cinsiyet farklılıkları, sosyal ilişkileri, davranış problemleri vb. gibi birçok duygusal özelliklerde incelenebilir.

Çocuğun gelişiminin erken dönemlerinde bile çizimler kelimelerden daha çok anlam ifadeetmektedir. Bir çocuk yaptığı resimlerle duygularını, davranışlarını gerek çevresi gerekse ailesi ile olan ilişkilerini somut bir şekilde resimlerine yansıtabilmektedir (Koppitz, 1968). Machover ve Koppitz (1968, 1984) çocukların yaptıkları çizimleri duygusal açıdan ele alıpincelemişlerdir. Özellikle Koppitz (1968), çocuklarda birtakım duygusal bozuklukların belirlenmesinde “Bir insan Çiz” yaklaşımından yararlanmış ve özel işaretlerin yorumlanmasında alternatif fikirler öne sürmüştür.

9-10 yaş grubu ilköğreti 1. kademe çocuklar üzerine yapılan araştırmada çocukların duygusal gelişimlerini çizdikleri resimlere yansıtabildikleri görülmüştür. Özellikle bu durumun nedeni olarak çocukların resim çizerken özgür davrandıkları, resim çizerken kendi yaşantılarından esinlenerek resim çizdiklerine dayandırılmaktadır.

Okul ortamında çocukların resimleri duygusal gelişim açısından karşılaştırıldığında aradaki farklılıklar bir takım yorumları da beraberinde getirmektedir. Araştırma, sadece çocuk resimlerine bakarak yargıda bulunmayı değil, çocukların iç dünyasını, duygu ve düşüncelerini, sıkıntılarını, çevre ile olan ilişkilerinde sözel olarak ifade edemedikleri bir takım sorunları da somut bir şekilde yansıtmayı hedeflemektedir.

Resim çizme kapsamında ilkokuldan orta okula geçişte öğrencilerin yaşadığı duygusal gelişimlere bakılabilir. Özellikle ortaokulda yaşanan akran zorbalığı bazı ilkokul öğrenciler üzerinde olumsuz etki bırakabilir. Bu alınan yanlış modelleri öğrencilerin geçiş dönemlerinde çocuklarda farklı sıkıntılar yaratabilir. İlkokulda yaşanan okul reddi yada sosyal fobinin asıl kaynağına bakıldığında akran zorbalığının olduğu görülebilir. Bu gibi olumsuz davranışlar öğrencileri okul ortamından soğutarak başarı durumlarını olumsuz etkilemektedir. Bu çalışmada gerekse önceden yapılan araştırmalar gerekse yapılan görüşmeler göz önüne alınarak ilkokul öğrencilerinin orta okula geçişe bağlı olarak yaşanan psikolojik sorunların duygusal açıdan incelenmesi amacıyla projektif teknikler göz önüne alınarak yapılmıştır.

1.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Sosyal etkileşim ve çocuğun kendini güvensiz hissettiği ortamlar çocuğun gelişimi üzerinde çeşitli olumsuz etkiler yaratır. Çocuk için “güven” gelişim aşamasının en önemli gereksinimidir. Kendisini güvende hissettiği ortamlar gelişimini olumlu etkiler. Buna bağlı olarak girdiği ortamlarda onu korkutan, rahatsız eden ortamlar gelişimini olumsuz etkiler.

Çocukluk ve adolesan döneminde ki bireyler, pek çok fizyolojik ve psikolojik değişimlerle karşılaşır. Olumlu olarak karşılaştığı deneyimler kişilik gelişimde olumlu etkiler bırakır. Gelişim dönemleri olan okul çağlarında, çocukların yaşadıkları olaylar gelişimlerine olumlu yada olumsuz etkiler bırakmaktadır. 9-10 yaş grubu çocuklarda sosyal becerileri aşamalı olarak gelişir. Bu dönemde çocuklarda arkadaş edinme isteği, sosyal çevreye müdahil olma isteği, beceri ve yeteneklerini ortaya koyma isteğinden dolayı destek ve güvene ihtiyaç duyarlar. Ayrıca bu çocuklarda diğer yaşlardan farklı olarak saldırganlık, aşırı güven hatta şiddet eğilimleri görülebilir. Ergenliğin ilk basamağı olan bu dönem, akran zorbalığının görülmeye başlandığı dönem olduğundan, çocukların koruma ve güvenlik ortamlarını sağlamayı gerekli hale getirir. Karşılaştıkları olumsuz davranışlar kişiliklerinde zedelenmeye yol açabilir. Bu

durumlara okul değişikliği ve sınıf değişikliğin eklenmesi, kendi ortamını sağlayan kendisine yer edinen bir öğrenci için kaygı verici bir durum olabilir.

Okul veya sınıf değişikliği yapmak zorunda kalan çocukların sınıf ortamından ve sınıf öğretmeninden ayrılması duygusal sorunları artırabilir.. Ayrıca, bu çocuklar güven yoksunluğu içinde bulunabilirler. Yapılan ortam değişikliğinden ve kendilerine yabancı sayılabilecek bir ortama girdiklerinden korku ve kaygı duyabilirler, kızgınlık, düşmanlık hissedebilir bazen içe kapanık hatta depresif bir tavır takınabilirler.

Okul veya sınıf değişikliği yaşayan öğrencilerde dönem başı ve sonlarında psikolojik sorunlar yaşayabildikleri bunun nedeninde yukarda saydığım nedenler olduğu okul rehberlik servislerinde tespit edilmiştir. Çeşitli ilkokul rehber öğretmenleriyle yaptığım görüşmeler sonucunda, rehberlik servisinden en çok yardım isteyen öğrenci grubu ilkokuldan orta okula geçiş yapacak olan 4. Sınıf öğrencileri olduğu. Bu gruptaki öğrencilerin arkadaşlarını kaybetme, sınıf ortamından ayrılma, sosyal kaygı ve akran zorbalığından korktuklarını rehberlik servislerine bildirdikleri yapılan görüşmeler sonucunda tespit edilmiştir.

Çocukların yaşadıkları bu psikolojik sorunların duygusal gelişim açısından incelenmesi için projektif testler grubunda olan resim çizme yöntemiyle belirleyebilme ve belli imgelere ulaşabilirlik açısından çocuklarla resim çizdirilerek duygusal gelişimlerine resim çizme yöntemiyle incelenme hedeflenmektedir.

Sözcük dağarcığı az olan çocuklar için resim kendisiyle dış dünya arasında iletişimi sağlamasında kolay bir araçtır. Çizim; cümle tamamlama, kelime çağrışım gibi diğer projektif tekniklerden farklı olarak, fantezi ve hayal gücü gibi önemli bir boyutu da içerir (Özlü, 2015:2). Bu yüzden resim çocuğun hayal dünyasını ortaya koymada vazgeçilmezdir.

Türkiye’deki çocukların okul yada sınıf değişikliğine bağlı gelişen psikolojik sorunlarını saptamak için yapılan araştırmalar yetersizdir. Aynı zamanda çocukların yaptıkları resimleri projektif bir teknik olarak kullanıma yönelik çalışmalar da yeterli değildir. Bu alışma, yukarıdaki nedenlerle 9-10 yaş arasındaki çocuklarda sınıf yada okul değişikliği yapan çocuklarda ilköğretimden ortaokula geçiş yapan 4 sınıf öğrencilerinin ortaokula geçişlerine bağlı olarak gelişen psikolojik sorunların duygusal açıdan incelenmesi amacıyla yapılacaktır.

1.2. Problem Cümlesi

İlkokuldan Ortaokula Geçişe Bağlı Olarak Çocuklarda Yaşanan psikolojik sorunların duygusal gelişim açısından resim çizme yöntemi ile değerlendirilmesi ve incelenmesi

1.3. Alt Problemler

9-10 yaş arasındaki çocukların sınıf yada okul değişikliğine bağlı yaşanan psikolojik sorunların duygusal gelişim açısından incelenmesinde resim çizme yöntemi etkili midir.

9-10 yaş arasındaki çocukların sınıf yada okul değişikliğine yaşanan psikolojik sorunların duygusal gelişim açısından incelenmesinde yaşlar arasında bir farklılık var mıdır?

9-10 yaş arasındaki çocukların sınıf yada okul değişikliğine yaşanan psikolojik sorunların duygusal gelişim açısından incelenmesinde cinsiyetler arasında bir farklılık var mıdır?

1.4. Sınırlılıklar

Çalışma grubunu milli eğitim bakanlığında okuyan ilkokul 4 sınıf öğrencileri 9-10 yaş arasındaki öğrenciler oluşturmaktadır.

Bu çalışma için İl Milli Eğitim Bakanlığına bağlı gerekli amirliklerden ve çocukların ailelerinden izin alınmış, izin veren ailelerin çocukları ile çalışma gerçekleştirilmiştir.

Çalışma grubuna dahil edilen çocukların isimleri kişilik haklarının korunması amacı ile tez çalışmasında belirtilmemiştir.

Çalışma sonucunda elde edilen verilerden yapılan değerlendirmeler araştırmacının yorumuyla sınırlıdır.

İKİNCİ BÖLÜM

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölüm genel bilgiler ve yapılan araştırmalar alt bölümlerinden oluşmuştur.

2.1. Genel Bilgiler

2.1.1 Çocuk Resimlerinin Tarihçesi

Endüstrinin hızla gelişi ve fabrikalarda üretim, endüstriyel ürünlerin hızla üretilmesinin yolunu açmıştır. Bununla birlikte 1800 lerin başlarında fabrikalarda daha estetik ürünlerin üretilmesi için sanatın daha iyi kullanılması gerekliliği doğmuş farklı ülkelerde okullarda sanat dersleri verilmeye başlanmıştır (aktaran Dilmaç O. 2014: 27-30).

Sanatsal faaliyetler, artık eğitim ortamlarının vazgeçilmez parçası haline gelmiştir.1800'lü yıllarda özellikle İngiltere'de tasarıma yönelik kurulan okullar, kişilerin tasarlama becerisini keşfetmeye yönelik faaliyetlerde bulunup bireylerin yeteneklerini geliştirmeyi amaç edinmiştir. Daha çok orta gelirli insanların çocuklarının bu okullara ilgi gösterdikleri görülmektedir. Bu eğitim ortamlarında genel olarak kolaydan zora doğru bir gidişat takip edilmiştir. Sıradan örneklerle ya da asimetrik figürlere yer verilmiştir. Yegane amaç yetenekleri geliştirmektir. Bu dönemdeki sanata bakış açısı estetikten uzak daha çok geometrik şekilleri temel almıştır. Farklı tarihlerde Rusya, Avusturya, Amerika ve çeşitli Avrupa ülkelerinde sanatta yeni bir dönem başlamış; atölye ortamı oluşmuş, iş eğitimine kayan zanaat eğitimi ön plana çıkmıştır. Söz konusu sanat eğitimi sanayileşme döneminde özellikle orta sınıf çocukların resimleri dikkat çekmiş diyebiliriz. Zamanla sanayi hizmetindeki çocuk resimleri ve sanat anlayışı daha sanatsal bir anlayışa kavuşmuştur. Bu anlayış değişikliğinin öncüsü olarak Jean-Jacques Rousseau'dur. (Dilmaç O. 2014 27- 30).

20. yüzyılın başında çocuk resimleri, yapılan kongreler sonucunda artık psikolojinin vazgeçilmezleri arasında yer almış, böylece çocuk resimleri farklı bir boyut kazanmıştır (Dilmaç O. 2014). Daha çok, küçük çocukların yaptığı karalamalar ve çizimler üzerinde durulmuştur. Böylece çocuğun aşamalı olarak psikolojisini aydınlatma yoluna gidilmiştir. Zamanla resim tekniği, sadece çocuklarda değil yetişkinlerin de bilinçaltı olaylarını anlamada kullanılmaya başlanmış, böylece

zihindeki çağrışımları bulmak kolaylaşmıştır. 1800’lü yılların sonu 1900’lü yılların başında Mac Gregor, Avrupa’daki akıl hastanelerinde hastaların yaptığı çizimlere ilginin arttığını ve söz konusu resimlerin psikopatoloji için yardımcı kaynak olarak kullanılabileceğini birçok denek ve deneyimden sonra saptadıklarını ifade etmiştir. (Aktaran: Malchiodi, 2005, s. 24).

Bu konuda çalışma yapan kişiler: Corrado Ricci (İtalya), Georges Kerschensteiner (Almanya), G. H. Luquet (Fransa), Florence Goodenough (A.B.D). Goodenough’ın, çocukların çizgilerini sistematik bir şekilde analiz etmek üzere bir kriter yöntemi geliştiren Yavuzer konunun Türkiye’deki bilirkişisi olarak gösterilebilir (aktaran: Dilmaç, 2014).

Resimler, çocuk için iç ve dış yaşantısı arasındaki bağlantıyı ortaya seren aynı zamanda çocuğun kendini özgürce ifade edebildiği birer araç veya tanı belgesi olarak ele alınmıştır. 1800-1900’lü yıllarda çocuk resimleri farklı ülkelerde büyük bir özenle biriktirilmeye, tasvir edilmeye ve analiz edilmeye başlanmıştır. Luquet tarafından bu analizlerin en önemlisi yapılmıştır. Luquet’in gruplandırması beş evreden oluşmakta ve kısmen birleştirici bir anlayış içermektedir. Daha sonra Piaget, kuramın birleştirici özelliğini çalışmalarında kullanmıştır. Bu da Luquet’in bu çalışmasının önemini artırmıştır (Yavuzer, 2000: 22). 1913’te Luquet araştırmalarını *Les Dessins d’un Enfant: Étude Psychologique*” (Bir Çocuğun Çizimleri: Psikolojik Eğitim) adlı kitabı yayınlamıştır (Aktaran: Dilmaç, 2014.).

1885’te Cooke tarafından çocuk resimleri üzerine yapılmış en eski çalışma, makale olarak yayımlanmıştır. Çocuk resimleri ve anlatımları üstüne yapılan ilk çalışmalar, farklı yaşlarda çocukların yaptıklarını gözlemlemeye odaklanmıştır. Çocuk resimleri, sanatsal yaşamın evrelerini tarif eden ve çocuğun eğitimi için bu bulgunun önemini vurgulayan bir makale yazan Cooke’un (1885) ilk çalışmalarının konusuydu. (Batı, 2012) Bu çalışmasında, resimsel gelişimin birbirini izleyen devrelerini, yaptığı gözlemlere dayanarak tanımlamış, ayrıca okullardaki sanat eğitiminin, çocuğun ilgi alanına ve düşünsel yapısına daha uygun hale getirilmesi gerektiğini savunmuştur (Aktaran: Avcı, 2000).

İlk çocuk resimleri koleksiyonunu Ricci 1887 yılında, İtalyan çocuklarının resimlerini gözlemleyerek oluşturmuştur. Ricci “*L’Arte Dei Bambini*” yayını ile okullarda toplanan çizim ve kil çalışmalarını yayınladı (1887). Ricci çocukların

resimlerinde bulunan kaba ve yanlış yapıların ısrarla devam ettiğini gözlemleyerek, zekâ eksikliği belirtilerini bu çizimlere yansıtabileceğini belirledi (Batı, 2012:14).

1905'te Kerschensteiner (Almanya) okul çağındaki çocukların yağıttığı binlerce resim üzerinde çalışmış; yaşlarını da dikkate alarak resmi üç ana sınıfa ayırmıştır: şematik resim, görsel görünüşe göre çizilen resim ve üç boyutlu mekanı temsil eden resim; sonucuna ulaşmıştır (Aktaran: Yavuzer, 2011, s. 22).

Daha sonra Rouma (1913) çocuklarının resimlerinde insan figürünün birbirinden farklı on evreden olustugunu fark etmiştir. Belki de çocuk resimlerindeki bu ilk sınıflamaların en önemlisi Luquet'e (1913, 1927) aittir. Luquet'in beş gelişim evresinden oluşan sınıflandırması, birleştirici bir kuramı içermesi ve Piaget'in daha sonraki çalışmalarını etkilemesi nedeniyle önemlidir (Batı, 2012:14). Luquet (1927) çocuğun resim gelişiminde beş gelişim evresinden söz etmiş, bu evrelerde hem düzenleme ve grafik becerilerdeki gelişme evrelerini hem de çocuğun gerçekçilikle ilgili niyetlerindeki gelişme evrelerini dikkate almıştır (Aktaran: Yavuzer, 2011, s. 22).

Çocuk resimlerinin incelenmeye başlandığı dönemlerde Gestaltçı psikolog Rudolf Amheim, resmin nesnenin aynısı olmadığını ancak yapı bakımından eş değer olduğunu dile getirmiştir (aktaran: Dilmaç, 2014). Gestaltçı düşünceye hakim olması ve resimlerin yorumlanmasında bütünselliği ön planda tutmasıyla Arnheimin çocuk resimleri üzerine yaptığı araştırmalar psikoloji alanına büyük katkı sağlamıştır. Özsoy'un dile getirdiği gibi Gestalt psikolojisi, çağdaş görsel sanatlar üzerinde güçlü bir etkiye sahip olmuştur. Rudolf Arnheim, Görsel Düşünme isimli kitabı ile resmin algılamaya dayandığı, algının içinde düşünmenin, yorumlamanın yer almadığı yargısına neden olan günümüzde de devam eden bu yargının sarsıntıya uğradığını açıklamıştır. Arnheim, bu kitapta düşünmenin şekil, sembol gerektirdiğini, sembollerin de düşünce içerdiğini savunarak görsel sanatları, şekilsel düşünmenin aşıkâr yuvası olduğuna işaret etmiştir (aktaran: Dilmaç, 2014).

Modern psikolojinin ataları Freud ve Jung sanat, semboller ve kişilikler arasındaki bağlantılarla ilgilenmiş, Freud imgelerin unutulmuş ya da bastırılmış anıları temsil ettiğini ve bu sembollerin rüyalar veya resimle anlatımlar aracılığıyla ortaya çıkabileceğini gözlemlemiştir. Rüyalardaki imgeler üzerine yazılar yazmış ve hastaların sık sık, rüyalarını çizebileceklerini ancak onları sözcüklerle tarif edemeyeceklerini söylediklerini bildirmiştir. Freud evrensel insan çatışmalarının ve nevrozun, ressamları sanatsal yaratıcılığa yönlendirdiğine inanmıştır. Bu görüş, resimle anlatımın insan

ruhunun iç dünyasını anlamaya giden bir yol olduğu inanişını önce uyandırmış ve sonra da doğrulamıştır (Özlü 2015: 15)

Jung resimleri evrensel anlamlar açısından değerlendirerek resimlere daha farklı bir şekilde bakmıştır. Hastalarından rüyalarının resimlerini yapmasını isteyen Freud'dan farklı olarak Jung, sık sık hastalarını resim yapmaya teşvik etmiş; “İçimizde gördüklerimizin resmini yapmak, önümüzde gördüğümüzün resmini yapmaktan farklıdır” ifadesini kullanmıştır (Aktaran: Malchiodi, 2005, s. 25).

1896-1980’li yıllarda yaşamış İsveçli ünlü psikolog Jean Piaget, yaptığı araştırmalar ile görsel sanatlar eğitimi psikolojiyi sentezleyen çalışmalar yapmıştır. Resmin çocuk için sembolik bir oyun olduğunu, oynadığı bu oyunda çocuğun hissel ve düşünsel yaşantısıyla ilgili dışavurumlar bulunduğunu savunmuştur. 20. Yüzyılda Fonksiyonel psikoloji eğitiminin savunucusu ABD’li felsefeci Dewey de yaptığı çalışmalarla bu araştırmanın isim babası olmuştur (aktaran: Dilmaç. (2014).

1938 yılında Experience and education isimli kitabıyla Dewey, çocuğun sanatsal alandaki eğitimle yaratıcı, araştırmacı, keşfedici eğilimlerini ortaya koyacağı tezi üzerinde durmuştur. (www.prezi.com).

1940 tan sonra çocuk resimlerine karşı yeni bir ilgi doğmaya başladı. Bu ilgi çocukların, resimlerine duygularını ve güdülerini yansıttıkları varsayımından kaynaklanmaydı. 1950li yıllarda ise testlere olan ilginin artmasına paralel olarak çocuğun çiziminin onun zihinsel ve duygusal durumuyla ne ölçüde ilişkili olduğu araştırılmaya başlanmıştır (Aktaran: Yavuzer, 2011).

Resim testleri çocukların tepkilerinin belirli figürlerle yani insanlar ya da evler, ağaçlar gibi genel temalarla kişiliklerini, algılamalarını ve tavırlarını yansıtabileceği düşüncesi ile ortaya çıkmıştır. Resimlerin yansıtmacı olduğu inanişi benimsenince psikolojik ve psikiyatrik literatürde kişiliğin değerlendirme amacına yönelik yansıtmacı resim ödevlerinin türleri giderek artmış ve 1940 ile 1955 arasındaki kullanımlarıyla ilgili basılı araştırmalar çoğalmıştır .

1940’larda resmin duygusal yanları ve kişiliği belirlemede kullanılabileceği fikri benimsenmeye başlanmış ve resimler içsel psikolojik durumların görsel anlatım aracı olarak incelenmiştir. 20. yüzyılın başlarında birçok ülkede çocukların kendiliğinden oluşan çizimlerini toplayan araştırmacılar, bunları tanımlamaya ve sınıflandırmaya yönelik çalışmalar yapmışlardır. Bu araştırmacıların büyük bir çoğunluğu çocuk resmini çocukların zihinlerinde yer almış bir imgenin kopyası olarak görmüş, çocukların

hislerinin ve fikirlerinin dışı açılan bir penceresi olarak nitelendirilmesi gerektiğini savunmuşlardır.

Çocuk resimlerini incelemeye başlarken öncelikle çocukların neden resim çizdikleri üzerinde durulmuş. Çalışmalarda çocuk resimleri farklı açılardan ele alınıp incelenmiş ve türlü değerlendirmeler yapılmıştır. Üzerinde durulan bu çizimler, çocuğun psikomotor gelişimiyle, dürtüsel hareketleriyle, yaşıyla, dil becerisiyle, simgesel kabiliyetiyle, hayal, bellek, algılama çerçevesiyle bağdaştırılmıştır. Çocuk, kendi iç yaşantılarının perdelerini başkalarına aralarken aslında resmi kendini ifade ettiği bir dil olarak kullanır (aktaran: Keskin s.86...). Çocuklar resim çizme eylemini oyun olarak algırlar. Boyama ve çizim çocuğun yaşamında essiz bir yere sahiptir (Matthews2003). Çocuk bu faaliyetini yaparken kimsenin yardımına ihtiyaç duymadan yapar. Çünkü kendi bildiği doğrularıyla oyununu oynar. Çocuk bu faaliyeti sırasında denemeler yapmakta çizdiği resimlere kendinçe anlamlar vermektedir

Çocukların çizdikleri resimler üzerine birçok araştırma yapılmış ve çocuk resimlerini yorumlama yoluna gidilmiştir. Değerlendirmeye alınan çocuk resimleri, yaşlarıyla bağdaştırılmış aynı yaş grubundaki çocukların belli şekiller çizdikleri kuramı ortaya atılmıştır. Çocuk resimleri simgeleme benzerlikleri ve toplumsal psikoloji manaları bakımından değerlendirilmiştir.(mesela, Alsehuler & Hattwick, 1947; Freeman, 1975; Kellogg, 1969; Lowenfeld, 1957; Read, 1943). Çok küçük çocukların çizimleri bazı araştırmacılar tarafından belli bir hedef yönünde yapılmayan karalamalar olarak ele alınırken bazıları ise söz konusu çizimleri simgesel manaları çağrıştıran biçimlerin ilk formları olarak ele almıştır. Sonuç olarak gelişigüzel karalamalar zamanla simgesel anlamlar taşıyacak çizimlere ortam hazırlamaktadır (aktaran: Keskin s.86.).

Çocuk basit şekiller çizerken yaratıcılığını kullanarak yapar. Çocukların bu çabalarının temelinde bir yaratıcılık vardır. Çocuk gördüğü nesneyi veyahut ifade etmek istediğini çizimlerde şekillerle anlatır. Çocuk resimlerini inceleyen kişi bu sembollere çok dikkatli bir şekilde bakarak inceleme yapmalıdır (Yolcu 2001).Çocuk, kalem ya da benzeri bir nesne aracılığıyla bir şeyler karalamaya başladığında olmayan bir şeyi var etmenin hazzını yaşar. Tabi çocuğun bu haz evresine ulaşabilmesi için olgunlaşması ve deneyim elde etmesi gerekir. Bu aynı zamanda çocukta ‘ben de varım’ düşüncesinin oluşmasını sağlar ve yaratıcılığın belirginleşme etabının başlangıcıdır. Gelişigüzel karalamalar süreç içinde yerini ‘şekle’ bırakır. Şekil çizmeye başlayan çocukta ‘iyelik hissi’ oluşmaya başlar. Meydana gelen bu biçimin ardından çocuk kendi ürününü

sahiplenir ve onu koruması altına alır. (Golomb, i 992). Bu durumu bir annenin evlat sevgisi ve onu koruma içgüdüsüne benzetebiliriz (aktaran: Keskin: 86.).

İnsan doğası gereği yaşadığı çevreyi kavrama, anlamlandırma ve analiz etme becerisiyle var oluşmuştur. Her insan sahip olduğu bu yetileri farklı bir şekilde çeşitli gereçlerle yorumlayabilir. Bu aynı zamanda duyguları ifade etme şeklidir. Tıpkı yetişkinler gibi çocukların da sahip olduğu yetileri yorumlama ve aktarmaya ihtiyaçları vardır. Bu gereksinimden dolayı çocuk kendini resim yardımıyla ifade eder. Resim onun için kendini ifade etmenin bir aracıdır. Çocuklar resmi bir ifade aracı olarak kullanmaya başladıklarında ilk çizdikleri şekil çoğunlukla karedir. Çocuk ilk çiziminde geometrik şekillerden özellikle yuvarlak olanları tercih eder. Çocuğun yuvarlak şekilleri tercih etmesinin sebepleri: yuvarlak şekillerin yön belirtmemesi, nesnelerin genel olarak en kaba, en kolay biçimi olması ve en az sayıda nitelik göstermesidir. Çocuğun çizdiği yuvarlak şekille, imgelediği nesnelerin boyut, biçim ve uzaklığı birbiriyle alakasızdır. Yuvarlak şekil, sadece bu nesnelerin iki boyutlu aktarımıdır. Yuvarlak şekillerin çocuk tarafından çizilmesi yaklaşık olarak 3 yaşına denk gelmektedir. Daha sonraki yaşlarda çocuk daha çok el, kol, parmak uyumu isteyen şekiller çizmeye başlar. Örneğin, çocuk dikdörtgen çizimini 4 yaşında ancak gerçekleştiriyor. (Arnheim, 1974; Golomb, 1992; Piaget & Inhelder, i 956). Bundan da anlaşıldığı üzere çocuğun çizdiği şekiller ile onun bedensel ve algısal gelişimi birbiriyle oldukça yakından ilişkilidir. En basitinden çocuğun çizdiği ilk şekiller olarak karşımıza çıkan yuvarlak şekil, fazla kas gerektirmediği gibi zihinsel olarak da çocuğu fazla zorlamamaktadır. Çocuk büyüdükçe zihinsel açıdan gelişir ve daha çok detayı yakalamaya başlar. Henüz algı kapasitesi gelişmemiş küçük çocukların çizimleri son derece basit ve çoğunlukla yuvarlak formdadır. Ayrıntılar arttıkça çocuk yuvarlak şekillerden vazgeçer ve nesneleri kendi formunda verme çabası içerisine girer (aktaran: Keskin :87).

Yaşamın ilk aylarında yeni yeni gelişmeye başlayan çocuk beyni çevresel algılamalarla geliştiğinden çizimlerinde detaylardan uzaktır. Bir nesnenin sadece şeklini gördüğünden ayrıntıları pek fark etmez. Çocuklara dışarıdan gelen uyaranlar güçlendikçe ve kalıcı hale geldikçe detaylar artmaya başlar. Anne-baba, yakın çevre bu uyaranları veren veya almasında etkili olan kişilerdir. İlk 8 ay içinde görme ve konuşma yetisini oluşturan beyin sistemleri şekillenmektedir. Çalışmalar bebeğin doğumundan hemen sonraki erken dönemlerden başlamak üzere görme ve işitmeyle ilgili tüm komplike olayların ileriki evrelerde kendi görüş ve konuşma yetileri üzerinde güçlü bir

etki yarattığını ve bu alandaki gelişimini şekillendirdiğini göstermektedir. 3-10 yaş arasında öğrenme kapasitesi en üst seviyeye ulaşır, bir ömür devam eder. Bebeğin duyu gelişimi 10-18 ay arasındadır. Duygular uzun süreli bellekte saklanır. Müzik, dil gelişimi ve diğer ömür boyu devam edecek yetenekler İlk 10 yılda oluşmaktadır. (www.populermedikal.com)

Duyusal gelişmeler geliştikçe çocukların resimlerinde detay gelişmeye başlar. detayların oluşmaya başlaması için gerekli olan uyarıcılar ve algılama ilk çocukluk dönemlerinde yavaş olduğundan çocuklar detayların farkında bile değillerdir. Bu çizimler üzerine yapılan araştırmalar küçük çocuklar için detayın önemli olmadığı onun için sombolize edilmiş şeklin yeterli olduğu görülmüştür. Küçük diyebileceğimiz çocukların çizimlerdeki anlatımlar detaysızdır ve bununla ilgili çeşitli fikirler ileri sürülmüştür. Örneğin , Alschuler ve Hattwick (1947, 1969) bir objenin bir kağıt parçasına çizilmesinin aslında bir çeşit imgeleme olduğunu ve bundan dolayı ayrıntılı olmasının gerekmediğini zaten çocuk tarafından anlaşılmış olabileceğine dikkat çekmişler (aktaran: Keskin s.88).

Bu gibi çocuk resimleri üzerine yapılan araştırmalar küçük çocuklar ile büyük çocukların resim çizmelerinde detayın neden farklılık gösterdiğini de göstermektedir. Yapılan araştırmada Luquet, yaşça büyük çocukların gördüklerine, yaşça küçük çocuklar ise bildiklerine dayanarak çizim yaptıklarını savunmuştur. (Willats, 1992). Buradan büyük çocukların zihinlerindeki imajdan çok gözlemlerine göre çizim yaptıklarını küçük çocukların ise zihinsel şemalarını çizdiklerini görmek mümkün. Bu durum beraberinde birtakım sorunları da getirmektedir; Örneğin, büyük çocuklar karşılarında model olacak bir şey yokken bulundukları ortamda var olmayan bir şeyi nasıl çizeceklerdir? Küçük çocuklara oranla yaşı büyük olanların algılamaları ve algılamalarını daha ayrıntılı bir şekilde belleklerinde saklama yetenekleri daha çok gelişmiş olduğundan çizimleri de daha fazla ayrıntı içermektedir (aktaran: Keskin : 88..).

Çocuk resimleri üzerine yapılan araştırmalar onların resimlerindeki detaydanlarla ilgilenmekten başka çocukların kullandıkları renk ve kağıt kullanımını da incelemişlerdir. Alschuler ve Hattwick, renkleri çocukların duygularını, zorluklarını, çıkmazlarını dile getirdikleri ideal bir gereç olarak gördüklerini savunmuşlardır. Renk, onlar için tabiatın gerçeklerini çağrıştırır ve bilinçaltı yaşantılarının karmaşalarını anlatır. Çocukların hislerinin, tercümanı renklerdir. Çalışmalar sonucunda yaşı küçük

çocukların çoğunlukla kırmızı gibi sıcak; büyük çocukların ise yeşil ve mor gibi soğuk renkleri kullanmaya hevesli oldukları gözlenmiştir. Alschuler ve Hattwick çocukların ilk yaşlarda dürtüleriyle hareket etmelerinden dolayı sıcak renkleri tercih etmelerinin doğal olduğunu dile getirmişlerdir. Çocuklar, sosyal çevreye ayak uydurdukça ve kendilerini kontrol etmeyi öğrendikçe yaptıkları resimlerde sıcak renklerin yerini artık soğuk renkler almaya başlar. Çünkü dürtüler, ani hareketler yerini control mekanizmasına bırakmıştır. Başka bir araştırmada ise 3 yaşındaki çocukların genelinin resimlerinde tek renk, 4 yaşındaki çocukların ise resimlerinde çeşitli renkler kullandıkları ortaya çıkmıştır. Yaşları ilerledikçe çocukların tercih ettikleri renklere simgesel manalar yükledikleri sonucuna varılmıştır (aktaran: Keskin s.86...)

Çocukların çizdiği resimler, kendine özgü doğal yaşantılarının bir eseridir. (Tepecik ve Oğuzoğlu, 2002:207). Çocuklar yaptıkları resimlerde kendi özgünlüklerini ifade ederler. Çocuklar yaptıkları resimlerde renklerden çok şekillere önem verirler çünkü şekiller onların soyut dünyalarının yansımalarıdır. Farmer ve Golomb'un yaptığı bir çalışmada, yaşı küçük çocukların çizimlerinde kendi iç dünyalarını dile getirirken renge dayalı değil daha çok biçime önem verdiklerinden dolayı çeşitli renkler yerine tek renk kullandıkları ileri sürülmüştür. Küçük çocuklarda simgesel yetenek gelişmediği için şekil ön plana çıkmıştır; Yaşı daha ileri olan çocuklarda sembolik yeterlilik olduğu için şeklin yerini renkler almaya başlamıştır.

Uygun bir ortam sağlandığında çocuklar, yaşadıkları çevrenin en iyi anlatıcılarıdır. Birçok araştırmacı, çocuk resimlerinin içten, berrak ve anlaşılabilirliğinden etkilenmiştir. Yapılan araştırmalarda çocuk resimlerinin sistemli bir gelişim doğrusu izlediğini ortaya koymaktadır. (Mulcahey, 2002:82; Schirrmacher, 1988:97; Buyurgan, 2001:31; Acer ve Ersoy, 2003:86).

Çocuklar büyüdükçe çizdikleri şekiller ve kullandıkları renkler farklı anlamlar taşıyabilir. İlkokula yeni başlayan bir çocuk için mor renk mutluluk, mavi mutsuzluk, kırmızı renk öfke anlamına gelebilir. Birinci sınıf öğrencileri her renge farklı bir anlam yüklerken daha üst sınıflarda bu tür kodlamalara rastlanmamıştır. Örneğin, yedinci sınıf öğrencileri mavi rengini hem üzüntülü, hem sevinçli hem de sinirli olmayla ilişkilendirmişlerdir (Golomb, 1992). Algı kapasiteleri geliştikçe bir renge çeşitli manalar yükleyebiliyorlar ve aynı renkten farklı anlatımlar ortaya koyabiliyorlar. Kısaca aynı materyalden çeşitli şeyler ortaya koyarak bir nevi yaratıcılıklarını sergiliyorlar (aktaran; keskin s .89).

Çocukların çizdikleri onların motor-kas gelişimi, bellek ve algılama kapasitesi, yaratıcılık güçleriyle yakından bağlantılıdır (Toomela, 2002). Çocuklar resimleriyle iç yaşantılarının perdelerini aralamakta çizimlerini bir dil olarak kullanmaktadırlar. Yapılan incelemelerde çocuk resimlerinde bazı genel aşamalar tespit edilmiştir: Yuvarlak şekilden daha komplike şekillere, tek renkten çeşitli renk kullanımına, ayrıntısız şekillerden ayrıntılı şekillere, farklı renklerle farklı duyguları anlatmadan aynı renkle farklı duyguları anlatmaya. Bu aşamaları her çocuk için genellemek yanlıştır. Hatta bu aşamalar her çocuk tarafından aynı zaman aralıklarında geçirilmesi gereken mutlak aşamalar değildir (Arnheim: 1974 aktaran; keskin s .89).

Çocuklar değişik zamanlarda değişik aşamalardan geçebilir hatta bazıları kimi aşamaları atlayabilirler. Çocuklar bir sonraki aşamaya eriştiklerinde bir önceki aşamaya dair belirgin özelliklerin varlığını devam ettirebilmektedirler. Eğer çocuk yeni bir aşamaya geçtiğinde zorluklarla karşılaşırse daha önce geçmiş olduğu aşamalara gerileyebilir.

2.2. Çocuk Resmi ile İlgili Yaklaşımlar

20. Yüzyılın ilk yıllarında çocuk resimlerine duyulan ilgi önemli bir artış yaşanmaktadır. Bu dönemin başlarında birçok ülkede çocukların çizimleri toplanılmaya, araştırılmaya, tanımlamaya ve sınıflandırmaya başlanmıştır. Bir çok araştırmacı bu resimleri çocukların duygu ve düşüncelerini anayabilecekleri en iyi araç olarak görmeye başlamışlardır. Yine bir çok araştırmacı çocuk resmini, çocuğun zihninde yer almış bir imgenin kopyası olarak görüp, çocuğun his ve fikir penceresi olarak kabul edilmesi gerektiğini savunmuştur (Özlü , 2015: 16 .).

Çocuk resim tarihçesine bakıldığında bu konuyu kapsayan ilk çalışmalar 1800’lü yılların sonlarına doğru yapılmaya başlanmıştır. Bu dönemde pek çok araştırmacı farklı ülkelerde rasgele resim çizdirerek bu resimleri biriktirerek, betimleme yoluna grip inceleme aracı olarak kullanmaya başlamışlardır, ilk başlarda bir çok araştırması çocuk resimlerini çocukların zihinsel kopya ürünü olduklarını düşünüyorlardı. Yapılan çalışmalar neticesinde çocuk resimlerinin çocuğun duygu ve düşüncelerini yansıttıkları görülerek araştırma konusu olarak kabul edilmiştir. Bundan dolayı çocuk, resmi kendi hislerinin ve fikirlerinin bir yansıması olarak kabul edilip araştırmaya değer görülmüştür. Bu dönemde çok sayıdaki çocuk resmi üzerinde birçok araştırma yapılmış, çocuk resimleri sosyo-kültürel yapılarına göre de sınıflandırılmıştır (Bati, 2012: 67).

Çocuğun dünyasında resim çizmek diğer sanatsal etkinliklerden daha özel bir yere sahiptir. Bu konuda uzmanlar, farklı görüş ve düşünceler ortaya atmışlardır. Çocukların resim çizmede aldıkları hazı, çocuğun yaptığı resimle ilgili görüş bildiren birçok teori farklı şekillerde yorumlamaktadır. Geleneksel anlamdaki yorumların bir kısmı, onların resimlerini, zihinsel kavramlarla açıklarken, bir kısmı da güdülere duygu ve düşünceleri ifade eden yönüne ağırlık vermektedir (Savaş, 2014:7). Çocukların neden resim yaptıkları birçok araştırmacı ve uzman tarafından farklı şekilde yorumlanmaya çalışılmıştır. Bazen neden resim yaptıkları yorumlanırken, bazen de resim bir araç olarak kullanılmış ve bazı sonuçlara varılmıştır. Bu araştırmalar sonucunda varılan noktalar çeşitli kuramları meydana getirmiştir. En bilinen şekliyle bu kuram ve yaklaşımlar şöyledir (Özlü, 2015: 17).

2.3. Gelişimsel Yaklaşımlar

Çocuklar çizim olayına oyun algısıyla bakarlar. Çocuklar için çizim bir oyun faaliyetidir. Onlar için çizim bir oyun türüdür, oyunlarında kullandıkları kurallar çizimde de geçerlidir. Oyuncaklarıyla oynadığında oyuncaklarıyla yaptığı konuşmayı çizim yaparkende yapar. Bazı yerlere koyduğu belli başlı karalamalar oyun için bütünlüğü sağlayan oyunun parçası olmaya başlar. Bu oyunda baba bir yerde anne bir yerde çevresinde sevdiği neleri varsa kağıtta bir yerlere yerleştirilir ve oyun başlar. Gelişimsel yaklaşım çocukların neden çizdikleriyle ilgili çocuklar neden oyun oynar sorularına cevap bulmakla başlar. Gelişimsel kuramcılar çocuğun oyun dünyasını fazla enerjinin dışı atılma ihtiyacı, alıştırma ve taklit olgusunun yenileyerek tekrardan kaynaklandığı üzerinde durularak bakmaya çalışır.

Bu kuramlarla çalışmış en önemli araştırmacılar ise Kerschensteiner, Rouma, Burt, Luquet, Piaget ve Arnheim' dır. Kerseheinstein, 1903'Te Münih'Te 100.000 çocukla yapılan çalışmada çocuklardan resimleri toplanarak incelenmiştir. Yapılan araştırma sonucunda yaş devrelerini temsil eden üç ana kategoriye ulaşmıştır. Bu kategoriler; yalın şematik çizimler, görsel gerçekliğe yakın çizimler ve üç boyutluluk etkisi verilmeye çalışılan çizimler şeklinde kategorikleştirilmiştir (Özlü 2015:17).

Oyun çocuğun duygularının anlaşılması olduğundan bu oyunlar çocuğun düşünerek yaptığı kurallar değildir. Bunlar tamamen çocuğun iç dünyasından gelen kurallardır. Araştırmacılar çocukların neden oyun oynadığı üzerine yaptıkları

çalışmalarda çocukların oyun oynamalarını fazla enerji, alıştırma ve yenileme başlıkları altında incelemeye almışlardır (Saglam. 2011:28).

Fazla Enerji, Sebiller; 1875 yaptığı çalışmada çocukların oyun oynamalarını aktif insanın doğal yapısı olduğunu ve oyunla birlikte çocuğun fazla enerjiyi dışarı aktarmanın bir yolu olduğu söyler.

Alıştırma Kuramında, çocuk oyun sayesinde deneyimlediği becerileri tekrar tekrar yenileyerek alıştırmalar yapar ve becerilerini geliştirir. Gross; (1901) çocuğun oyun oynamasını ileri ergenlikte kazandığı beceri ve yetenekleri uygulama fırsatı verdiğini söylemektedir. Buna göre resim çizmeyi yorumladığımızda çocuğun küçük yaşlarda resim çizmesi çocuğun ileri yaşlarda daha iyi resim yapabildiği yorumunu yapabiliriz. Çünkü çocuk resim çizerken kendince alıştırmalar yapar .Böylece çizim deneyimi kazanır.

Yineleme (Recapitulation) Kuramında oyun çocuk için, içęüdüsel etkinliklerin provası sayılmaktadır. Hali'a göre oyun, bir boşalma, dışavurum yolu sağladığından çocuk için önemlidir. Çizme işleme çocuğun iç güdüsel bir provası olarak bakılırsa çizimler içęüdülerin sembolik bir biçimde dışa aktarılması olarak bakılabilir. Örneğin asker yada savaş resmi çizen bir çocuğun içęüdüsel olarak saldırganlık dürtülerini dışa vurduğu söylenebilir (Yavuzer, 1992: 23).

Piaget‘Te resim çizme olayına çocuğun sembolik bir oyunu olarak bakar. Piaget çizimi sembolik bir oyun ve zihinsel bir imgedir. Piaget’e göre, çocuğun resim etkinliği duygusal ve düşünsel yaşamıyla ilgili imgelerini yansıttığı simgesel bir oyundur.

Luquet ise, çocuk resimlerinde, çocuklarda olabilecek gelişim evrelerinden söz etmiştir. Luguët çocuk evrelerini “yorumlu karalama, saf karalama, zihinsel gerçekçilik, başarısız gerçekçilik ve görsel gerçekçilik olarak ayırmıştır. Bu evrelerden biri olan zihinsel gerçekçilik evresinde çocuklar, çevrelerinde gördüklerini değil bildiklerini çizerler. Yalnızca bakış açısından görülenin çizildiği son aşama ise yaklaşık sekiz yaşında ulaşılan görsel gerçekçilik dönemidir (Aktaran: Yavuzer, 2011: 25).

Luguët ye göre, yorumlu karalamada çocuk resimlerinde karalamalar istikrarsız ve başarısız bir üründür. Anak zihinsel bir faaliyet olduğu için psikolojik olarak önemlidir.

Arnheim da, çocukların sanatı üstüne alternatif yöntemler düşünenler arasında öne çıkan bir isimdir. Bir psikolog olarak, resimle anlatıma farklı bir açıdan bakar. 1940-50’lerde yaygın olan resmin, zekânın göstergesi olduğu ve duygusal çelişkileri

yansıttığı fikrinden ayrılır. Hem estetiğin ve bilişin hem de araçların ve fikirlerin görsel biçimlerle gelişimi arasındaki karşılıklı etkileşimin önemini görerek çocukların sanatsal faaliyetlerinde daha sanat tabanlı bir görüşün arkasındaki güç olmuştur (Aktaran: Yavuzer, 2011: 26).

Çocuk resimleri üzerine araştırmalar sayesinde çocuk dünyalarını daha iyi gözlemleyip, çocuk dünyası hakkında daha iyi fikir sahibi oluruz. Çocuk çizimlerinin resmedilmesinde gelişimsel bir sürecin söz konusu olduğu ve devrelere ayrılarak sınıflandırılması, çocuk dünyasında bilinmeyeni açıklamak ve için genel geçen ne olduğunun saptamamız açısından önemlidir.

2.3.1. Projektif Yaklaşımlar

Çocuk resimlerini projektif teknik olarak açıklayan psikoanalitik kuramdır. Psikoanalitik kuram Sigmund Freud tarafından öne sürülmüştür. Projektif yaklaşımda bilinçaltında yatan istek ve korkular büyük yer edinir. Ruhsal uyum ve kişiliğin değerlendirilmesinde resimlerin kullanılması, klinik psikiyatride projektif yöntemlerin daha geniş bir şekilde kullanılmasını sağlamıştır. Bu nedenle projektif teknik, bilinçaltında yatan istek korku ve duyguların daha rahat dışa dökülebileceği bir güvenlik sistemi olarak görev yapmaktadır.

Psikolojide resim ilk kez 1890'da Binet tarafından ele alınmıştır. "Resimlerin Tefsiri" adı ile yayınlanan yazıda psikolojide resmin kullanılması ele alınmıştır. Alfred Binet'ten sonra birçok araştırmacı resmi özellikle çocuk resimlerini araştırma konusu yapmışlardır. (Arıcı, 2006) Çocuk resimlerinde ruhsal yaklaşım çocukların resimlerinde sanattan çok bilinçaltının tedavisiyle ilgilenir. Bilinç altının dışa vurumunda zorlanan duyguların resim yada benzeri sanatsal bir araçla daha iyi dışa yansması Etkinlik sürecinde iç dünyaya yolculuk yapılması, Bu araçlarla içsel bir iletişim sağlanması, Resmin klinik açıdan kişiliğin değerlendirilmesinde ya da ruhsal bozuklukların tanınmasında yararlı bir araç olarak kullanılmasının yolunu açmıştır. . Çocuğu tanımaya çalışan hekim, bu yalın anlatım aracını, çocuğun hayal dünyasını ortaya koyan bir teknik olarak el almıştır (aktaran: Yavuzer, 1992).

Projektif yaklaşım bireyin iç dünyasının dışa yansımasıdır. Psikoanalitik kuram projeksiyon kurama, bilinçaltında yatan istek ve duyguların resimde dışarı dökülebileceğini göstermiştir. Bu şekilde resmi yapan kişinin bir katarsis (arınma)

yaşayacağını savunur. Bu aynı zamanda, sanat yoluyla tedavinin mantıksal temeliyle aynıdır (aktaran: Yavuzer, 2003).

Projektif yöntemlerle resmin kişilik değerlendirilmesinde kullanılması kişisel yorumlara dayandığından, duyguların dışı vurulmasında kullanılması yavaş olmuştur. Freud'un teorisinde yansıtma, bir savunma mekanizmasıdır.

Bu yaklaşıma göre çocuk resimleri estetik değerlerinden öte iç dünyayı tanımlar ve anlatır. Resimlerin kişiliği ve ruhsal değerlendirmede kullanılması projektif yöntemlerin daha geniş bir şekilde değerlendirilmesini ve farklı testlere aracılık etmesini sağlamıştır (Yavuzer, 1992: 26-27).

2.3.2. Sanatsal Yaklaşım

Sanatı “insanın kendini anlatma yolu olarak tanım yapmak mümkündür. Sanat eseri insanın duygu, düşünce ve hayal ürünüdür. Psikolojik açıdan sanat ve sanat eserine bakaçak olursak insanın sanat yapmasına yönlendirenin ne olduğu üzerine durulabilir. Sanat eserini ve sanatçıyı ele almak Sanatı psikolojisinde eski bir eğilimdir. Bu eğilimi deneysel metotlara göre ele alan yaklaşımlar son yıllarda görülür. İlk defa, sanat eserinin biçimini ve içeriğini ele alan yazar T.Lipps (1851-1914)'dir. Kısa tarihi boyunca sanat psikolojisini, iki başlıkta incelemiştir.

- 1) Sanatçının psikolojisi ve
- 2) Algılayanın psikolojisi

S.freud'an 1856-1939 da Psikoanalitik çalışmaları başlatarak ünlü sanatçıları, onların eserleri üzerinde tartışmalar yaparak inceler yapmıştır. Psikoanalist görüş, rüyalar, bilinç, imajinasyon, fantazya, dikkat problemleri ve izlenim üzerinde durur. Saplantı, Duygu ve düşünce gibi problemlerle birlikte sanatı ele alan bu akım, sanattaki biçim sorunundan çok, bilinç altını açıklayan konularla ilgilenir. Psikoanalist ekole göre, sanat eseri; hayalleri, istekleri ve bastırılan duyguları, ele aldığı düşünülmektedir (www.konumuzsanatguneryener.com)

Çocuk resimlerini sanatsal yaklaşım olarak ele almak freud'un psikoanalik kuramıyla göndeme gelmiştir. Bu dönemle birlikte bir çok araştırmacı psikolog çocuk resimlerine yönelerek çocukların ruhsal durumlarının resimlerine yansımalarını incelemiştir. Sanatsal yaklaşım çocuk resimlerini estetik boyutta ele alır. Bu yaklaşımda imgeler, ruhsal ve sanatsal bakış açısıyla inceler. Bu araştırmalar çocuk

resimlerini sanatsal bir bakış açısıyla ele almıştır; çocuğun hissel, entellektüel, algısal yaşantılarını resimlerine yansıttığı görüşü savunulmuştur (Batı 2012: 68).

Çocuk resimlerini araştırma konusu yapan araştırmacılar çocukların çizimlerinde güzellik yada çirkinlik aramadıkları estetik kaygıdan çok tüketilen çaba ve edinilen zevkin önemli olduğunu görmüşlerdir. Çocuk çizim esnasında kendi duygularını yansıtarak rahatlama sağlar. Çizim oyuna dönüşerek “yapabilme” hevesine dönüşür. Her ne kadar yaratma davranışı bakımından sanatçıya benziyorsa da ondan düşünce ve teknik açıdan tamamen ayrılmakta olduğu unutulmamalıdır” (San, 1977:137). Çocuk resim yaparken kendi iç dünyası içinde estetik kaygıdan uzak çalışır. Onun spontan ve sade anlatımı sanatçı yaratılarından farklıdır. Çocuk resimlerindeki bu kendiliğinden izlenen gelişim kişilik ve algısal gelişimi de peşinde getirir. Bu görüşe göre, sanat; kişinin psikolojik gelişmesinin bir ürünüdür ve sanatsal gelişmenin özü de algısal gelişmedir (Batı 2012:68).

Çocuğun resim etkinliğini en ayrıntılı biçimde inceleyen ve araştıran isimlerden biri Rhoda Kellogg dur. Rhoda Kellogg çocuğun sanatsal gelişimini anlamsız, anlamlı şekiller, belirgin şekiller, basit karalamalar dönemi olarak inceler.

Genellikle çocuk resimlerinde iki yaşına doğru anlamsız karalamaların yerini belirgin ve orantılı şekillere bırakırken Üç yaşında ki çocuğun resimlerinde üçgen, daire ve diğer şekiller görülmeye başlanır (Savaş 2014:17).

2.3.3. Sembolik Yaklaşımlar

Çocuk çizdikleri resimlerde nesnenin kendisini değil, nesnenin kendisine yaptığı çağrışımı resmetmektedir. Resimdeki her nesne bir duyguyu ifade eder; bu ifadeler duygu ve düşüncelerin dışavurum şeklidir. Resim yalnızca nesneyi yansıtan bir yapıt değil, şimdiki ya da geçmiş yaşantıları içeren bir hikayenin yansımasıdır. Çocuk resim çizerken çizdiği bir daireye vücut derken diğerine baş diye bilmektedir. Aslında birbirine benzeyen bu iki şekil çocuk için farklı temsili bir araçtır. Sully ve Goodman’a göre çocuk için resim işaret dili ve simgesel bir araçtır. Goodman (1976), resmin içindeki işaretleri, dilde semboller olarak yorumlamıştır. Resmin bir nesneyi temsil edebilmesi için onu sembolize etmesi, gerekir. Resim bir nesnenin temsilinin yanında nesnenin duygu ve düşüncesinde temsil etmektedir.

Aslında çocuğun sembollere başvurması, pek çok araştırmanın ve yaklaşımın temelinde yatan bir sonuçtur. Daha ilk çizmeye başladığı andan ve çizdiklerini

anlamlandırmaya başlamasından itibaren çocuk hep sembollere başvurmaktadır. Tüm düşüncelerin ve çocuğun gelişim evrelerinin temelinde sembolik yaklaşımlar bir nebze bulunmaktadır. Arnheim, resimde sembolleri kullanarak ortaya konan sanatsal ifadenin evrenselliğini vurgularken; Selfe ve Gardner ise, çizimin duyguların sembolize edilmesi olduğunu ifade etmişlerdir (*Aktaran: Yavuzer, 2011, s.31*).

Bu görüşlerden de anlaşılacağı gibi, çocuğun resim yapma nedenleri birçok araştırmacıyı harekete geçirecek kadar çeşitli vede cezp edici olmuştur.

2.4. Çocuk Çizimlerinin Gelişim Aşamaları

Her çocuğun bedensel ve zihinsel gelişimi farklılık gösterir. Aynı çerçeveden bakılacaksa her çocuğun bir çizim aşamasından başka bir çizim aşamasına girmesi aynı zaman dilimine denk geleceğini söylemek pek mümkün değildir. Yavuzer (1992), Kağıda yapılan ilk işaret ve çizginin, giderek bir sanat evresine dönüştüğünü ve ergenlik dönemine kadar gelişimini sürdürdüğünü söyler (Yavuzer, 1992: 31).

Zaman zaman duran ama daha sonra yerini başka bir aşamaya bırakan aşamaları zaman koyarak söylemek oldukça zordur. Ama bir standartize yapıp bu aşamalar dönemlerine ayrılacaksa burada çocukların zeka düzeylerinin ve gelişim koşullarının aynı olduğu düşünülerek yapılması gerekliliğini söylemek gerekir. Bu koşullar göz önüne alınıp standardize edildiğinde çocuklarda görülen gelişim dönemleri gibi çocuğun çizim aşamaları, dönemlerine ayrılabilir. Bu koşullara bakılıp söylendiğinde hemen hemen tüm çocuklar aynı yaşlarda aynı evrelerden geçer (Yavuzer, 1992: 31).

Aynı çerçeveden değerlendirdiğimizde, her çocuğun gelişim ve beceri düzeyleri geliştikçe resimlerinde de farklılıklar görülmeye başlar, ilk başlarda kalem tutamayan çocuk ince motor kaslarının gelişmesiyle daha gerçekçi resimler yapmaya başlar. Gelişim süreklilik arzeden bir oluşumdur bu oluşum aşamalar halinde ilerler, ve belirli bir birikimle olgunlaşır. Gelişimdeki her bir aşama öbür oluşacak aşamaya temel attığı gibi diğer aşamanın oluşumu için zemin hazırlar. Çocuk resimlerinde de resim çizme aşamaları bu gelişim zinciri gibi birbirini takip ederek gelişir. Gelişim aşamalarını değişmez çizgilerle birbirinden ayırmak mümkün değildir, çünkü bir aşamanın oluşumu diğer aşamanın oluşumuna bağlıdır. Fakat çizim aşamalarını gerçekçilik ve anlaşılabilirlik boyutunda bakılarak bir farklılık koyup dönemlerine ayırmak mümkün. Artut (2004) te Sanat ve çocuğun birbiri ile örtüşen, sürekli değişen ve gelişen dinamik olduğunu, Çocuğun çizgisel gelişimi süreklilik arz ettiğini, Çocuk, bir evreden diğer evreye bir

günde sıçrayamacağını, Bu geçişin yavaş yavaş ve aşamalı olduğu, Çizgisel geçiş evrelerinde çocuğun her iki evrenin de özelliklerini gösterdiğini söylemiştir (Artut, 2004: 195).

Bu bölümde çocuk resimlerinin çözülmesi, tanımlanması ve anlaşılması için başlangıç olarak gelişim evrelerine bağlı olarak çizimlerinde görülen gelişimsel farklılıklar üzerinde durulmuştur. Çocuk çizimleri üzerine üç model geliştirilmiştir;

a)-Viktor Lowenfeld'in (1978) geliştirmiş olduğu “zihinde ve orijinalitede gelişme” beş aşamalıdır;

2-4 yaşları arası kendisini ifade etmeye başladığı “karalama dönemi”, 4-7 yaşları arasında tasvir ve simgeleme girişimleri “şema öncesi dönem” olarak adlandırılmıştır. Bu çalışmayı etkileyen dönemler ise sırasıyla şöyledir: 7-9 yaşları arasında görsel düşüncenin oluşmasıyla “şematik dönem”e geçer, 9-11 yaşlarında ise çocuk realizme giriş yaparak “gruplaşma dönemi”ne girer, 11-13 yaşlarda, tabiatı tasvir edebilme yetisi kazandığı evreye de “mantık dönemi” olarak sınıflandırmıştır (Çankırılı, 2011:155). Bu safhaya “Karar Dönemi” de denir (Malchiodi, 2005:104).

b)-Herbert Read'in (1966) geliştirmiş olduğu “resim yoluyla eğitim” yedi aşamalıdır;

2-4 yaşları “karalama”, 4-5 yaşları “çizgi”, 5-6 yaşları “tanımlayıcı sembolizm” olarak adlandırırken bu çalışmada üzerinde durulacak yaş gruplarını ise şu şekilde sınıflandırmıştır; 7-8 yaşlar “tanımlayıcı realizm”, 9-10 yaşlar “görsel realizm” , 11-14 yaşları “üst benlik (bastırma)” ve 14 yaş ve üzeri için “sanatsal canlandırma” olarak evrelere ayırmıştır (Çankırılı, 2011: 156). Read'a araştırmaları neticesinde “şemanın keyfi bir kökenden gelmeyip, çocuğun karalama etkinliğinde belki kalıtsal bir eğilimden ileri geldiğini ve belli bir formla ilgili kalıtsal eğilimin kolektif bilinçaltı için bir anlam taşıyabileceğini ileri sürmektedir” (San, 1979:157).

c) - Rhoda Kellog'un (1970) yaptığı çalışmada çocuk resimlerinin analizi üç grupta toplanmıştır; 2-3 yaşları “anlamsız basit karalamalar dönemi”, 3-4 yaşları “bariz şekiller dönemi” ve son olarak 4 yaş ve üstü için “anlamli şekiller dönemi”dir (Çankırılı, 2011:156). Bu çalışma 9 yaş ve üzeri çocuklardaki kaygının resmedilmesine yönelik olduğundan, 9 yaş ve üzeri çocukların resim çizim gelişim aşamaları üzerinde durulmuştur.

Özetle çocuk resimlerine bakmak gerekirse, çocuğun hem ince motor gelişimi hem de zihinsel ve algısal gelişimleriyle birlikte çocuk resimleri daha gerçekçi ve oranlı

olur.ilk karalama olarak görülen çizimler yaş ilerledikçe konulu resim olmaya başlar. Bu araştırmalar doğrultusunda çocuk resimlerini beş aşamada ele almak mümkündür.

2.4.1. Karalama Devresi

Genel olarak gelişim sürecini tamamlayan her çocuk çizgiyi keşfederek rastgele, belirsiz ve bilinçli olmayan karalamalar yapar. Çocuk ilk zamanlarda kağıt üzerine üstünkörü çizgiler çizer. Çocuğun bu çizim evresi, Karalama Evresi olarak kabul edilir. İlk karalamalar 18. ay dolaylarında dikkatimizi çeker (Yavuzer, 1992: 3)

Çocuk resimlerinde karalamalar genel olarak 1,5 ile 2,5 yaş aralıklarına denk gelir . bu dönemde çocuklar ellerine geçirdikleri kalem yada boyayla rastgele kağıt yada yüzey üzerinde karalamalar yaparak resim çizmeye çalışır. Çocuk eline geçirdiği nesneleri merak ederek inceler ve kalem yada boyanın çizim yaptığını anlar. İlk başlarda görselliğe önem veren çocuk daha sonra eline geçirdiği kalem yada boyanında şekiller çıkardığını görerek çizikler yaparak bilinçsizce karalamalar yapmaya başlar. Boya ve kalemin çizgi yaptığını keşfeden çocuk gördüğü duvar, masa, kağıt gibi yüzeylere karalamalar yapar. Renkleri yanyana, üstüste kullanır (Artut, 2004: 223).

Çocukların yaptıkları bu karalamalarda mantık aranamaz çocuk içinde geldiği gibi çizer. Mantıksızca hareketlerle yapılan karalamalar daha sonra bir amaç doğrultusunda ritmik bir hareke dönüşür. En sonunda çizimleri ritmik dairesel şekillere dönüşerek çizgileri dalgalı, kalın, ve ince olarak şekillere dönüşür. Çocuk ilk olarak kalemini elinde tutmayı öğrenerek istediğini çizebileceğini öğrenir. Başlangıçta dirsek ve el hareketlerini bilmeyen çocuk zikzaklar ve dairesel çizgiler çizer (Yavuzer, 1992: 33).

Başlangıçta çocukların gördüklerini istedikleri gibi çizmelerini, gelişimini tamamlamayan kaslar engeller. Çocuklar kalemi ya da boyayı tutarken kavrama gücü yaşayarak istemsiz sağa sola çizikler atabilirler. Genellikle ilk çizgiler herhangi bir ifadenin yansıması dışında, büyük bir çoğunlukla bedensel ve ruhsal gelişim esasına dayanır. Artut, 2004: 198).

Çocuklarda el kol kasları gelişmeye başladıkça çizimlerin daha denetimli olduğu görülür. Fakat çocuklar yine de çizdiklerinde mantıksal bir sonuç aramazlar. El ve kol kaslarının gelişimiyle denetim altına aldıkları çizgilerden zevk alarak daha çok çizim olayına yönelirler. Çizim olayının ilerleyişinde çocuklar için sonuç çok da önemli değildir; önemli olan süreçtir. (San, 1979: 96). Çocuk çizim aşamasında kontrolü

sağladıktan sonra görsel kontrolü de sağlayarak çiziminde kendisine ait bazı işaretler belirler. Bir dahaki resmi için yeni bir imge belirlemiş olur. Çocukların bir çoğu bu tarz çizim etkinliğini büyük şevk ile yaparlar, çünkü onlar için çizimde keşfettikleri görsellik ve devinim ile ilgili gelişim arasındaki uyum onları çok mutlu eder. El ve göz koordinasyonunun görüldüğü kontrollü karalamada çocuk yeni hareketlerinden, yeni imgeler keşfetmeye, keşfettikçe de haz duymaya başlar (Yavuzer, 1992: 34).

3- 4 yaşa gelindiği zaman çocukların sosyalleşmeleri yavaş yavaş gözüktür. Bu sosyalleşme ve çevrelerini daha iyi gözlemlemeleri ile çocuklar çizimlerinde farklılıkları gözler önüne serer. Sadece karalama olarak gözüken resimler, artık anne, baba ve kardeş olmaya başlar. Dört yaşına geldiğinde Çocuk çizimleri adlandırır ve onlar hakkında yorumlamalar yapar. Çocukların yaşları ilerledikçe çizimlerindeki yorum ve anlamlarda değişkenlikler görülür (Artut, 2004: 201).

Çocukların bu dönemde dikkatleri kısa sürelidir. Yaptıkları çizimlerde sürekliliğin dışında hızlı bir geçiş vardır. Karalamayı yaptığı yüzeyi hemen bitirmek ister. Çocuklar kendi başına birşeyler yapma duygusu içindedir, her şeyi kendisinin yapmasını ister. Çevresini yoğun bir merakla izler. Yaşadığı dünyayı anlamaya çalışır, çevresine ayak uydurmayı ve çevresiyle bütünleşmeyi öğrenir. Çocuk 4 yaşına geldiğinde karalamalar artık yerini konulara bırakır. Çizgi ile dış yüzeylerini çizdiği şekillerin içini boyamaya başlar. Dikkat eksikliğinden dolayı sık sık kağıt değiştirme tavrı içindedir. (Artut, 2004: 199-200).

Gesell, 4 yaşındaki çocukların özelliklerine bakarken 4 yaşındaki Çocukların kalem yada fırçayı yetişkinler gibi tuttuğunu, Düşüncelerini etkin bir imgeleme ile kağıda geçirdiğini. Nesneleri az ayrıntılarla belirtmeye başlattığını söyler. Çocuklar bu devrede Kendisi için önemli olan ayrıntıları çok büyük çizer. Çocuk, insan yatar faziyette çizmeyi sever. Kontorlerini belirleyerek çizdiği resimlerin içlerini boyamaya bayılır. İlk kez kendi resimlerini eleştirmeye başlar, resimleri onun için önemli olmaya başlar, onları beraberinde taşımak ister.

5 yaş çocuklar ise gözlem yapmaktan hoşlanırlar. Bir nesnenin karşısına geçip çizmekten zevk alırlar. Jersild'e göre, çizilip bitmiş bir resmi kopya etmekten çok, çizim yapan kişiyi taklit etmekten çizdiği resmi kopya etmeyi severler. Bu çocuklar önceleri çizdikleri resimleri herkese göstermekten kıvanç duyarlar. Herkese gururla göstermekten hoşlanırlar. Bu yaşlarda çocuk, bir şeyler çizerken yanına birisi geldiğinde

kapamaya çalışır, hatta yırtıp yok etmeye yeltenir. Çocuk bu devrede artık eseriyle ilgili olarak bir bilince kavuşmuştur (San, 1979: 96-97)(Artut, 2004: 201).

Linderman (1997) çocukların bu çizgisel aktivitelerini şu şekildeki basamaklarına ayırır.

1. İsimsiz karalamalar (Discorderly scribbling): çizgilerde herhangi bir kontrol yoktur. Çizimler rahat kol hareketleri ile yapılır.

2. Kontrollü karalamalar (Controlled scribbling): motor koordinasyonun gelişmesiyle birlikte yapılan çizimlerdir. Çocuk el ve kol hareketlerinin koordinasyonu ile beraber daha kontrollü şekiller çizdiğini fark eder.

3. İsimlendirilen karalamalar (Naming of scribbling): Çocuk, yaptığı rastgele karalamaları bir nesne ya da objeye benzeterek onlara bir isim verir. Aslında bu karalamalar, çizilen şeyle herhangi bir benzerlik teşkil etmez hiçbir nesne veya objeye benzemez, çocukların çizimleri adlandırmaları, çocuk için önemli bir gelişmedir. Bu, onların şekiller hakkında düşünmeye başladıklarına işaret eder. Çevreyle ilişki kurdukları, nesneyi tanımaya başladıklarını gösterir. Bazı geometrik formları bir nesne veya bir insan figürü olarak isimlendirir. Örneğin, “Baba” kavramı çemberin içinden aşağıya doğru uzanan iki çizgi (bacaklar) olarak betimlendirilebilir (Artut, 2004: 223)

2.4.2. Şema Öncesi Dönem (4 –7 Yaş)

Genelde bu dönemde çocuğun çizdikleri şekillenmeye başlar ama yine tam olarak ne olduklarını söylemek oldukça güçtür. Ancak beş yaşına geldiğinde çizimlerindeki nesneler tanınmaya başlanır. 6 yaşına gelindiğinde artık resim konulu olmaya başlar.

Karalama döneminden şema dönemine geçişte göze ilk çarpan çalışmalar insan figürüdür. Çocuk insan figürünü çizmekten zevk alır. İlk başlarda kocaman bir kafadan oluşan insan figürü bu yaşta yavaş yavaş ayrıntılı olmaya başlar.ama yine de insan figürü gördüğü gibi değil düşündüğü gibidir. Çizimlerde mekânla olan ilişki azdır ve hiyerarşi görebiliriz. Önemli olanları daha büyük çizebilirler. “Lowenfeld bu gelişim aşamasında çocuğun yeni kavramlar peşinde olduğunu, dolayısıyla canlandığı simgelerin de durmadan değiştiğini ifade etmektedir. Çizdiği çizimlerdeki şekiller zaman içinde farklılıklar gösterir. Doğal olarak, bu yalnızca insan figürü için değil, aynı zamanda ev ve ağaç figürleri için de geçerlidir” (Yavuzer, 2007: 45). Oranlar yaşa bağlı olarak büyüdükçe daha realist olur. Bu devirde çocuk dış dünya ile çizimi arasında ilişki

kurmaya başlar, düz çizgiden kol bacak ve gövdenin çizilebileceğini yuvarlak çizgiler ile de baş ve yüzün oluşabileceğini keşfeder (Kehnemuyi, 2009: 23).

4 yaşından sonra çocuklar el ve parmaklarını çok rahat kullanabilir duruma gelebilirler. Çocuklar bu becerilerini kalem, fırça, makas kullanarak ortaya koyarlar. Bu dönemde canlı, yaldızlı renkler ilgilerini çekmeye başlar. Artık çocuklar tanınabilecek resimler çizme dönemine girerler. Evler, ağaçlar, insanlar daha belirginleşmeye başlar.

5 yaşından itibaren çocuk resme başlamadan önce neyin resmini yapacağını bilir. Çizdiği evlerin etrafında olup bitenler kafasında şeklini almıştır. Önemli gördüğü noktalara vurgular yaparak çizmeye başlar. Ayrıca bu dönemde çocuğun resminde saydamlık da görülmeye başlanır. Çizdiği apartmanda ev ortamını göstermek için evin içini gösterecek şekilde çizer veya arabanın içindeki, kapının arkasındaki vücutları da çizer (Halmatov, 2015: 17).

6 yaşındaki çocuklar giderek konulu resimler çizmeye başlarlar. Bu dönemde insan figürü çizmeyi çok severler. En sevdikleri konu aile resmidir. Çizdiği resimdeki öğeler resmin türüne göre uyumludur. Kendi fikrini ortaya koyan çocuğun resminde hiçbir kısıtlama yoktur. Çocuk öznel düşüncesine göre resmini çizer. Resimlerine tamamen duyguları ve düşüncelerini yansıtır. Resimdeki öğeler duygu ve düşünceleri yansıttığından şematiktir. Resimdeki oranlar gerçeği yansıtmaz. Resimlerinde derinlik algısı ve perspektif yoktur. Nesnenin büyüklük yada küçüklüğüne bakılmadan sayfanın her yerine çizilebilir. Sanatsal beceriler altı yaşından itibaren gelişmeye başlar. Bunun işareti real şemaların gelişmesidir. Çocuk bir insan figüründe çoğunlukla insan uzuvlarını çizmeye başlar. Çizimlerde fügürlere şekilli saçlar eklenmeye başlanır. Doğadaki nesneler kendi renklerinde boyanmaya başlanır. Ağaç gövdeleri kahverengi, yapraklar yeşil, gök mavi, güneş sarıdır. Sivri çatılı ev çoğu resimde görülür. Bu yaşlardaki çocukların resimlerinde yer çizgisi görülmeye başlanır. Kağıdın alt kısmı veya kağıdın alt kenarı yer çizgisi olarak kullanılır. Resimlerde gök çizgisi de olabilir. Genellikle mavi bir şerit şeklinde boyarlar. Derinlik kavramı yoktur. Örneğin, masa çizerken masanın basit yandan görünüşünü çizerler. Arabanın 4 tekerleğini, sandalyenin 4 bacağına çizebilir (Özlü, 2015:20).

Bu yaşta çocuk resimlerinde transparanlık özelliği görülür. Bu tarz resimlere Röntgen resim denir. Bu özelliğe 5–7 yaşları arasındaki çocukların resimlerinde rastlanır. Bu tarz çocuk resimlerinde çocuklar arkasını görmediği bir nesnenin görünmeyen kısımlarını da gösterirler. Bir binanın 3 katında oturan bir çocuğun ailesini

binanın içinde görölüyormuş gibi çizmesi yada bir masanın, sandelyenin 4 ayağını görölüyormuş gibi çizmeleri örnek gösterilebilir.

2.4.3. Şematik Dönem (7-9 Yaş)

Şematik dönem ortalama 7 yaşlarda başlar. Bu dönem çocuk için basitleştirme – sadeleştirmenin olduğu dönemdir. Çocuk bu dönemde bir olaya yüklediği anlamı resimlerine yansıtır. Luquet göre bu evre görsel gerçeklik evresidir. Bu evrede Çocuk giderek çevresiyle iletişime girerek çevresi hakkında bir fikir sahibi olmaya başlar. İnsan figürü temsil eden belirli sembolleri kullanır. Bedenin parçalarını kendi algısına göre çizer.

Zamanla çocuk çizimlerinde artık kendi deneyimlediği insan şemasını resimlerinde kullanmaya başlar. Bu dönemde insan figürlerindeki ayrıntılar artmaya başlar. Çocuk figürü önden çizdiği gibi yandan da çizer. Resimlerinde oranları daha doğru çizmekle uğraşır. Bu resimler görsel gerçeklik dönemi olarak nitelendirilebilir (Halmatov 2015:22).

Ayrıntı dönemi olarak adlandırılan bu dönemde çocuklar resimlerinde ayrıntıya önem verirler. İnsan uzuvları çizilirken her şey yerli yerinde çizilmeye özen gösterilir. Bu dönemde çocuk resimlerini iletişim aracı olarak kullanarak önem verdiği parçaları abartarak çizer. Kendisi için önemsiz olan parçaları ise çizmeyebilir. Bu çizimlerde cinsiyet unsurundan kaynaklanan farklılıkları görmek mümkündür..

Bu dönemde çocuk resimlerinde perspektif okunmaya başlar; önde olanları büyük arkada olan nesnelerin küçük olduğunu fark eder. Çocuk kağıdın alt zeminini kullanarak yer, zemin ilişkisi kurmaya çalışır. Cox, 1992 yılında yaptığı çalışmasında; 5-6 yaş çocukların uzaklık bilgisini resme yansıtırken nesnenin boyutlarını dikkate aldıkları, 7-8 yaşına geldiklerinde sayfanın üst ve alt bölümlerini kullanmaya başladıklarını söylemiştir. Ayrıca 7 yaşına geldiklerinde çocukların uzaklık algısını uzaktaki objeleri ufak, yakındaki nesneleri ise büyük çizebildikleri görülmüştür. Bununla beraber 1980 yılında Freeman; uzaklık algısını 7 yaşındaki çocukların kavrayabilmesine rağmen gerçekçi çizimlerin yapılabilme özelliğinin yaşa bağlı olarak farklılık gösterebildiğini söylemiştir (akratan: özlü 2015).

Çocuk bu dönemde, insan, araba figürlerini birbirleriyle ilişkilendirerek yer çizgisini kavrar. Bu gelişme çocuğun çevresiyle arasındaki ilişkiyi anladığına işaretler. Bununla beraber yavaş yavaş kağıdın üst kısmına gökyüzü çizgisi de çizilmeye başlanır.

Bütün bu yer ve gökyüzü resimleri çocuğun kendisiyle yer ve gök arasındaki bağlantıyı kavrayacak zihinsel olgunluğa eriştiğini gösterir (Halmatov,2015:22).Bu yaşlarda çocuk kendini çevrenin bir parçası olarak algıladığından resimlerinde mekansal bir düzen algısı vardır. Çocukların çizimlerinde ufuk çizgisi kullanmaları 8-10 yaşları arasında başlar (akratan:özlü 2015).

Bu yaşta benmerkezciliğin ortadan kalkmaya başlamasıyla çocuk kendisini dünyanın merkezinde görmez ve çevresiyle olan iletişimini daha iyi sağlar. Çocuk bu değişikliği resimlerine yansıtmaya başlar. Bu gelişmeler neticesinde özellikle hiperaktif çocuklar, çizdikleri figürlere daha fazla hareket katmaya başlarlar (Halmatov, 2015:22).

1984 yılında Ives yaptığı bir araştırmada; hisleri ifade etme rollerinin yaşa bağlı değiştiğini söylemiştir. 5-7 yaşdaki çocukların duyguları soyut bir biçimde ifade ederken 9 yaşındaki çocukların ise duygularını daha somut bir şekilde ifade ettiklerini belirtmiştir.

1987 yılında Golomb, çocukların resimlerinde kompozisyon oluşturma bigisini ve resimlerinde bütünlük sağlama olayına 9 yaşında ulaşabildiklerini 3-14 yaşları arasındaki çocuklar üzerine yaptığı bir araştırmada göstermiştir (akratan: özlü 2015).

2.4.4. Gerçekçilik dönemi (9-12 Yaş)

Bu yaşlardaki çocuk artık kendilerini bir toplumun parçası olarak görürler. Bu dönemde ergenliğin habercisi olarak çocuk psikolojik ve bedensel farklılıklar görülmesinden gelişimsel açıdan kritik bir dönemdedir. Çocuk resimlerine farklılıkları yansıtmaya başlar. Çizimlerinde kız, erkek, genç, yaşlı figürleri özellikleriyle yansıtır. Renk ve uyumu, estetik kaygı kendini gösterir.

Bu dönemde çocukların resimleri daha orantılı ve daha ayrıntılıdır. Bu evrede çocuklar, resimlerinde ayrıntıya önem verirler. Ergenlik öncesine denk gelen bu yaşlarda çocuklar çekingenlik yaşadıklarından resimlerini başkalarına göstermekten hoşlanmazlar. Eskiye nazaran özgür resimler ortadan kalkmaya normlara uygun resimler çizilmeye başlanır. Resimlerde kullanılan renkler artık gelişigüzel olmanın dışında doğaya daha uygun gerçekçi renkler seçilmeye başlamıştır (Halmatov, 2015:24).

Bu dönemde çocuk bedensel ve psikolojik bir değişim içinde içindedir. Bu değişim algısında etkilemektedir. Daha serbest davranışta bulunduğu önceki dönemi geride bırakan çocuk çevresine daha gerçekçi yaklaşır ve resimlerinde yansıtır. Çizdiği resimlerinde insane çizimlerinde oran orandıya dikkat eder.resimlerinde cinsiyet

farklılıklarını gösterir. Cinsiyetine göre resimlerinde imgeler seçer. Kız ve erkek tercihlerine göre kızlar bebek, elbise resimleri çizerken erkekler daha çok araba uçak ve spor gibi imgeler çizerler. Bu dönemde çocuğun yaptığı resimler yetişkinlik özelliğine dayanan bir özgünle sahiptir. Çocuk, yaptığı resimlerde doğayı taklit eder ve onunla karşılaştırır. Gördüğünü çizmek ister. Çocuk bu dönemde kendini anlatma yollarını sık sık değiştirir. Çocuğun bu yıllarda kendini anlatma gücüne olan güveni sık sık sarsılır. Fiziksel, zihinsel, duygusal büyüme sonucu, artık daha önceki yıllarda kullandıkları üslup onlara yetmez (Akratan:özlü 2015).

2.4.5. Doğalcılık Dönemi (12-14 Yaş)

Bu dönem ergenlikle örtüşmektedir çocuk resimlerinde cinsel öğelerin resimlerde büyük ölçüde belirginleştiği söylenebilir. Oran, boyut ve derinlik resimlerde verilmeye çalışılır. Zihinsel gelişimde aksaklıklar olduğunda veya ruhsal problemler söz konusu olduğunda çizilen resimlerin yaş dönemlerine uygun olmadıkları gözlenmektedir (Halmatov, 2015:26).

Ergenliğin başlangıcına denk gelen bu dönem çocukların giderek doğal çevrenini tanıdıkları, çevreleriyle iletişimi sağladıkları, çevrelerinde olup bitenin ilgilerini çektiği dönemdir. Çocuk ya da ergen bu dönemde resimlerine doğal çevresinden ilham alarak resimlerine derinlik yaratarak çizer. İnsan figürü çizerken ayrıntılara inilmekte cinsel kimlik tam olarak resimlerine yansıtılmaktadır. Renk seçimi doğaya en uygun şekliyle seçilmeye dikkat edilir.

Tüm bu evreler oldukça net bir şekilde birbirlerini takip eder. Yaşla ilgili olan bu evreler resimlerde yaşa bağlı olarak farklılıklarını gösterir. Bu evrelerden hareket edilerek resmin çizildiği yaş grubunu tahmin etme olanağı vermektedir. Ayrıca bu evreler sayesinde çizilen resmin çocuğa uygun olup olmadığı belirlenebilmektedir. Zihinsel aksaklıklar olduğunda veya ruhsal problemler söz konusu olduğunda çizilen resmin de yaş dönemine uygun olmadıkları gözlenmektedir (aktaran: halmatov, 2015).

Çoğu yetişkin bu evreye yetişmekte güçlük çeker. Erişemez. Çünkü daha önceki evrelerde çoğu çocuğun cesareti doğayı tam olarak çizememekten dolayı kırılmıştır. Çoğu çocuk bu cesaretlerinin kırılmasından resim çizmeyi bırakır. Ancak cesareti kırılmayıp resim çizen çocukların resimlerine bakıldığında perspektifin çok etkin bir şekilde kullanıldığı, derinliğin çok iyi verildiği, resimlerde ayrıntıya inildiği görülür. Renk ve desen seçiminde özenli davranırlar. Resimlerinde uyuma çok önem verirler.

Çizdikleri resimlerde artık soyut kavramları ele aldıkları resimlerine uygun soyut imgeler seçtikleri görülür. (Özlü 2015:25).

2.5. 9-10 Yaş Grubundaki Çocukların Psikolojik Özellikleri

Gelişim psikolojisinde,

Gelişim psikolojisi sayesinde çocuk gelişim aşamaları ve gelişim dönemleri hakkında bilgi sahibi oluruz. Gelişim psikolojisi çocuk ile yetişkin arasındaki iletişim ağını sağlar. bu kapsamda ilk öğretim dördüncü sınıf öğrencilerine bakıldığında ve yaş aralıklarına ayrıldığında 9–10 yaş grubu çocuklarda şu özellikler görülür.

Dördüncü Sınıf (9 -10) yaş grubu çocuklarda psikolojik özelliklerine bakıldığında bu dönem erinlik dönemine denk geldiğinden çocuklar fiziksel ve gelişimsel değişiklikler yaşarlar. Sigmund Freud bu dönemi latent gizil dönem olarak ele almaktadır.Sigmund Freud göre çocuk bu dönemde egoya Temel Güven/Güvensizlik, Özerklik/Kararsızlık, Utanç, Girişim/Suçluluk duyguları gibi hem olumlu hem de olumsuz nitelikler kazandırmaktadır. Olumlu nitelikler kadar olumsuz niteliklerin kazanılması fakat olumlu niteliklerin oranının olumsuz niteliklerden fazla olması ruh sağlığı için önemlidir (Ercan, 2005:153)

Gizil (Latens) Dönemden Önceki dönemleri başarı ile atlatan çocuk bu dönemde cinsel rolünü kazanarak, gelişimini tamamlamaya yönelir. Latens döneminden önceki dönemlerde kazanılan özelliklerin pekiştirilir. Cinsellik örtülüdür. Çocuk cinsellik üzerinde durmaz. Hem cinsleri ile oynar ve karşı cinsten pek hoşlanmaz. Dürtülerini kontrol etmeyi öğrenir. Çocuğun ilgisi sosyal ve entellektüel beceriler edinmede yoğunlaşmıştır. Kendi cinsi ile ilgili toplumsal rolleri öğrenmeye başlar. Akranları, öğretmeni ve önemli gördüğü kişilerle özdeşim kurar. Gizil dönem ergenlik fırtına öncesi durgunluk dönemi olarak nitelenebilir (www.cocukpsikolojimerkezi.com).

Çocuklar okul döneminde fiziki çevrelerini somut eşyalarla anlayıp çözümlemeyi öğrenirler. Bu dönemdeki çocuklar için oyun yavaş yavaş cazibesini kaybetmeye, yeni şeyler öğrenme isteği artmaya başlar. Okula çocuğun sosyal davranışlarında olumlu bir gelişme meydana gelir. Çocuk üzerinde sosyal çevrenin etkisi artarken anne baba etkisi gittikçe azalmaya başlar. Çocuk kendine yeni bir çevre edinerek onlarla daha fazla vakit geçirmeye başlar. Çocuk bu dönemde beğenilme kaygısına kapılarak arkadaş çevresinden daha fazla takdir toplamak ister. Çocuğun bu döneminde güven duygusunun kazanılması çok önemlidir. Bu dönemde kendisine güven kazanılmayan

çocuklar yetersizlik ve aşağılık duygusu yaşayabilirler. Yaptığı işlerle beğeni kazanmak yetişkinler ve akranları tarafından takdir edilmek bu dönemdeki çocukların istekleri arasındadır. Çocuk çevresinden desteklendiği zaman daha fazla çalışmaya ve başarılı olmaya yönelmektedir. Aksi halde olumsuzluklar yaşayarak değersiz olduğuna inanmakta yetersizlik ve aşağılık duygusu yaşayabilmektedir.

Son çocukluk olan bu dönemde çocuk kendini kanıtlamak için olumlu bir duyguya ihtiyaç duyar. İlköğretim çağındaki çocuklar kim olduklarına ilişkin daha özgül düşüncelere ulaşırlar. Benlik kavramı bu dönemle birlikte geliştiğinden bireyin zihinsel ve fiziksel özelliklerinin toplamı ve sahip olduğu bütün bu özelliklere ilişkin kendini değerlendirmesi, çocuğa benlik kazanma olanağı verir (Yavuzer, 2004: 18).

Çocuk gelişimi hakkında öğrenilen bilgiler bizlere eğitimi ile ilgili doğru karar verme olanağı sağlar. Bu çocuk üzerinde de etkilidir. Ona yapılan ufak desteklerle çocuğun kendisini tanımasına, doğru kararlar vermesine yardımcı olunmuş olur.

2.5.1. Bu Dönemdeki Çocukların Kişiliği;

Kişilik; insanın doğuştan getirerek sonradan kazandığı psiko–sosyal bir bütünlük içinde geliştirdiği ahengli bir bütünlüktür. Kişiliğin incelenmesi genel olarak gelişim psikolojisinin alanına girer. Çocuğun kişiliğinin gelişimi çocuğun içinde büyüdüğü psiko sosyal çevreye bağlı olarak gelişir. 9-10 yaşlarındaki çocuk, ruhsal dünyası ile, artık gerçek yaşamla karşılaşacağı bir çevreye girmeye hazırlanmaktadır. Çocuk yetişkinler gibi günlük problemlerle mücadele etmeye, kendisine uyumlu bir çevre bulma çabası içindedir. Okul ortamında farklı kişilikler arasında kendisini en iyi anlayabilecek arkadaş edinme çabasıdır. Okulda ve çevresinde öğrendiklerini sosyal çevresinde pratiğe dökerek kişilik gelişimini sağlar.

Yaşlarına göre ele alırsak;

9 yaş grubundaki çocuklar iyi bir hayal gücüne sahiptir. Arkadaşlarıyla şakalaşmaktan hoşlanır, bir anda gülebilir, çok hareketlidir, dikkati dağınıktır, münakaşacı ayrıyeten arkadaş canlısıdır. Eleştirilere karşı hassastırlar bir anda gücenebilirler, güven duygusunun yüksek olmasından dolayı gücünün üstünde işlere kalkışır. Projesini gerçekleştirmek için büyük gayret gösterir. Karşılaştığı problemleri halletmede cesurdur. Gerilim boşaltıcı bazı hareketleri (gözlerini kırıştırma, parmak emme, mide ağrıları) görülebilir.

10 yaş grubu çocuklar ise daha çok kavgacı-gürültücüdür. Sözel olarak saldırgandır. Gerilimini ayağını yere vurarak gürültü çıkararak, kendi kendisiyle alay ederek boşaltmaya çalışır. Bağımsız davranmaktan hoşlanır. Kendine güvenir ve kendi eleştirisini yapar. Başarmak için çok cabalar. Ödülendirmekten çok hoşlanır. Munakaşayı sever (www.turkedebiyati.org).

İlköğretim çağı olan 6 ve 9 yaş çocuğun okul ortamına girdiği kendi buyurganlık ve bağımsızlığını gördüğü dönemdir. Bu yaşlarda çocuklarda sosyal/duyusal ve fiziksel gelişmelere bakıldığında;

9-10 Yaş Çocuklarda Sosyal-Duygusal Gelişimi bu yaş grubunda sosyal becerilerin geliştiği okul arkadaşlarıyla, çevresiyle iyi iletişim kurmaya çalıştığı dönemdir. Çocuklar bu dönemde arkadaş gruplarına kabul edilmek ve uyum sağlamak için büyük çaba gösterirler, akranları arasında kabul görmek ise çocuklarda özgüvenin artmasını sağlar.

Yine bu yaşlardaki çocuk hemcinsleriyle oynamaktan hoşlanırlar. Bazen de karşı cinsiyle oynamak ister. Bu çok normal bir süreçtir, çocuklar burda iletişim yeteneklerini geliştirmek için çaba safederler.

Çocuklar 6 ya da 7 yaşından itibaren oluşturdukları hayali arkadaşlıklardan kurtulurlar. 8 ve 9 yaşlarına gelindiklerinde hayali arkadaşlık yerine gerçek arkadaşlıklar kurmaya başlarlar. Çocuklar bu yaşlarda fazla enerjiye sahip olduklarından oyunlarda kendi kurallarını koymaya çalışarak oyun içinde kordinasyon sağlamakta zorlanabilirler. Diğer yaşlardan farklı olarak bu yaşlardaki çocuklarda saldırganlık, aşırı güven hatta şiddet eğilimleri görülebilir. Kendilerine düşen görevi yerine getirmek için çabalar, kendi kurallarını çizmeye başlar, bazı yerlerde asi davranabilir. Eşyalarına son derece önem verir, Kazanma hırsı içindedirler yenilgiyi kabullenmekte zorlanırlar, Bu yaşlarda yalan söyleme ve ufak çalma eylemlerinde bulunabilirler. Grupça oynamaktan hoşlanırlar, okul arkadaşlarını sevdikçe okula isteyerek giderler. Başka insanların görünümlerine dikkat ederler. Arkadaşlarıyla okul dışındada takılmaktan hoşlanırlar (gökozan, 2015).

2.5.1.1. Duygusal Gelişim Olarak;

Geniş bir hayal gücüne sahiptirler. Çocuk bu dönemde bağımsız davranmaya başlar. Kendine güvenir ve kendini eleştirir, Şakalaşmaktan çok hoşlanırlar, ansızın her şeye gülebilirler, Hareketliler, dikkatsiz davranışları vardır, tartışmacı aynı zamanda da

arkadaş canlısıdırlar, Merak duygusu içindedirler, arkadaşları tarafından ilk tercih edilen kişi olma istekleri vardır, Karşılarındaki kişilerin duygularına karşı önem verirler, onları hayal kırıklığına uğrayıp üzülmelerini istemezler, yetişkin gibi davranmaya çalışırlar, dağınıktırlar, yeni fikirlere açıktırlar, gösteriş meraklısıdırlar, Coşkulu durlar, aile bağımlılıkları vardır. Kafalarının dikine gitmekten hoşlanırlar. İç görüye sahiptirler, Para ilgisini çeker. Meraklı yönleri vardır. Sevgilerini gösterirler. Büyüyünce benzemek istedikleri bir model vardır. Taktır edilmekten hoşlanırlar, Övülmeyi bekler. Karşı cinsle pek anlaşılamazlar. Bağımsızlık peşindedirler humanist duyguları vardır (Kızmaz, Apbak, Akkaya Ve Diğerleri 2013).

2.5.1.2. 9-10 Yaş Çocuklarda Fiziksel Gelişim

Gelişme çoğu kez büyüme ile karıştırılır. Büyüme” (growth) ile “gelişme” (development) sözcükleri, farklı kavramlardır. Büyüme Yapısal artışı dile getirirken bedende gerçekleşen sayısal değişiklikliğide içermektedir. Fiziksel gelişmede çocuk sadece fiziksek olarak kalmaz, aynı zamanda iç organlarda gelişme göstermeye başlar. Çocuğun beyni ile iç organlarının yapı ve büyüklüğünde değişmeye başlar. Beynin yapısal gelişimiyle birlikte çocukta öğrenme, hatırlama ve anlı etme yeteneği oluşur. Böylelikle çocukta fiziksel gelişimle birlikte zihinsel gelişimide sağlanmış oluyor. Gelişimsel değişikliklerle birlikte değişiklik nicelle değişiklikle birlikte nitel değişikliği de içermektedir. Gelişme kavramı, düzenli olarak, birlikte bir uyumu ve sürekli bir ilerlemeyi dile getirmektedir. Gelişim, ileriye yönelik olup, değişiklikler arasında belirgin bir ilişkiyi de kapsar. Başka bir deyişle, gelişim öğeleri arasında bir bütünleşme söz konusudur. (Yavuzer, 1999:29)

Çocukların ilk büyümesinde yavaşlama görülmektedir. Doğuştan gelen fiziksel gelişimle birlikte erkek çocuklarındaki fiziksel gelişim kız çocuklarına oranla daha fazla olur. Erkek çocukları kızlara oranla daha iri görünürler. (Kılıççı, 1989).

İlköğretim dönemindeki çocukların ağırlık artışları boy uzamasına denklik göstererek yavaş ilerler. İlköğretimin 4. ve 5. Sınıflarında kızların ağırlığı yaşlıları olan erkeklerin ağırlığından fazladır. Kızların ağırlığının daha hızlı artmasının nedeni, erkeklerden daha önce erinlik devresine girmeleridir. Erkekler kızlardan daha hareketliler ve bedensel güce dayanan etkinlikleri daha fazla tercih ederler. Motor yeteneklerde, okul öncesi döneme oranla her iki cinsten de gelişme gözlenir. İlköğretim 1. Kademe döneminde çocuk fiziksel gelişiminin farkında olarak büyük kas gücü

gerektiren işlerde kendisine güvenerek her işi yapmakta isteklidir. İlköğretim 1. Kademe çocukları kas gelişimiyle birlikte, daha çok kas gücü gerektiren atlama, bisiklet sürme, koşma, ip atlama gibi kas gücü isteyen etkinlikleri rahatlıkla yapar. Fiziksel gelişim dönemiyle birlikte çocuklar sürekli hareketlidir. Oyun artık evden çok dışarıya taşınmıştır. Az güc sarfeden oyunlar yerine daha hareketli oyunlar oynamaya başlanır. Koşturmak, bisiklete binmek vazgeçilmezleri arasına girmiştir. Çocuk belli bir yapılanmayı tamamlamış olan bedenini, etkili bir şekilde kullanmayı ve oyunlar da bedenini ustaca kullanmayı öğrenir (Bacanlı, 2004:49).

Bu dönemde çocukların fiziksel gelişimlerinde kas gelişimi yavaş olmasında dolayı bazı kordinasyon eksiklikleri yaşanabilir. Örneğin, 6 yaşındaki çocukların % 35'i düğüm yapabilirken, 7 yaşındaki çocukların % 70'i, 9 yaşındaki çocukların % 95'i düğüm artmayı yapabilirler. Çocuklar kollarını, omuzlarını, bileklerini, parmaklarını kontrol edebilmeyi öğrenirler. Bu gelişim yazı yazma, hamurla oynama, dikiş dikme, makas kullanma, boya yapma faaliyetlerini daha iyi yapmalarını sağlar. İlkokulun ikinci yarısına yaşı ilerlemesiyle birlikte çocuklarda ince kaslar gelişmeye başladığından kontrollü davranmalarda başarılıdır. Bu nedenle çocuklar detaylarla meşgul olmaktan hoşlanmaya başlarlar. El sanatlarına, Herhangi bir enstrüman çalmaya ilgi artar (Ercan, 2005:141-142).

2.6. Çocuk Resimlerinde Ayrıntıların İncelenmesi

2.6.1. İnsan Çizimlerinde Ayrıntılar

2.6.1.1. Baş

Baş, bilgeliği temsil etmektedir. Karalama dönemini geçen çocuk resimlerinde kafa mutlaka olmalıdır, kafanın olmayışı ya da boyutunda ciddi deformasyonun oluşu büyük bir sıkıntının belirtisi olabilir (Halmatov, 2015 s.41). Çocuk resimlerinde başın büyük ya da küçük çizilmesi çocuğun iletişim sıkıntısının olduğunun belirtisi aynı zamanda beceri ve güven ile ilgili bilgi verir. Kafatası, zihinsel güç, başarı ve yeteneği temsil etmektedir. Kafatasının çok küçük olması entelektüelliğe (zekaya) önem verilmediğine, çok büyük kafa, zihinsel yeteneğin çok önemsendiğine işaretir (Venger, 2011, aktaran Halmatov 2015). Kendisini okul arkadaşlarından daha az zeki gören, okul ya da çevresinde eleştirilen, endişeli çocuklar resimlerinde başı büyük çizmektedirler. Resimlerinde başın orantısız çizilmesi aynı zamanda duygusal sıkıntılar hakkında da

bilgi verir. Kafatası küçük çizilmişse iletişim problemlerine ve içe kapanıklığın habercisi olabilir (Altınköprü, 2003, Bahçıvan-Saydam, 2004).

2.6.1.2. Ağız

Ağız, çocuk resimlerinde iletişimi ifade eder. Ağızın açık olması ve dişlerin görünür halde çizilmesi saldırganlık ve kızgınlığın belirtisi olabilir. Dudakların çok kalın çizilmesi seksüaliteye işaret eder. Ağızın çizilmemesi çocuğun kendini soyutlamaya çalıştığını gösterir. Duygularını dile getirmeyi istememe veya ifade edememe olabilir. (Stepanov, 2004) ağızın özenle çizilmesi iletişim kurma isteği aksine silik çizmesi iletişim kurmak istemesini temsil ediyor olabilir (Aktaran: Halmatov,2015)

Bazı resimlerde, konuşma ve dil sorunu olan çocukların ağız kalın ve büyük çizgilerle çizdikleri görülür. Ağız kısmını abartılı çizen çocuklarda özgüven eksikliği ve sindirim sistemi bozukluğu olduğu görülmüştür. Herhangi bir durum karşısında kendini ifade edemeyen çocuklar ise ağız ya küçük çizerler ya da bir çizgi ile gösterirler (Özlü, 2015 s.41).

2.6.1.3. Gözler

Büyük çizilmiş gözler resimlerde duyguları ifade eder. Büyük gözler tedirginliği ifade edebilir. Nokta şeklinde çizilen gözler içsel ağlamaya işaret edebilir. Olumsuz duygularını ifade etmek istemeyebilir. 7 yaş üstündeki çocuklarda gözlerin olmayışı veya gözbebeklerinin çizilmeyişi asimetri, sinirsel ve dürtüsel sıkıntıları, olumsuzluğa ve korkulara işarettir (Halmatov, 2015:42).

İri ve özenle çizilmiş gözler gözlemciliğe ve çevreyle kurulan iletişimi temsil eder. Küçük, nokta şeklinde çizilmiş gözler iletişimin yetersizliğine, çevreye karşı ilgisizliğe ve içe dönüklüğü gösterebilir (Altınköprü, 2003).

Bazı çizimlerde görme bozukluğu olan çocukların çizdikleri füzürlerde gözleri bir nokta yada göz yuvarlığı içine göz bebeğini çizmedikleri boş gözlerle bakan füzürler çizdikleri görülmüştür.

2.6.1.4. Kulaklar

Kulak, çocuğun kendisi ve çevresi hakkında bilgi almasını sağlar. Büyük ya da küçük çizilen kulaklar çocuğun çevresi hakkında iletişimini gösterir. Büyük kulaklar

çocuğun çevresini dinlemesine, kulağın olmayışıysa çocuğun dış dünyayı duymak istememe, kimseyi dinlememe ya da umursamasını temsil eder (Venger, 2011).

Kulak olması gerektiği gibi çizilmemişse sosyal ilişkilerin iyi olmadığı ve çevre ile olan iletişimin yetersiz olduğunu gösterir. Okulda başarılı olamayıp güven eksikliği yaşayan, işitme problemi olan, ebeveynleri tarafından ağır eleştirilere maruz kalan çocukların kulakları abartılı şekilde büyük çizdikleri görülmektedir.

2.6.1.5. Burun

Çizimlerde burnu büyük çizen çocuklar solunum güçlüğü yaşıyor ya da astımlı olabilirler. Sağlık bakımından resimlere bakılırsa Astımlı çocukların burnu olması gerekenden büyük, deliklerini yuvarlak ve açık şekilde çizdikleri görülebilmektedir. Ayrıca burun cinsellikle sembolize edildiğinden cinsel sorunlara veya cinsel kimlik gelişiminin ağırlık kazandığı döneme işaret edebilir (Altınköprü , 2003).

2.6.1.6. Boyun

Boyun, dürtü kontrolüne işaret eder. Boyunun belirgin çizilmesi duygularını iyi kontrol edebilen birine işaretir. Boyunun çizilmemesi öfke kontrol problemine işaret eder. İnce ve uzun çizilen boyun bireyin kontrol mekanizmasının baskın olmasına işaret olabilir. Bu bireyler duygu ve arzularını kontrol etme eğilimlerindedir. Aşırı otoriter ve kuralcı bir ortamda yetişen çocukların resimlerinde daha çok görülür (Halmatov, 2015:43).

2.6.1.7. Kollar ve Eller

Kollar çevreyle iletişimin temsili olarak da gösterilebilir. Açık çizilen kollar iletişime açık olduğu, vücuda yapışık ya da arkaya saklanmışsa iletişim kurmaktan kaçınan. İçine kapanma gibi olumsuz sosyal iletişime, kollar küçük çizilmişse yine iletişim sıkıntıları ile ilgili olduğu, kararsızlık ve zayıflığa, kolların büyük çizilmesi ise iletişime ihtiyaç duyulduğunu gösterir (Halmatov, 2015:43).

Parmaklar, saldırganlığa ve suç teşkil eden tutumların belirtisi olabilir. Parmaklarda sayısal eksiklik öfkeli olmama, geleceğe yönelik hedefin olmayışı anlamına gelebilir. Parmak sayısının beşten fazla olması aşırı hırslı olmaya işaret edebilir (Halmatov, 2015:43).

2.6.1.8. Ayaklar

Ayaklar, çocukların hayatta kalma gücünü temsil eder. Ayakların kısa çizilmesi güvensizliği hissettirir. Aşırı uzun ve ince olan ayaklar zayıflık, korkaklık olarak yorumlanabilir. Çok büyük ayaklarsa güçlü olma arzusu ve destek ihtiyacının varlığına işaret eder. Sağ ayak çocuğun dış dünyadaki duruşunu; sol ayak ise ailedeki duruşunu sembolize eder. (Halmatov, 2015).

2.6.2. Resimdeki Öğelerin Yorumlanması

2.6.2.1. Resimdeki Öğelerin Çiziliş Sırası

Sıradan bir çocukta çizdiği resimde unsurların çiziliş düzeni yukarıdan aşağıya olacak şekildedir. Eğer çocuk, çizime ayaklardan başlayıp üste doğru sürdürüyorsa ya da çocuk gövdeden önce kolları çiziyorsa toplumsal uyumsuzluğu veya kötü iletişimi gösterir.

2.6.2.2. Yapılan Resmin Cinsi

Çocuğun anneye veya babaya yönelik saplantılı bir durumunun var olup olmadığını anlamak için kendi cinsi yerine karşı cinsi gösteren bir resim çizmesi istenir.. Karşı cinse ait bir yaşıt resmi çizmek, kimi zaman cinsel ilgiyi, karşı cinse benzeme isteğini, karşı cinsten biriyle özdeşleşmeyi gösterebilir.

2.6.2.3. Resmin Sayfa İçindeki Yeri

Resmin, sayfanın sağ tarafına sıkıştırarak çizilmesi çocuğun kendi iç dünyasından çıkarak çevresiyle ilgilendiğini, resim, sayfanın sol tarafında çizilmesi; çocuğun çevresine kapalı, içedönük bir kişiliğe sahip olduğu söylenebilir. Resmin sayfanın üst tarafına çizilmesi ise, çocuğun güven konusunda herhangi bir sıkıntısının olmadığını aşırı bir iyimserlik hali içinde olduğu anlamı taşır.

2.6.2.4. Çizgilerin Yorumlanması

Yapılan resimdeki çizgilerin yorumu, çizgilerin ince veya kalın oluşuna, kuvvetli veya hafif bastırılmış oluşuna göre yapılır. Ince çizilen çizgiler” güvensizliğin ve çekingenliğin, bazen de bir saldırganlığın işareti anlamını taşıyabilir.

Yüz hatlarının bastırılarak veya kalınlaştırılarak çizilmiş olmasına karşın, bedeni belirleyen çizgilerin ince çizgilerle çizilmesi, topluma katılmakta zorluk çeken ve sosyalleşme istemi olarak kabul edilmektedir

2.6.2.5. Resimdeki Hareketin Yorumu

Çocuk resimlerinde hareket eden füzürler çizilmesi çok az görülen bir durumdur. Coğunlukla kişiler, hareketsiz çizilir. Genel olarak çocuk resimlerinde yürüyen, hareket eden kişiler çizmesi, bazı kişilikle ilgili bazı sorunların olabileceğini gösterir. Resimdeki hareketli füzürler saldırganlık belirtisi olabilir. Resimdeki kişiler birini çağırır, koşan, birine bir şeyler veren veya birini tutar bir faziyetteyse buradan o çocuğun, güvensizlik içinde bulunduğunu, başkasına dayanma gereksinimi duyduğunu anlaşılabilmektedir.

2.6.2.6. Çocuk Resminde Renk

Rengin birçok duygusal çağrışımı olduğundan doğal olarak terapistler, duygusal olarak sorun yaşamış ya da travmatize olmuş çocuklar açısından rengin herhangi bir özel anlamı ya da tanısai değeri olup olmadığını öğrenmek istemişlerdir. Okul öncesi (4-5) yaşındaki çocukların çoğu ana renkleri tanır. Çocuklar genellikle bu yaşlarda renk ayırımı yapmadan ve renkleri karıştırmadan resimlerinde kullanırlar. Genellikle kullandıkları renklerin gerçeklikle bir ilgisi yoktur. Çocuk hoşuna giden renkleri coşkuyla kullanır. Örneğin kırmızı bir ağaç, mavi bir kedi kuş, morla boyanan bir insan yapabilir. Genellikle çocuklar çok sevdikleri şeyi çok sevdikleri renge boyarlar. (aktaran: özlü 2015).

Çocukların resimlerinde kullandıkları renkler çocukların psikolojilerini yansıtır. Bu anlamlar her çocuğa göre değişebilir. Bu nedenle kesin birşey söylemek zordur. Çocuk içinden gelen coşkuyla rengi kullanır. Bu seçim tamamen bilinçsizdir.kullanıkları resimler dekoratif bir izlenim verir. Resimler bakıldığında kız çocuklarının renk secimlerinde erkelerden daha çok titiz davrandıkları görülür. Çocuk resimlerine bakıldığında bazı çocuklar resimlerinde sıcak renkleri; bazılarının soğuk renkleri tercih ettikleri görülür. Sıcak renkleri kullanan çocukların daha hareketli, sıcak kanlı, uyumlu, arkadaşlarıyla iyi iletişim kurabilen çocuklar oldukları, soğuk renkleri kullanan çocukların ise huysuz, duygularını pek ifade edemeyen, çevresiyle uyum problemi yaşayan çocuklar oldukları belirtilmektedir (aktaran : Özlü 2015) .

Yapılan araştırmalar çocuk gelişimi süreci içinde renk seçimlerini değiştirebildiklerini göstermiştir. Gelişim sürecine bağlı olarak sıcak renkler ile soğuk renkler yer değiştirebilir. Örneğin tuvalet eğitimi zamanında baskı gören çocukların resimlerinde kahverengi ve maviyi çok fazla kullandığı görölmüş, baskı ortadan kalktıktan sonra diğer renkleri kullanmaya başladıkları tespit edilmiştir (Kehnemuyi, 1976 ;Yavuzer ,2001).

Çocukların duygusal dönemlerine göre renkler kullandıklarıda görölmüştür.. Burkitt vd.,(2003), yaptığı bir araştırmada, en çok sevdikleri renkleri çok sevdikleri nesne yada fğürlere uyguladıkları, itici buldukları durumlara ise sevmedikleri renkler kullandıklarını ifade etmiştir. En sevdikleri nesnelerde kırmızı ve pembeyi, ilerleyen yaşlarda mavi kullandıkları, sevmedikleri kötü buldukları imgelerdede siyah rengi kullandıkları görölmüştür. Renklerin seçilmesi çocukların fiziksel özellikleri hakkındada bilgi verir. Perkins yaptığı çalışmada, sağlıklı ve hasta çocukların farklı renkler kullandıklarını söylemiştir. Yaptığı araştırmada hasta olan çocukların resimlerinde en çok siyah ve soğuk renkleri tercih ettikleri sağlıklı çocukların ise daha canlı renkleri tercih ettiklerini söylemiştir. (aktaran: özlü 2015).

Resimlerinde kullanılan renklerin yoğunluklarına göre belli anlamları vardır. Yoğunluk rengin parlaklığını, canlılığını ifade eder.

2.7. Psikolojik Değerlendirme Açışından Çocuk Resimlerinin Kullanımı

2.7.1. Projektif Teknik Olarak Çocuk Resimleri

Psikoloji bilimi tipolojileri kurulduğundan itibaren çocukluk alanı en çok çalışılan, vurgu yapılan ve üzerinde düşünölen alanların başında geliyor. Ekoller farklılaşsa bile bütün ekollerin çocukluk yıllarına dair ve bu dönemin sonraki yıllar üzerinde kalıcı veya geçici izler oluşturduğuna dair güçlü vurguları vardır.

Çocuk çalışma alanı farklı yöntemlerle çalışmak için alan oluşturmaktadır. Farklı düzeyde gelişim gösteren çocukların davranışları, düşönceleri ve duyguları nihayetinde tutumlarını ölçmek için birçok yönleme başvurulmuştur. Günümüzde hala yeni teknikler keşif edilmekte ve bazı tekniklerden uzaklaşılmaktadır. Sanat ise çocuk çalışmacılarının en güzide alanı olarak kalmıştır. Sanat çalışmaları çocukların kendilerini ifade etme kapasitesi ile ilgili farklı eğilimlerini, dışa-vurum, dıştan –alım, genel ve spesifik uyarıcılarının neler olduğu belki de neler olabileceğine dair ipuçları vermektedir.

Resim alışmaları psikoloji tarihinin başlangıçta daha az başvurulan bir yntemiyken şimdi ise birçok bilimde kullanılan bir yöntem olmuştur. Kişinin farklı yapıları hakkında derin ve yzeyssel bilgiler vermektedir. Aktarımlar açısından subjektif ve genel niteliklerin okunması açısından önemli bir vasıta olarak kabul edilegelmiştir.

Resim Sanatı; bazı duygu ve düşüncelerin beceri ve dş gücüyle etkili araç kullanarak başkalarına aktarılma yoludur. Bireyin kendisini ifade etmesi, duygusal gelişimin en temel unsurudur. Resim Sanatı; sanat tarihi bakımından derin bir geçmişe sahip olduğu kadar tarihsel geçmişinde, ontolojik, sosyolojik ve psikolojik kkenide vardır. Psikolojide resim; sanatsal öğelerden uzak tamamen, ruhsal problemler ve ruhsal gelişimi ele almak için kullanılması ilk kez Binet tarafından yapılmıştır. Binet ruhsal problemleri ve ruhsal gelişimi ilk kez "Resimlerin Tefsiri" adlı yayınladığı yazısında ele almıştır. Alfred Binet'ten sonra resmin psikolojiyle bağlantısı üzerine birçok psikolog incelemeler yapmıştır. Bu psikologlar en çok ocuk resimleri üzerinde durmuş, ruhsal durumun belirlemesinde resmin aktif rolü üzerinde araştırmalarda bulunmuşlardır. Yapılan araştırmalar resim kullanarak insan ruhunun derinliklerine inilebileceğini göstermiştir. psikolojinin resmi kullanarak ulaşmak istediği yer kişinin içsel dünyasındaki derinliklerdir. Degas'ın "Sanatın gayesi, dış imgeleri iyi gören bir göz olmak değil, doğayı taklit yoluyla da olsa kalbi, düşünce ve dünya görüşünü resme aktarmaktır." Sözleri sanatın amacının düşünsel yapısının ve içsel dünyanın yansıması olduğunu anlatmaktadır.

Sanatçının alışmaları ele alındığında, sanatçının yaşamı ve içinde bulunduğu ruhsal durumu yaptığı eserler sayesinde okumak mümkündür. Birçok eseri; yaratıcısı hakkında, çevresiyle ilişkisi, hayalleri ve dünya görüşü hakkında rehberlik etmiştir. Buna bir rnek, Van Gogh'un resimlerinde görülen duygusal çalkantılarla dolu, Buhranlı yaşamını, kullandığı teknik sayesinde görmek mümkündür. Örneğin, Edvard Munch'un yaptığı 'çığlık' resminde onun içinde yaşadığı ruhsal devinimi görebiliriz.

Toplumların kültürlerini yansıtan çalışmalara bakılarak bir toplumun sosyal-kültürel düzeyleri ile yaşayış biçimleri ve psiko - sosyal yaşantılarını yaptıkları yapıtlarda incelemek mümkündür. Örneğin: Riouk, yaptığı resim testleriyle Doğu afrika'da yaşayan yerlilerin zeka düzeylerini incelemiştir. Renk, biçim ve içerik yönünden bazı ülkelerde (Fransa'da Polonyalı, Macar, Filistinli) yaşayan mültecilerle yaptığı araştırmalarda, bu ülkelerde yaşayan çocuklara resim testleri uygulayarak onların etyolojik yönlerini belirlemiştir. Sosyoloji alanında ise Amerika'da yapılan bir

araştırmada ise resim testleri kullanılarak ahlaki yaşayışın biçimleri araştırılmıştır. Resmin kullanıldığı alan olarak bakıldığı zaman sanat ve tıp bu araçı sürekli olarak kullanmışlardır. Tıpta ve psikolojide resim aracılığıyla psiko ruhsal duruma bakılmış, sanat olarak da resme estetik bir olgu olarak bakılmıştır. Duygu ve düşüncenin yansması her iki alanın ortak özellikleridir. Her iki alanda ele alınan insanın içsel dışavurumudur. İnsanın bilinçaltında yatan etkileri sanatta ve psikolojide söz konusudur. Bilinçaltında yaşanan olayların su yüzeyine çıkarılma isteği psikoloji ve sanatın ortak araştırma konularıdır. Resim psikolojide bireyin karmaşık dünyasını gösterdiği ve zihin süreçlerini gösterdiği alandır. Klinik değerlendirmede resim etkinliğinin kullanılması, kişiliğin çözülmesi ve ruhsal durum hakkında bilgi edinilmek için yararlanılan bir araç olduğu görülür. Çocuk resimlerini araç olarak kullanma çocuğun içdünyasını yansıttığı bir teknik olarak görülür. Resmin çocuk için bir oyun olarak algılanması çocuğun bu teknik sayesinde kendisini daha doğal bir şekilde ortaya koyma fırsatı verir. Resim; aynı zamanda çocuğun gelişim becerileri, çevresel uyumu ve kendisini ifade etme şeklinide belirtir. Uzmanlar için çocuğun resim çizerken kullandığı renkler, kağıdı kullanma şekli, seçtiği öğeler ve kompozisyonu resmi değerlendirmek için önemlidir. Çocuk resim çizerken kendi kurallarını koyduğu bir oyun ortamı kurduğundan kendini en saf haliyle ifade eder. Resim tekniğinin kullanılması çocuk için duygu ve düşüncelerin, çocuğun bir ortam içinde yaşayış şekli ve kendisini ait hissettiği pozisyonu belirlemede önemli bir araçtır. Bir nevi resim çocuğu değerlendirebileceğimiz bir rehberlik merkezidir. Resim, çocuğun ruhsal durumunu belirleyebileceğimiz bir değerlendirme aracı olmasının yanında zeka ve kişilik özelliklerini belirleme aracı olarak da kullanılabilen bir araçtır. Çocuk, resimleriyle kendi iç dünyasını yansıtmaktadır. İç dünyasını dışa yansıtırken yaratıcı sürecini devreye sokar. Çocuk resim çizerken herhangi bir engelleme olmaksızın kendisinde var olan yaratıcılık dürtülerini kullanır. Şabahattin Eyüboğlu'na göre her çocuk içini dökmeye anlamsız eğriler ve doğrularla çizerek başlamaktadır. Sonra bu eğri ve doğrular bir imgeye dönüşerek sembol ve işaretlere dönüşür. Bu sembollere, çocuk kendi iç dünyasındaki anlamları yükleyerek aktarır. Çocuk küçük yaşlarda sözcüklerden çok resmi kullanır. Resim aracılığıyla kendi istek ve duygularını yansıtır. Bu süreçte çocuk çizgileriyle kendini ifade eder.

2.8. Çocuk İçin Resmin Önemi

Resim çizgilerden yola çıkarak biçimler, şekiller ve imgelerin bir araya gelerek bir şeylerin anlatımıdır. Çoğu zaman resim bir hayal ürünü olarak bir kağıt üzerine bırakılan iz, kumda bir parmakla çizilen şekil ya da bazen gökyüzünde el işaretiyle çizilen bir süreçtir. Çocuklar içinse resim bir süreç ve üretimdir (Malchiodi 2005: 53). Resim yapmak çocuk için simgesel bir oyundur. Çocuğun bu oyunda ortayakoyduğu ürün onun duygusal ve düşünsel yaşamıyla ilgili bir süreçtir. Çocuk çoğu zaman toplumsal sorunlarını, isteklerini, sevinç ve üzüntülerini resim çizme yoluyla yansıtır. Çocuk ortak anlatım aracı olan dil ile anlatamadığı derdini resim dili ile anlatabilir. Bu nedenle çocuğun kendisine ait bir dışavurum aracı geliştirmesi gerekir. Çocuk için en etkili dışavurum aracı resim olduğunu söyleyebiliriz. Bu ilk kendiliğinden oluşansimgesel anlatım çocuğun çevreyi ve toplumu kısacası nesnel gerçekleri benimseme şekli ve çocuğun kendisini ortaya koyma yoludur. Dış dünyayı ve çevresini yetişkinler gibi kavrayamaz. Yetişkinler gibi sözcük bilgisine sahip değildir ve yetişkinler gibi yaşadığı duygu ve düşünceleri rahat bir şekilde anlatamaz. Duygu ve düşüncelerini anlatamayan çocuk kendisini farklı bir şekilde anlatma yollarına başvurur (Yolcu 2004: 136). Bilinçaltında kalan veya günlük ihtiyaçların aktarılmasında çocuk için en önemli araç resimdir. Resim çizme süreciyle birlikte çocuğun iç çatışmalarını, sosyal ilişkilerde yaşadığı uyumsuzlukların anlaşılmasında ve yorumlanmasında çocuk resimlerinden yararlanmak mümkündür. Çocuk resim çizme sırasında, konu seçimi ve resmi yorumlamasıyla bize salt bir resim örneği vermekten öte bize kendisiyle ilgili bilgiler sunmakta ve kendi iç dünyasını yansıtmaktadır.

2.9. Çocuk Resimlerinin Klinik Değerlendirmedeki Yeri

1800'li yılların sonu ile 1900'li yılların başında Freud ve Jung'ın çalışmaları ile çocuk resimlerine olan alaka artmıştır. Bu yıllarda akıl hastalarının resimleri incelemeye alınmıştır. Bu konuyla ilgili ilk çalışmalar çocuk resimlerinden yola çıkarak zeka seviyelerinin ölçülmesi şeklinde olmuştur. Çocuğun çizdiği insan figürleri 1921'de Burt tarafından zekayı değerlendirme testi olarak kullanılmıştır. Farklı tarihlerde Haris ve Goodenough insan silüeti çizmede yaşa göre farklılıkları tespit ederek bununla ilgili kurallar oluşturdular. (Malchiodi, 1998: 26).

Psikolojik değerlendirmede resim, hisleri ve fikirleri ortaya koymada bir araç olarak ele alınmıştır. Çocuk resimlerinin kullanıldığı alanlar şunlardır: Psikoloji,

psikiyatri ve resimle terapi alanları. Söz konusu alanlar çocuğun duygu durumu ve ruhsal algısı üzerinde durmuştur. Bazı terapistler resmi etkin bir terapi yöntemi olarak kullanmıştır. Böylece sözel anlatımın yetersiz kaldığı hallerde resmin ağırlığı artmıştır (Malchiodi, 1998: 26).

Bu testler projektif yöntemlere dayanır. Projeksiyon sözcüğü, dışavurum anlamını taşımaktadır. Projektif testler, bireyin diğer bireylerle olan ilişkilerinin yansımasıdır. Çocuk çizdiği resimler ile hislerini, fikirlerini simgelerle, şekillerle ortaya koyar. Resmi çocuğun hayal dünyasını değerlendirmede araç olarak kullanmanın birçok faydası vardır. Yapılan resimler çocukların duygu ve düşüncelerini herhangi bir kapalılık kalmadan ortaya koyar, dil yetenekleri henüz gelişme göstermemiş veya hislerini söze dökmek istemeyen çocuklar için resim çizme kaçınılmaz bir iletişim aracıdır. Böylelikle çocuk seyerek ve isteyerek kendisini ifade etme şansı yakalamış olur (White, v.d., 2004).

Resimler çocukların iç dünyalarının bir dışavurumudur. Resimler yardımıyla çocuğun kendi dünyası ile ilgili mühim veriler elde ederiz.Çizilen resimler aracılığıyla onların kişiler arası ilişkilerini, kişisel özelliklerini, duygu durumlarını, kırgınlıklarını, korkularını, umut veya umutsuzluklarını ortaya çıkararak onları anlamamızı sağlar. Bundan dolayı çocukların çizmiş olduğu resimler ciddi şekilde analiz edildiğinde çocuğun bir bütün olarak gelişimi ile ilgili detaylı verileri elde edebiliriz.Resim aracılığı ile çocuğun sosyal çevresi, grup ilişkileri, karakteristik özellikleri, algısal çerçevesi,davranışları vb. hakkında saptamalarda bulunabiliriz(Yavuzer, 1992).

Resim duyguları yansıtan bir araçtır. Bu yüzden son zamanlarda terapik değerlendirmedeki yerini almıştır. Resim testleri, psikolojik testlerden projektif testler grubunda kabul edilir. Bireyin kişiliğini, geçmiş yaşantısını, hayal dünyasını göz önüne seren davranışlardır. Davranışların yetersiz kaldığı durumlarda çizimlerden, renklerden, karalamalardan yararlanılabilir. Bu da projektif testlerin temelini oluşturmaktadır. Çocukların hayal dünyalarının bir dışavurumu olarak kabul edilen resimler, çocuğun sosyal çevreyle ilişkilerini, çevreyle olan uyumunu, duygusal çerçevesini, kırgınlıklarını, sevinçlerini, umut veya umutsuzluklarını anlamamıza yardımcı olur (Altınköprü, 2003).

Çocuğun seviyesine inmenin en tabi ve en uygun şekli resimle ilgili testlere başvurmaktır. Çocuğun resimle tanışıklığı gelişigüzel karalamalar şeklindedir. Zamanla yapılan karalamalar mana kazanmaya ve bireyin hayal dünyasını yansıtmaya başlar.

Bundan dolayı çocuk psiko-patolojisi çocuğun çizdiği resimlerden faydalanma yoluna gitmiştir. (Altinköprü'ye, 2003).

Resimleri analiz etmede en çok kullanılan testleri şu şekilde sıralayabiliriz

- 1- F. Goodenough: Adam çiz Testi
- 2- Buck (1948, 1966): Ev-Ağaç-İnsan Testi.
- 3- Machoover (1949): Bir İnsan Çiz Testi
- 4-. Maurie Porot: Bir Aile Çiz Testi
- 5 - Karl Koch: Ağaç Testi ve Bir Bahçe Çiz Testi
- 6- Burns, Kaufman: Kinetik Aile Çizimi Testi.
- 7- Dr. Fay ve Andre Rey: Yağmur Altında Dolaşan Kadın Testi

2.9.1. Bir İnsan Çiz Testi

1926'da Goodenough'un çalışmalarıyla "Bir Adam Çiz Testi" geliştirilmiştir. Yine Amerikalı uzman Harris tarafından güncellenmiştir. Bu testin amacı çocukların zihinsel gelişimlerini ölçmektir. Bu test çocuğun zihinsel gelişimi hakkında bilgi verdiği gibi ruhsal durumu hakkındada değerlendirme yapar. Bu test uygulanarak çocuğun korkuları, kaygıları, benlik gelişimi, saldırganlık düzeyi, sosyal ve ruhsal gelişimi gibi pek çok konuda önemli ipuçları yakalamak mümkündür (Halmatov, 2015, 40). İnsan figürü çiziminin seçilmesindeki neden, evrensel olması ve çocuklar tarafından severek, isteyerek çizilmesidir. Bu test, 4-12 yaş için tercih edilmektedir (Malchiodi, 1998: 27).

Bir adam çiz testi 51 kritere göre değerlendirilir. Googenough'ın görüşleri, kendisinden sonra gelen birçok araştırmacı tarafından savunulmuştur. 1948 yılında Buck, 1949 yılında Machover vediger gibi araştırmacılar mallchiodinin görüşlerini savunmuşlardır. Bu konuda yapılan birçok araştırma 20.yy'ın başlarında insan figürü çizimlerini birçok yansıtmacı resim çalışmasında kullanmıştır. Bu çalışmaya göre çocuğun çizdiği insan figürü hem kendileri ile ilgili önemli bilgiler veriyor hem de diğer bireyleri nasıl algıladığıyla ilgili veri sağlar. Zekanın değerlendirilmesinde de çocuk resimleri önemli ipuçları verir. Resimler, çocuğun her açıdan gelişiminin ve kişisel algısının yansıtıcısıdır. (Malchiodi, 1998: 27).

2.9.1.1. Yönerge

Uygulanırken çocuğa şöyle bir yönerge verilir: “bir adam resmi çizmeni istiyorum. Yapabileceğinin en iyisi olsun ve bütün bir insan çiz “Yönergesinin verilmesi yeterlidir. Çizim aşamasında çocuğa evet ya da hayır sözcükleri kullanılmamalı; çocuğa “evet yada hayır” sözcükleri ile yanıt verilmemeli. Resim bittikten sonra “bana resmine ilişkin bir şeyler söyler misin?” sorusu yöneltilir. Resimle ilgili açıklamalar kaydedilir. Çocuk resim yaparken vücudun hangi bölümünü çizerken düzeltmeler yaptığına, çizenin ne tür sorular sorduğuna dikkat edilir. (Halmatov, 2015, 41)

2.9.1.2. Değerlendirme

İnsanın vücut bölümleri ile ilgili belirlenen elemanlara göre söz konusu çizimler mercek altına alınır. Çizilen her bir vücut uzvuna ayrı bir anlam yüklenerek belirli bir puan verilir.Yapılan her öğeye 1 puan verilir. Elde edilen toplam puanın norm çizelgesindeki karşılığı dikkate alınarak çocuğun zekası hakkında somut bir veri elde edilmeye çalışılır. (Altınköprü, 2003: 221).

2.9.2. Ev-Ağaç-İnsan Testi

1948 yılında Buck tarafından geliştirilen bir testtir. Yansıtıcı özelliği açısından en iyi testlerden biridir. Bu üç objenin seçilmesinin nedeni çocuk resimlerinde günlük hayatta bunlara sık rastlanmasıdır. İnsan figürü, çocuğun bilişsel ilişkilerini canlandırmak açısından en güçlü uyarıcıdır.Uyarıcılığı bakımından daha sonra ‘ev’ ve ‘ağaç’ figürü gelir.Uygulanan bu test, çocuğun bilinçli yaşantılarını yansıttığı gibi bilinçaltı çağrışımları gün yüzüne çıkarabilir. Ev, çocuğun ruhsal, mekansal çevresini yansıtırken ağaç, neredeyse tamamen içsel dünyasını; insan figürü ise kişilik toplamının ifadesidir (Di Leo, 1983: 41). Bu test değerlendirilirken şunlara dikkat ediliyor: ölçüler, perspektif, detaylar ve renk uyumu. Değerlendirmede resmin yanı sıra bir de soru kağıdı bulundurulur (Malchiodi, 1998: 27).

2.9.2.1. Yönerge

Deneğe kağıt, kalem, silgi verilir. “bu kağıda elinizden geldikçe en iyi resmi çizmenizi istiyorum “. Evet nasıl istiyorsanız öyle çizin. İstedığınız kadar silgi kullanabilirsiniz. Zaman sınırlamanız yoktur. Ev resminden sonra ağaç ve insan resmi çizin, tüm resimleri elinizden geldiği kadar en iyi şekilde çizmeye çalışın denir. Pratikte

iki ayrı uygulama vardır. Bazen her resim (ev, ağaç, insan) için ayrı ayrı kağıt verilirken bazende resimlerin tümü aynı kağıda çizilebilir. Resim bittikten sonra deneğe birtakım sorular sorularak verilen cevaplar not alınır (halmatov, 2015, 106).

2.9.2.2. Yorumlama

Deneğin renk seçimindeki davranışları gözlenmelidir. Renk seçiminde birey ne kadar zorlanır ve kararsızlık gösterirse o kadar kişilikle alakalı sıkıntılar vardır denebilir. Farklı renklerin uygun bir şekilde kullanılması normal yorumlanır. Gölgeler, kaygı işaretidir. Eğer gölgeleme sayfanın yarısından fazlasını kaplıyorsa duygularını ifade etmede kontrol güçlüğü akla gelmeli. (Halmatov, 2015, 108).

2.9.3. Machover: Bir İnsan Çiz Testi

Amerikalı kadın psikologlardan Karen Machover bu konuda yapılan öncü çalışmalardan yararlanmak ve insan bedeninin çeşitli bölümlerinin sembolizminden esinlenerek, psikanalitik temele dayalı, çok geniş sonuçlar veren çalışmasını yapılandırmıştır. Denekten bir insan resmi çizmesini istemesi bakımından Machover testi, Goodenough'un Bir Adam Çiz Testine benzer. Goodenough'un testi aynı zamanda bir zeka testidir. Ama projektif test olarak da kullanılmaktadır. Machover testinde amaç zekânın psikometrik ölçülmesi değildir ve konu daraltılmamıştır.

Çocuğun karakteristik özelliklerini ve hissel çerçevesini yansıtmada tercih edilen testtir. Machover tarafından geliştirilmiştir. İlk olarak çocuğa bir insan çizdirilir. Çizimden sonra çocuktan çizdiği figürün tersi bir cinsiyette insan figürü yapması istenir. İlk çizilen resmin cinsiyeti bize cinsel yönelim ve özdeşim nesnesi konusunda bilgi verir. Çizim anında çocuğun insan uzuvlarını çizim sırası, çizerken yaptığı tanımlamalar, silgiyi kullanma sıklığı testör tarafından kayıt edilir. Testin yorumunda resmin sayfadaki konumu, çizim şekli, uzuvların özellikleri göz önünde bulundurulur (Bahçıvan-Saydam, 2004: 111).

2.9.3.1. Yönerge

Çocuğa verilen bir insan çiz yönergesiyle aslında cinsiyet vurgusu yapılmadan çizimlerinde özgür olması sağlanmıştır. Çocuğa verilen bu hak onun içsel yaşantısının adeta bir dışavurumu olup önemli ipuçları verir. Bir kağıt, kurşun kalem ve silgi çocuğa verilir. Çocuğa, sadece bir insan çiz talimatı verilir. Resim çizildikten sonra çocuktan

çizdiği cinsin tersi cins çizmesi istenir. Fakat yaş itibariyle küçük çocuklar, karşı cins ifadesini kavrayamayabilirler. Bundan dolayı, küçük çocuklar için ikinci aşama değişikliğe uğratarak talimat verilir. Birinci aşamayı bitiren çocuğa, çizdiğinin ne resmi olduğu sorulur. Çocuğun verdiği cevap resmin bir oğlan çocuğuna aitse ona, bu sefer oğlan çocuğu olmayacak bir insan çizmesi talimatı verilir. Çocuk eğer bir kız çocuğu resmi çizmişse onun cinsiyet farklılıklarını kendi kendine keşfettiği sonucunu çıkarabiliriz. Bu testin uygulanması esnasında çocuğun yaşı ve verdiği cevapların niteliğine göre sorular sorulabilir. Resimle ilgili açıklamalar hemen kaydedilmelidir. Belirsiz kalmış bir figürü ‘ Bu nedir?’ diye sorarak çocuğa açıklama fırsatı verilebilir. Resim çizdirilirken çocuğun yanında, masanın üzerinde resimli kitap ya da resimler bulundurulmamalıdır. Çocuğun resim yaparken çizmeye hangi bölgeden başladığı, ne kadar silgi kullandığı, kimi çizerken ne tür sorular sorduğu takip edilmeli ve not alınmalıdır.

2.9.3.2. Değerlendirme

2.9.3.2.1. Resimdeki Öğelerin Çiziliş Sırası

Resimler analiz edilirken unsurların çiziliş sırası yukarıdan aşağıya doğru yapılır. İlk olarak baş yapılır, sonra boyun, gövde, kollar, bacaklar ve ayaklar şeklindedir. Fakat bu diziliş kişiden kişiye değişebilir. Kişi çizime direk ayaklardan başlayabilir veya gövdeden önce kolların çizilmesi görülebilecek bir durumdur. Kolların gövdeden önce çizilmesi sosyal problemlere veya dayatma fikirlerin varlığına işaret olabilir.

2.9.3.2.2. Yapılan Resmin Cinsi

Çocuğa «Bir insan resmi çiz» talimatı verildiğinde, o genellikle kendi cinsinde bir insan çizer. Eğer çocuk kendi cinsi yerine ters cinsi çiziyorsa bu durum babaya veya anneye karşı bir saplantının varlığını ortaya koyar. Deneğe sorulan sorulardan alınan yanıtlardan yola çıkarak resimde anneyi mi yoksa babayı mı simgelediği anlaşıldığında, net olmamak kaydıyla saplantıdan bahsedilebilir. Çocuğun çizdiği karşı cins resmi bazen cinsel ilgiyi, karşı cinsi model alma veya ona benzeme isteği gösterebilir. Bunlardan hangisinin olduğu, sorulara verilen yanıtlarla öğrenilebilir.

2.9.3.2.2. Resmin Sayfa İçindeki Yeri

Çocuğun resmi kağıdın neresine yerleştirdiği de önemlidir. Çocuk çizdiği resimde sayfanın sağ tarafını doldurup sol tarafı boş bırakıyorsa çocuğun dış çevreye yönelmeye istekli olduğuna kanıt gösterilebilir. Tam tersi sol tarafta yoğunluk varsa içine kapanıklık anlamına gelir. Çocuk, resmi sayfanın üst kısmına yapıyorsa aşırı bir özgüven ve iyimserlik duygusuna sahip olduğu sonucuna ulaşabiliriz.

2.9.3.2.3. Çizgilerin Yorumlanması

Yapılan resimde çizgilerin yorumu, çizgilerin kalın, ince, kuvvet uygulanak çizilmesi, titrek, çok hafif oluşlarına göre yapılır. Resimlerde ince çizgiler güvensizlik ve çekingenliği, kalın çizgiler bazen bir saldırganlığın telâfisi anlamını taşıyabilir. Yüz hatlarının bastırılarak veya üzerinden geçilerek kalınlaştırılmış olmasına karşın, bedeni belirleyen çizgilerin ince bırakılması, topluma katılmakta zorluk çeken kişilerde görülmekte ve sosyalleşme istemi olarak kabul edilmektedir. Çok kalın çizgiler saldırgan yapıdaki kişiliği yansıtırken çok ince ve silik çizgiler şizofrenik bir kişiliği belirleyebilmektedir.

2.9.3.2.4. Resimdeki Kişinin Yaşının Yorumu:

Denek ister çocuk olsun ister yetişkin çizdiği resimde yaşıtı denilebilecek insan resmi çizer. Yetişkin bir deneğin çocuk resmi ve çocuk diyebileceğimiz bir deneğin yetişkin resmi çizmesi nadir rastlanan bir durumdur. Eğer böyle bir durum görülüyorsa resmi yapanda bazı anormalliklerin varlığından şüphe edilebilir. Çocuk denek, yetişkin resmi çiziyorsa ve bu çizimi anne ya da babayı simgeliyorsa, çocuk anne ya da babayla içsel bir çatışma yaşamaktadır. Tam tersi yetişkin denek, çocuk resmi çiziyorsa hissel bir gerileme, çocukluk yıllarına özlem, sorumluluk almak istememe veya kendi çocuğuyla ilgili kaygılı olma şeklinde yorumlanabilir.

2.9.3.2.5. Resmin Yandan Veya Önden Görünür Biçimde Yapılmasının Anlamı

Resimlerde fügürlerin önden ya da yandan çizilmesi kişinin sosyal ilişkileri ile ilgili fikir verebilir. Resimlerinde figürleri yandan çizen kişilerde, başkalarıyla doğrudan ilişki kuramama, konuşamama, çekingenlik, sosyal cesaretsizlik görülebilir. Resimlerinde figürü önden çizen resimlerde kişi, sosyal ilişkiler kurma yetisini, açık kalpliliği ve dürüstlüğü belirtebilir.

2.9.3.2.6. Resimde Hareketin Yorumu

Çocuk resimlerinde hareket nadiren görülür. Çoğunlukla kişiler durdukları yerde, hareketsiz olarak çizilir. Genel olarak deneklerin, yürüyen, hareket eden kişiler çizmesi, bazı kişilik bozuklukları olabileceğini gösterir. Resimlerdeki aşırı hareket hali ise saldırganlık belirtisidir.

Resmi yapan kişinin çizdiği şahıslar, birine bir eşya verir, birini çağırır veya birini tutabilmek için belirli bir davranışta bulunur biçimde iseler, deneğin güvensizlik duygusu içinde bulunduğunu, başkasına dayanmaya gereksinim duyduğunu anlayabiliriz.

2.9.3.2.7. Resimdeki Anlamli Eksikliklerin ve Anlamli Kuvvetlendirmelerin Yorumu

Denek yaptığı resimlerde, bedenin bir yerini, vücudunun herhangi bir ögesini yaptıktan sonra silmişse veya hiç belirtmemişse, o şematik bölge ile ilgili bir çatışmanın varlığı konusunda düşünülmelidir. Özellikle, ağız, eller ve ayaklar bu konuda büyük önem taşırlar. Unutulma ve silintilerin yanı sıra çok belirgin gölgelendirmelerle yapılan karartmalar, kuvvetlendirmeler o kişide var olan saldırganlığın bir dışa yansıması olarak kabul edilebilir.

2.9.4. Maurie Porot: Bir Aile Çiz Testi

Maurie Porot tarafından “bir insan çiz” testi esas alınarak bir şeyler kazandırılmış bir testtir. Bu test yardımıyla çocuk hakkında hem karakteristik hem de duygusal değişimini ifade eden daha rahat ipuçları yakalayabiliriz. Çocuk, ebeveyni ve ailenin diğer fertleriyle olan bağlarını çizmiş olduğu aile resmine yansıtır. Bunu yaparken tamamen kendi bakış açısına dayanarak aile fonksiyonlarını gösterir.

2.9.4.1. Yönerge

Resim yapmak için gerekli olarak çocuğa: «Ailenin resmini çiz» talimatı verilir. Zaman kısıtlanmamıştır. Çocuğa dilediği gibi çalışma özgürlüğü tanınır. Ancak tüm test süresince denek dikkatle gözlenir. Aileyi oluşturan bireylerin kâğıda dökülüş sırası belirlenir. Çizim anında resme ve resimdeki kişilere ilişkin söylediği sözler, mırıldanmalar, anlamli davranışlar, kendisine fark ettirilmeden kâğıda geçirilir. Çizimin bitiminde, kâğıtta yer alan kişilerin adlandırılması denekten istenir.

2.9.4.2. Yorumlama

Testin yorumlanması çokda zor gözükmemektedir. Aile resimlerinde yer alan bireylerbirden fazla yada bir çizelge altında toplanır. Resimlerde çocukların en değer verdikleri kişiler ön saflarda çizilir. İkinci safta ise Çocuk için ikinci derecede olan kişiler sıralanır. Bazen bir üçüncü sıra safta görülür ki bu daha çok kalabalık aileye sahip çocukların resimlerinde görülür. Buradada kişiler önem sırasına göre yer alır. Bunlarla birlikte bireylerin önem sırası kağıda çiziliş sırasına görede değer taşır. Çocuk aile içinde kendisine model arzeden kişiyi genellikle kağıdın en soluna çizer. Bu sıra çocuk için önem sırasına göre uzayıp gider. Kendisi için en değersiz olan ise kağıdın en sağına çizilir. Kimi zaman sayfa diziliş şekli karmaşık bir halde olabilir. Bu durumda resmin çizim aşamasında diziliş sırasını belirlemek önemlidir. Sayfaya yerleştirme işi karışık bir sıra izler. Aile bireyleri normal olarak resimlerde boy sırasına göre dizilirler. Fakat çocuk burada çatıştığı kişileri çok küçülterek dizilişin en gerisine atar. Kimi zaman ise en çirkin halde çizer. Bazı vücut uzuvları eksik bırakır. Çatışma eğer çok büyükse çizdiği aile resminde onu çizmeyebilir. Buna karşın, çocuğun kendisinin resimde bulunmayışı, her zaman ailesiyle çatıştığı anlamına gelmez. Çatışmayı güçlendirecek başka bir bulgu yoksa bu, bir ressamın yaptığı resme kendini katmayışındaki objektivizm olarak kabullenilmelidir. Yargıya varabilmek için konu üzerinde derinlemesine araştırma yapmak gerekir. Çocuğun aile içinde kendine verdiği yer de büyük anlam taşır. Kişiler, çocuğa olan uzaklık ve yakınlıklarıyla da önem kazanırlar. Boya kalemlerinin kullanılış biçimi de, aynı sembolik değerler açısından yoruma tâbi tutulur. Resimde özenle boyanan kişi, deneğin en çok değer verdiği kişi olarak kabul edilir. Çocuk gözünde Çirkin boyanan veya boyanmadan bırakılanlar daha az bir öneme ve değere sahiptirler.

2.9.5. Karl Koch: Ağaç Testi ve Bir Bahçe Çiz Testi

Bireyin şekillendirdiği resim, psikoanalitik imgelerin yorumlanmasıyla projektif bir teste ortam hazırlamıştır. Bu iddayı ortaya atan da Emile Junker'dir. Fakat standart temellere oturtan K. Koch'dır. İlk olarak çocuk bir ağaç çizer. Değerlendirmesi şöyle yapılır; söz konusu ağacın meyvelerine, gövdesine, dallarına dikkat edilerek bunlara çeşitli anlamlar yüklenir. (Altinköprü, 2003: 226).

2.9.6. Kinetik Aile Çizimi Testi

Basit bir testtir. Bu yöntemde aile bireyleri sadece figür olarak değil bir iş yaparken çizilir. Yani hareketsiz figürlere artık bir hareket eklenmiştir. Bundaki amaç çocuğun kendi fikirlerinden farklı olarak kişilerarası bağ bakımından çocuğun hislerini aktif hale getirmektir. Bu testi Burns ve Kaufman 1970’de geliştirmiştir (Burns, Kaufman, 1972: 2).

2.9.7. Dr. Fay ve Andre Rey: Yağmur Altında Dolaşan Kadın Testi

Dr. Fay ve Andre Rey tarafından geliştirilen bir testtir. Temellerini atan Goodenough’dır. Testte zekanın psikometrik sınamasına yer verilmiştir. Böylece çocuktaki gözlem becerisi, anlama kabiliyeti, bellek, hayal gücü, dikkat derecesi keşfedilir. (Altınköprü, 2003: 112)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde araştırma modeli, evren ve örneklem, araştırmada kullanılan ölçme aracı, verilerin toplanması, verilerin çözümü ve yorumlanması yer almaktadır.

3.1. Araştırma Modeli

Bu araştırma 9-10 yaş arasındaki ilkokuldan ortaokula geçişe bağlı olarak çocuklarda yaşanan psikolojik sorunlarınduygusal açıdan incelenmesi amacıyla yapılan bir araştırmadır.

3.2. Araştırmanın Evreni

Bu araştırmanın evrenini 2015-2016 eğitim öğretim yılı içinde millieğitim bakanlığına bağlı (Şehit Hasan Özkapu ilkokulu, Ortaköy ilkokulu, Ogan Timucin ilkokulu) ilkokulunda okuyan 4. Sınıf öğrencileri oluşturmaktadır.

3.3. Araştırmanın Örneklemi

2015-2016 eğitim öğretim yılı içinde milli eğitim bakanlığına bağlı ilköğretim okullarında (Şehit Hasan Özkapu ilkokulu, Ortaköy ilkokulu, Ogan Timinci ilkokulu) okuyan 4. Sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. 9-10 yaş grubundan 70 kız, 70 erkek olarak toplamda 140 çocuk çalışmaya rastgele örneklem yöntemi ile dahil edilmiştir.

3.4. Kullanılan Ölçme Aracı

Araştırmada 4. ve 5. sınıfta okuyan öğrencilerinduygusal gelişimlerini incelemek amacıyla Koppitz in 1968 yılında yaptığı araştırmada kullandığı duygusal gelişime yönelik ölçütler kullanılmıştır.

3.4.1. Koppitz Bir İnsan Çiz Testinin Duygusal Gelişimine Yönelik Ölçütleri

“Bir insan Çiz” testiduygusal ve gelişimsel düzeylerinin incelemeye yönelik ölçütlerden meydana gelmektedir. Duygusal gelişime ait ölçütler toplam yirmi sekiz maddeden oluşmakta ve beş kategoridetoplanmaktadır. (Koppitz 1968).

3.4.1.1. A. Dürtüsellik

1. Vücut uzuvlarının birleştirilmesinde kopukluk
2. Kol-bacaklarda asimetrik gösterim
3. Transparan gösterim
4. Büyük figür
5. Boynun olmayışı

3.4.1.2. B. Güvensizlik-Yetersizlik

6. Eğik figür
7. Küçük kafa
8. Ellerin yokluğu
9. Canavar gösterimi
10. Kolların olmayışı
11. Bacakların olmayışı
12. Ayakların olmayışı

3.4.1.3. C. Kaygı

13. Yüzün gölgelenmesi
14. Vücut/kol – bacakların gölgelenmesi
15. Boynun/ellerin gölgelenmesi
16. Bacakların bitişik olması
17. Gözlerin yokluğu
18. Uçan kuşlar, bulutlar, yağmur

3.4.1.4. D. Utangaçlık-Çekingenlik

19. Küçük figür
20. Kolların kısa oluşu
21. Kolların vücuda yapışık olması
22. Burnun yokluğu
23. Ağızın yokluğu

3.4.1.5. E. Kızgınlık-Saldırganlık

24. Şaşı gözler
25. Dişler
26. Uzun kollar
27. Büyük eller
28. Cinsel uzuv (Koppitz, 1968).

3.5. Verilerin Toplanması

Araştırmanın verileri 2015- 2016 eğitim öğretim yılında okulların bitim tarihine denk gelecek şekilde toplanmaya başlanmıştır. Araştırma öncesinde milli eğitim bakanlığına bağlı kurumların amirliklerinden gerekli izinler alınmıştır.

Araştırmada veri toplama aracı olarak ilkokul dördüncü sınıfta okuyan öğrencilerin duygusal gelişimlerini incelemek için Koppitz (1968)'in araştırmasında kullandığı “Bir insan ÇizTestinin Duygusal Gelişime Yönelik Ölçütleri “ kullanılmıştır.

İlköğretimde okuyan öğrenciler ile çalışmaya başlamadan önce ailelerinden gerekli izinler alınmıştır. Veri toplamada, araştırmacı her çocuk ile tek başına çalışmıştır. Çocuğa A4 boyutunda beyaz kağıt ve kurşun kalem verilmiştir. Çocuk resim çizmeye başlamadan kağıdın arka kısmına çocuğun adı, soyadı, yaşı yazılmıştır. Ayrıca çocuklara “*senden bir insan çizmeni istiyorum, kız ya da erkek olabilir, çocuk olabilir*” yönergesi verilerek resim yapmaları istenmiştir. Çocukların birbirlerinin resimlerinden etkilenmemeleri için bireysel resim yapmaları sağlanmış ya da birbirlerinden uzak oturmalarına dikkatedilmiştir.

3.6. Verilerin analizi

Araştırmada 2015-2016 eğitim öğretim yılında 9-10 yaş arasındaki çocukların sınıf yada okul değişikliğine yaşanan psikolojik sorunların duygusal gelişim açısından incelenmesi amacıyla yapılmıştır. Araştırmada çocuk resimlerini incelemek için Koppitz bir insan çiz testi duygusal gelişim değerlendirilmesi kullanılmıştır. Çalışmada verilerin analizi SPSS 22.0 ile yapılmıştır.

Resimlerini analiz etme için ise Koppitz'in “Bir Adam Çiz” tekniğinin duygusal gelişime ait kriterleri “Var” veya “Yok” olarak değerlendirmeye alınmıştır. Var ya da yok olduğu belirlenen her bir ölçüt için “1” puan verilmiştir. Verilen puanlar

doğrultusunda duygusal değerdendirmeye yönelik, dürtüsellik, güvensizlik-yetersizlik,kaygı,utangaçlık-çekingenlik, ve saldırganlık-kızgınlık kategorilerine ait puanlar elde edilmiştir. Elde edilen verilerin analizinde parametrik testlerden “Bağımsız Örnekler için T-Testi” kullanılmıştır. Gruplar arası farklılıklarda $p(0.05)$ anlamlılık düzeyi esas alınmıştır

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BULGULAR

Bu araştırma, ilkokuldan ortaokula geçişe bağlı olarak çocuklarda yaşanan psikolojik sorunların duygusal gelişim açıdan incelenmesi amacıyla yapılmıştır.

9-10 yaş grubunda ilkokulda okuyan kız ve erkek çocuklarının duygusal gelişim açısından karşılaştırılması amacıyla yapılan çalışmada elde edilen bulgular tablolar halinde sunulmuştur.

Elde edilen verilerin analizinden non-parametrik testlerden “Bağımsız Örnekler için Mann Whitney U Testi” kullanılmıştır.

Dürtüsellik

1. Vücut uzuvlarının birleştirilmesinde kopukluk
2. Kol-bacaklarda asimetrik gösterim
3. Transparan gösterim
4. Büyük figür
5. Boynun olmayışı

Güvensizlik-Yetersizlik

6. Eğik figür
7. Küçük kafa
8. Ellerin yokluğu
9. Canavar gösterimi
10. Kolların olmayışı
11. Bacakların olmayışı
12. Ayakların olmayışı

Kaygı

13. Yüzün gölgelenmesi
14. Vücut/kol – bacakların gölgelenmesi
15. Boynu/ellerin gölgelenmesi
16. Bacakların bitişik olması
17. Gözlerin yokluğu
18. Uçankuşlar, bulutlar, yağmur

Utangaçlık-Çekingenlik

- 19. Küçük figür
- 20. Kolların kısa oluşu
- 21. Kolların vücuda yapışık olması
- 22. Burnun yokluğu
- 23. Ağızın yokluğu

Kızgınlık-Saldırganlık

- 24. Şaşı gözler
- 25. Dişler
- 26. Uzun kollar
- 27. Büyük eller
- 28. Cinsel uzuv (Koppitz, 1968).

Koppitz ölçeğindeki yirmisekiz maddenin yanıt oranları Tablo 4.1’de izlenmektedir. en yüksek evet oranı “Ağızın yokluğu” maddesindedir (%95,0). İkinci sıradaki en yüksek evet oranı Kolların olmayışı %92,9, üçüncü sırada ise bacakların olmayışı maddesidir (%88,9).

Tablo 4.1. Toplam 140 öğrencide Koppitz ölçeğindeki yirmisekiz maddenin yanıt oranları

		n	%
Vucut uzuvlarının birleşmesinde kopukluk	Yok	39	(27,9)
	Var	101	(72,1)
Kol bacaklarda asimetrik gösterim	Yok	86	(61,4)
	Var	54	(38,6)
Transparan gösterim	Yok	130	(92,9)
	Var	10	(7,1)
Büyük füğür	Yok	83	(59,3)
	Var	57	(40,7)
Boynun olmayışı	Yok	19	(13,6)
	Var	121	(86,4)
Eğik füğür	Yok	127	(90,7)
	Var	13	(9,3)
Küçük kafa	Yok	134	(95,7)
	Var	6	(4,3)
Ellerin yokluğu	Yok	89	(63,6)
	Var	51	(36,4)
Canavar gösterim	Yok	137	(97,9)
	Var	3	(2,1)
Kolların olmayışı	Yok	10	(7,1)
	Var	130	(92,9)
Bacakların olmayışı	Yok	16	(11,4)
	Var	124	(88,6)
Ayakların olmayışı	Yok	25	(17,9)
	Var	115	(82,1)

Tablo 4.1 devamı

Yüzün gölgelenmesi	Yok	107	(76,4)
	Var	33	(23,6)
Vucut kol bacakların gölgelenmesi	Yok	131	(93,6)
	Var	9	(6,4)
Boynun ellerin gölgelenmesi	Yok	134	(95,7)
	Var	6	(4,3)
Bacakların bitişik olması	Yok	128	(91,4)
	Var	12	(8,6)
Gözlerin yokluğu	Yok	4	(2,9)
	Var	136	(97,1)
Uçan kuşlar, bulutlar, yağmur	Yok	118	(84,3)
	Var	22	(15,7)
Küçük füğür	Yok	113	(80,7)
	Var	27	(19,3)
Kolların kısa olması	Yok	85	(60,7)
	Var	55	(39,3)
Kolların vucuda yapışık olması	Yok	124	(88,6)
	Var	16	(11,4)
Burnun yokluğu	Yok	42	(30,0)
	Var	98	(70,0)
Ağzın yokluğu	Yok	7	(5,0)
	Var	133	(95,0)
Şaşı gözler	Yok	116	(82,9)
	Var	24	(17,1)
Dişler	Yok	122	(87,1)
	Var	18	(12,9)
Uzun kollar	Yok	88	(62,9)
	Var	52	(37,1)
Büyük eller	Yok	112	(80,0)
	Var	28	(20,0)
Cinsel uzuv	Yok	135	(96,4)
	Var	5	(3,6)

Koppitz ölçeğindeki yirmisekiz maddenin yanıt oranlarının yaş gruplarına göre karşılaştırılması Tablo 4.2’de izlenmektedir. Yaş grupları arasında hiçbir maddenin yanıtlanma oranı farklı bulunmamıştır. En yüksek evet oranı “Ağzın yokluğu” maddesindenir. 10 yaş grubunda %97,5 olan bu oran 9.yaş grubunda %91.7’dir.

Tablo 4.2. Koppitz ölçeğindeki yirmisekiz maddenin yanıt oranlarının yaş gruplarına göre karşılaştırılması

		Yaş				
		10yaş		9yaş		
		n	%	N	%	P
Vucut uzuvlarının birleşmesinde	yok	23	(28,)	16	(26,)	,786
kopukluk	var	57	(71,)	44	(73,3)	
Kol bacaklarda asimetrik gösterim	yok	50	(62,5)	36	(60,0)	,764
	var	30	(37,5)	24	(40,0)	
Transparan gösterim	yok	75	(93,8)	55	(91,7)	,636
	var	5	(6,3)	5	(8,3)	
Büyük füğür	yok	41	(51,3)	42	(70,0)	,025
	var	39	(48,8)	18	(30,0)	
Boynun olmayışı	yok	8	(10,0)	11	(18,3)	,154
	var	72	(90,0)	49	(81,7)	
Eğik füğür	yok	73	(91,3)	54	(90,0)	,801
	var	7	(8,8)	6	(10,0)	
Küçük kafa	yok	78	(97,5)	56	(93,3)	,228
	var	2	(2,5)	4	(6,7)	
Ellerin yokluğu	yok	50	(62,5)	39	(65,0)	,761
	var	30	(37,5)	21	(35,0)	
Canavar gösterim	yok	78	(97,5)	59	(98,3)	,736
	var	2	(2,5)	1	(1,7)	
Kolların olmayışı	yok	5	(6,3)	5	(8,3)	,636
	var	75	(93,8)	55	(91,7)	
Bacakların olmayışı	yok	6	(7,5)	10	(16,7)	,092
	var	74	(92,5)	50	(83,3)	
Ayakların olmayışı	yok	10	(12,5)	15	(25,0)	,056
	var	70	(87,5)	45	(75,0)	
Yüzün gölgelenmesi	yok	58	(72,5)	49	(81,7)	,206
	var	22	(27,5)	11	(18,3)	
Vucut kol bacakların gölgelenmesi	yok	76	(95,0)	55	(91,7)	,426
	var	4	(5,0)	5	(8,3)	
Boynun ellerin gölgelenmesi	yok	76	(95,0)	58	(96,7)	,630
	var	4	(5,0)	2	(3,3)	
Bacakların bitişik olması	yok	71	(88,8)	57	(95,0)	,191
	var	9	(11,3)	3	(5,0)	
Gözlerin yokluğu	yok	2	(2,5)	2	(3,3)	,770
	var	78	(97,5)	58	(96,7)	
Uçan kuşlar bulutlar yağmur	yok	67	(83,8)	51	(85,0)	,841
	var	13	(16,3)	9	(15,0)	
Küçük füğür	yok	64	(80,0)	49	(81,7)	,805
	var	16	(20,0)	11	(18,3)	
Kolların kısa olması	yok	49	(61,3)	36	(60,0)	,881
	var	31	(38,8)	24	(40,0)	
Kolların vucuda yapışık olması	yok	70	(87,5)	54	(90,0)	,645
	var	10	(12,5)	6	(10,0)	
Burnun yokluğu	yok	22	(27,5)	20	(33,3)	,456
	var	58	(72,5)	40	(66,7)	
Ağzın yokluğu	yok	2	(2,5)	5	(8,3)	,117
	var	78	(97,5)	55	(91,7)	

Tablo 4.2. devamı

Şaşı gözler	yok	70 (87,5)	46 (76,7)	
	var	10 (12,5)	14 (23,3)	,092
Dişler	yok	70 (87,5)	52 (86,7)	
	var	10 (12,5)	8 (13,3)	,884
Uzun kollar	yok	54 (67,5)	34 (56,7)	
	var	26 (32,5)	26 (43,3)	,189
Büyük eller	yok	63 (78,8)	49 (81,7)	
	var	17 (21,3)	11 (18,3)	,669
Cinsel uzuv	yok	78 (97,5)	57 (95,0)	
	var	2 (2,5)	3 (5,0)	,430

Koppitz ölçeğindeki yirmisekiz maddenin yanıt oranlarının cinsiyete göre karşılaştırılması Tablo 4.3’de izlenmektedir. Cinsiyete göre “Dişler”, “Şaşı gözler”, “Uzun kollar” ve “Büyük eller” maddelerinde kızlar ve erkekler arasında anlamlı fark olduğu saptanmıştır. Erkek öğrencilerde “dişler”, “Şaşı gözler” “Uzun kollar” ve “Büyük eller” çizme oranının kızlara göre daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Tablo 4.3. Koppitz ölçeğindeki yirmisekiz maddenin yanıt oranlarının cinsiyete göre karşılaştırılması

		Cinsiyet				P
		Kız		Erkek		
		n	%	n	%	
Vucut uzuvlarının birleşmesinde kopukluk	yok	17	(24,3)	22	(31,4)	,346
	var	53	(75,7)	48	(68,6)	
Kol bacaklarda asimetrik gösterim	yok	46	(65,7)	40	(57,1)	,298
	var	24	(34,3)	30	(42,9)	
Transparan gösterim	yok	64	(91,4)	66	(94,3)	,512
	var	6	(8,6)	4	(5,7)	
Büyük füğür	yok	37	(52,9)	46	(65,7)	,122
	var	33	(47,1)	24	(34,3)	
Boynun olmayışı	yok	4	(5,7)	15	(21,4)	,007
	var	66	(94,3)	55	(78,6)	
Eğik füğür	yok	62	(88,6)	65	(92,9)	,382
	var	8	(11,4)	5	(7,1)	
Küçük kafa	yok	66	(94,3)	68	(97,1)	,404
	var	4	(5,7)	2	(2,9)	
Ellerin yokluğu	yok	45	(64,3)	44	(62,9)	,861
	var	25	(35,7)	26	(37,1)	
Canavar gösterim	yok	69	(98,6)	68	(97,1)	,559
	var	1	(1,4)	2	(2,9)	
Kolların olmayışı	yok	5	(7,1)	5	(7,1)	1,000
	var	65	(92,9)	65	(92,9)	
Bacakların olmayışı	yok	5	(7,1)	11	(15,7)	,111
	var	65	(92,9)	59	(84,3)	
Ayakların olmayışı	yok	9	(12,9)	16	(22,9)	,122
	var	61	(87,1)	54	(77,1)	

Tablo 4.3 devamı

Yüzün gölgelenmesi	yok	55	(78,6)	52	(74,3)	
	var	15	(21,4)	18	(25,7)	,550
Vucut kol bacakların gölgelenmesi	yok	68	(97,1)	63	(90,0)	
	var	2	(2,9)	7	(10,0)	,085
Boynun ellerin gölgelenmesi	yok	68	(97,1)	66	(94,3)	
	var	2	(2,9)	4	(5,7)	,404
Bacakların bitişik olması	yok	65	(92,9)	63	(90,0)	
	var	5	(7,1)	7	(10,0)	,546
Gözlerin yokluğu	yok	1	(1,4)	3	(4,3)	
	var	69	(98,6)	67	(95,7)	,310
Uçan kuşlar bulutlar yağmur	yok	56	(80,0)	62	(88,6)	
	var	14	(20,0)	8	(11,4)	,164
Küçük füğür	yok	56	(80,0)	57	(81,4)	
	var	14	(20,0)	13	(18,6)	,830
Kolların kısa olması	yok	46	(65,7)	39	(55,7)	
	var	24	(34,3)	31	(44,3)	,226
Kolların vucuda yapışık olması	yok	62	(88,6)	62	(88,6)	
	var	8	(11,4)	8	(11,4)	1,000
Burnun yokluğu	yok	17	(24,3)	25	(35,7)	
	var	53	(75,7)	45	(64,3)	,140
Ağzın yokluğu	yok	1	(1,4)	6	(8,6)	
	var	69	(98,6)	64	(91,4)	,053
Şaşı gözler	yok	64	(91,4)	52	(74,3)	
	var	6	(8,6)	18	(25,7)	,007
Dişler	yok	66	(94,3)	56	(80,0)	
	var	4	(5,7)	14	(20,0)	,012
Uzun kollar	yok	56	(80,0)	32	(45,7)	
	var	14	(20,0)	38	(54,3)	,0001
Büyük eller	yok	62	(88,6)	50	(71,4)	
	var	8	(11,4)	20	(28,6)	,011
Cinsel uzuv	yok	67	(95,7)	68	(97,1)	
	var	3	(4,3)	2	(2,9)	,649

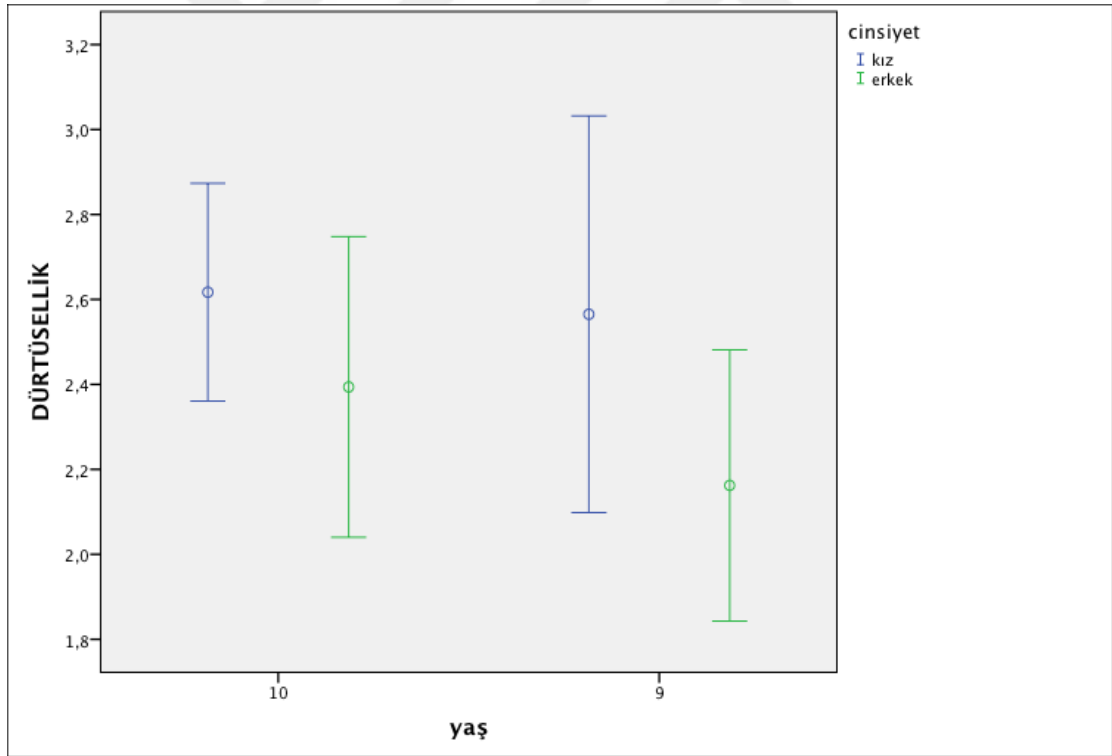
Tablo 4.4. Koppitz Duygusal Gelişimine Yönelik Alt Ölçüt puanlarının yaş grubuna göre dağılımı

	Yaş										P
	10					9					
	Ort	SS	Median	Min	Max	Ort	SS	Median	Min	Max	
DÜRTÜSELLİK	2,53	,93	2	1	5	2,32	1,02	2	0	5	,205
GÜVENSİZLİK	3,25	,92	3	1	6	3,03	1,18	3	0	5	,312
KAYGI	1,63	,83	1	0	4	1,47	,77	1	0	4	,213
UTANGAÇLIK	2,41	,76	2	1	4	2,27	,76	2	1	4	,205
KIZGINLIK	,81	,99	1	0	4	1,03	1,18	1	0	5	,276

Tablo 4.5. Koppitz Duygusal Gelişimine Yönelik Alt Ölçüt puanlarının cinsiyete göre dağılımı

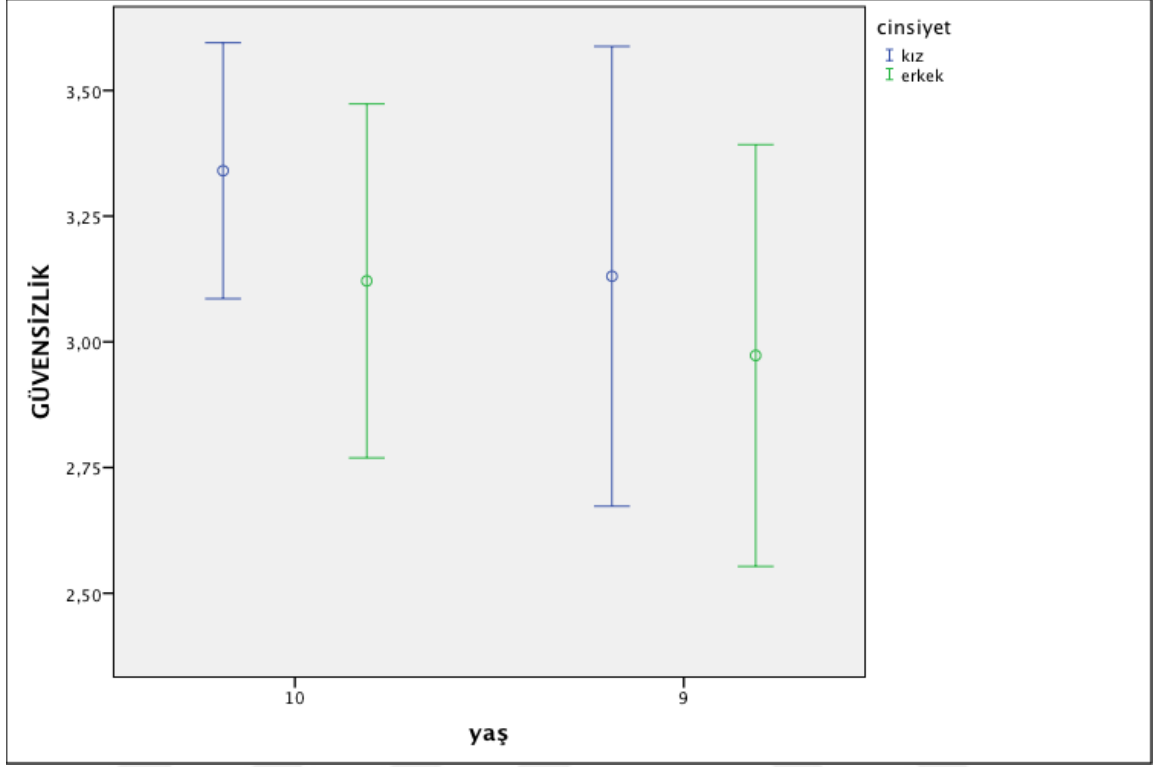
	Cinsiyet									
	Kız					Erkek				
	Ort	SS	Median	Min	Max	Ort	SS	Median	Min	Max
DÜRTÜSELLİK	2,60	,94	3	0	4	2,27	,98	2	1	5
GÜVENSİZLİK	3,27	,93	3	0	6	3,04	1,13	3	0	5
KAYGI	1,53	,79	1	0	4	1,59	,83	1	0	4
UTANGAÇLIK	2,40	,71	2	1	4	2,30	,80	2	1	4
KIZGINLIK	,50	,74	0	0	3	1,31	1,21	1	0	5

Dürtüsellik puanının cinsiyet ve yaş grubuna göre dağılımı Şekil 4.1’de görülmektedir. 9. yaş grubunda ve 10 yaş grubunda kızlar ve erkekler arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. 9. yaş grubundaki erkekler ile 10.yaş grubundaki erkeklerin puan ortalamaları arasında da istatistiksel olarak bir fark saptanamamıştır. ($p>0,05$). Benzer durum kız öğrenciler için de geçerlidir.

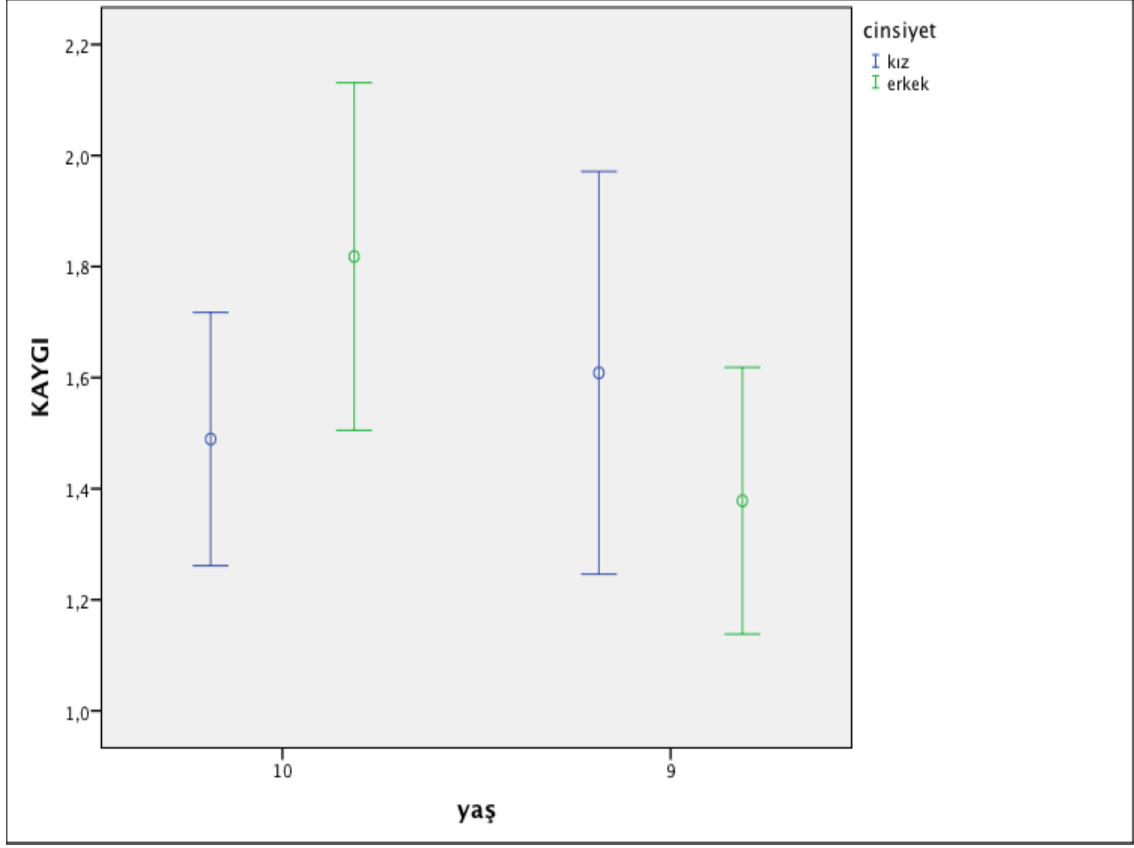
Şekil 4.1. Dürtüsellik puanının cinsiyet ve yaş grubuna göre dağılımı

Güvensizlik puanının cinsiyet ve yaş grubuna göre dağılımı Şekil 4.2’de görülmektedir. 9.yaş grubunda ve 10.yaş grubunda kızlar ve erkekler arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Şekil 4.2. Güvensizlik puanının cinsiyet ve yaş grubuna göre dağılımı

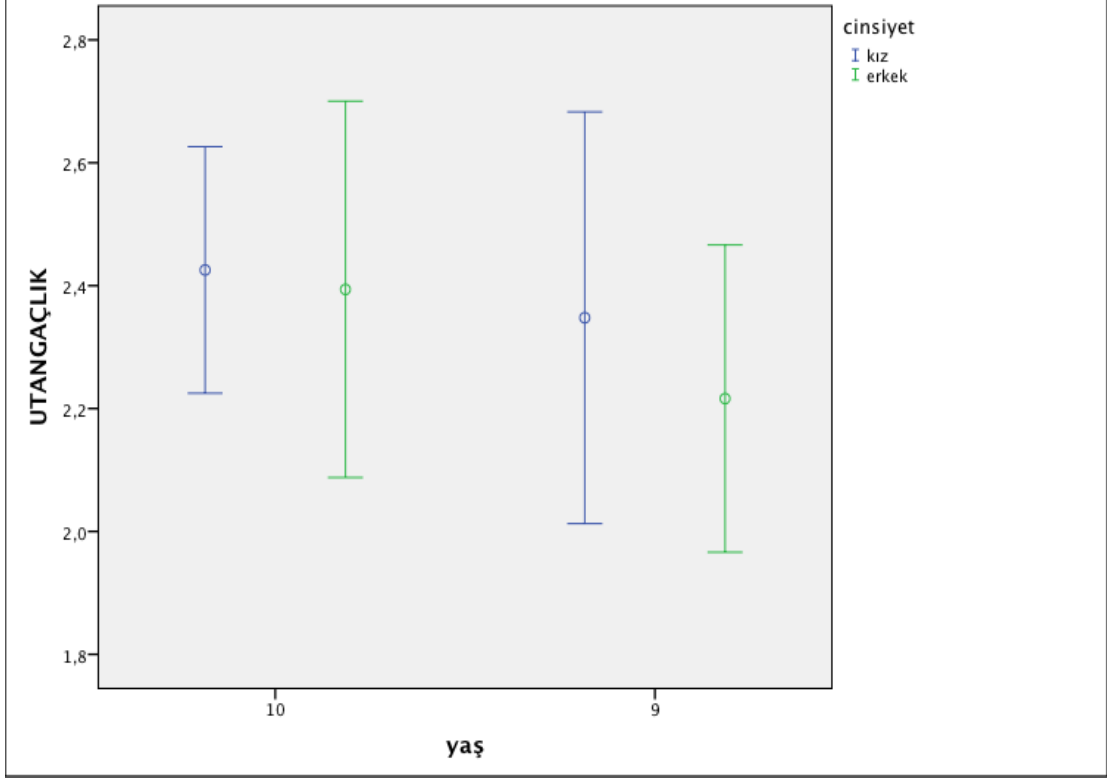
Kaygı puanının cinsiyet ve yaş grubuna göre dağılımı Şekil 4.3’de görülmektedir. 9. yaş grubunda ve 10.yaş grubunda kızlar ve erkekler arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Şekil 4.3. Kaygı puanının cinsiyet ve yaş grubuna göre dağılımı

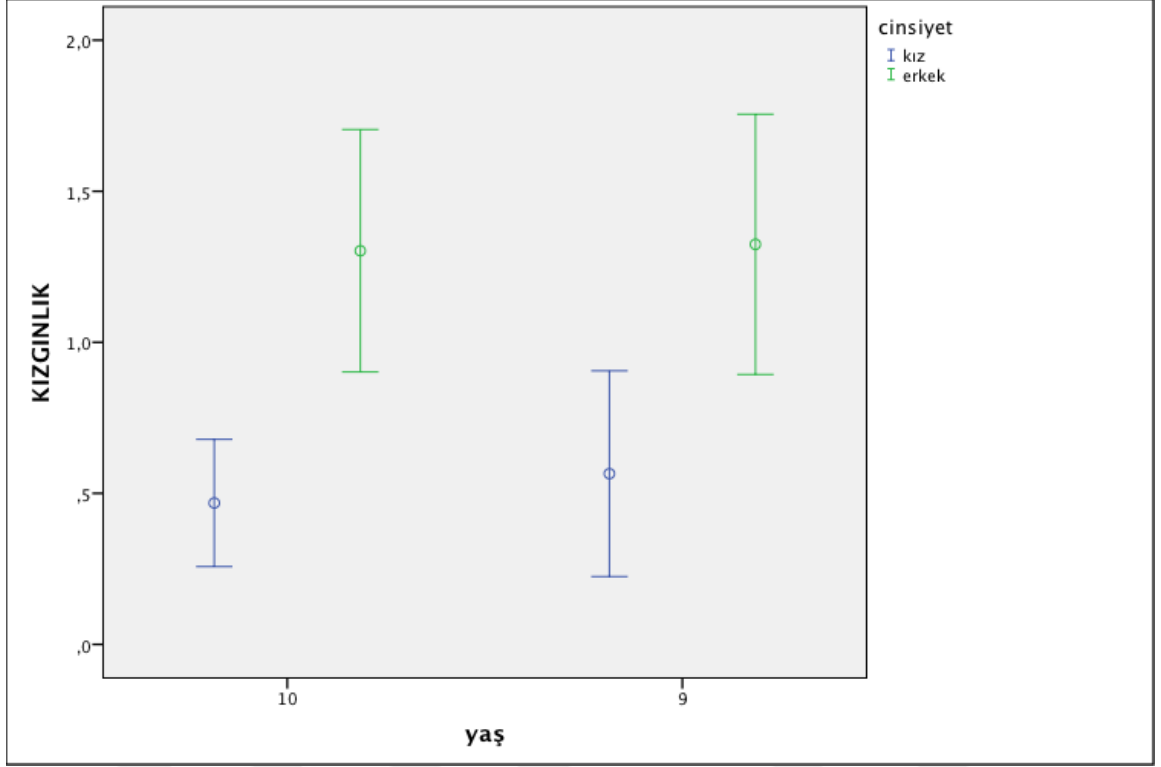
Utangaçlık

Puanının cinsiyet ve yaş grubuna göre dağılımı Şekil 4.4’de görülmektedir. 9.yaş grubunda ve 10.yaş grubunda kızlar ve erkekler arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Şekil 4.4. Utangaçlık puanının cinsiyet ve yaş grubuna göre dağılımı

Kızgınlık puanı hem 9 yaş hem de 10 yaş grubunda kızlar ve erkekler arasında fark göstermektedir ($p<0,05$). (Şekil 4.5).

Şekil 4.5. Kızgınlık puanının cinsiyet ve yaş grubuna göre dağılımı

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Sonuçlar

9-10 yaş arasındaki çocukların sınıf yada okul değişikliğine bağlı olarak yaşanan psikolojik sorunların duygusal gelişim açısından incelenmesinde resim çizme yöntemi etkili midir?

Çocuk resimleri çocukları tanıma aracı olarak bizlere yardımcı olabilir. Belli yaştaki çocukların gelişimsel ya da duygusal olarak nelerin eksik olduğu çocuklara çizdirilen resimlerle tespit edilebilir. Çocukların duygusal gelişimlerini anlamak çocukların duygularını anlamada bizlere yardımcı olabilir. Ayrıca resim çizdirme alanı klinik değerlendirmelerde kullanılarak kişinin kendisini rahat ifade etmesine yardımcı olabilir. Projektif testler derinlikler psikolojisi ve dinamik psikiyatrinin en önemli veri kaynaklarından; kişinin, kısmen kendi farkındalığının da ötesinde kalan, intrapsişik yapılanması ve nesne ilişkileriyle ilgili süreçlerin yansımaları olan duygular, düşünceler, düşlemler ve diğer ruhsal öğeleri, semboller, çağrışımlar veya çizimler ile ifade etmesine olanak sağlarlar. Çocukların kendi iç dünyalarını temsil ettiği varsayılan ve kendiliğinden ya da ucu açık önermelerle başlatılan çizimler, projektif ölçümler olarak ele alındığında, onların kişilik özelliklerini, kişiler arası alana da yansıyan duygusal problemlerini, kızgınlıklarını ve korkularını, beklenti ve endişelerini anlamamıza olanak sağlayabilir.

Dolayısıyla çizimler çocuğun/bireyin kendini ifade etmesine olanak sağlayan yaratıcı ürünlerdir. Özellikle 'Bir İnsan Çiz Testi' ve 'Aile Çiz Testi', bu açıdan çok önemlidir. Bir İnsan Çiz Testi, çocuğun bireyselliği, kendini nasıl algıladığı konusunda klinisyene önemli ipuçlar verebilir (aktaran: saydam s.112).

Resim bireyin zekâsı, kişiliği, yakın çevresinde yaşadıklarını ve iç dünyasını yansıttığı, olaylar hakkında duygu ve düşüncelerini ifade ettiği yalın bir anlatım aracıdır. Psikolojik gereksinimlerin sonucu olduğu için psiko-pedagojik açıdan çocuğu daha iyi tanımamızı sağlar. Çocuklar, dile getirmekte güçlük çektikleri duygu, düşünce ve gereksinimlerini çizgi yoluyla kolayca dışa vurabilirler. Çizme, boyama, inşa etme gibi etkinliklerin yer aldığı karmaşık süreçte çocuk birey çevresinde gördüğü birçok ayrı elemanı, anlamlı bir bütünlüğe dönüştürür. Çizdiği resimler, kendisinden bir parçadır adeta. Resmi onun düşüncesi, duyusu ve görüşüdür. Kendisini anlatır: İzleyerek, işiterek, dokunarak algıladığı dış dünya ile ilgili izlenimlerini, duygu-düşünce ve

imgelemine anlatım formuyla görselleştirir. Form (şekil-resim) algı ve imgelemin diyalektiğinden doğar. Resim tasarım uygulama sürecinde çocuk birey, kısa zaman içerisinde “göz ile düşünme” yetisi kazanır. Yaptığı resim onun iç dünyası, düşünüş biçimi ve yakın çevresiyle olan sorunları hakkında önemli ipuçları verir. Kullandığı kâğıdın büyüklüğü, figürleri kâğıda yerleştiriş şekli, kullandığı renkler, hatta kalemini sert ya da ürkek kullanması bile ruh halini yansıtır. Dikkatli ve bu konuda bilgili bir gözlemci çocuğun yaptığı resmi inceleyerek ruhsal durumunu ve kişilik özelliklerini saptayabilir.

Yapılan araştırmalarda çocuklara resim çizdirmek onların duygularını anlamada yardımcı bir araç olabileceğini göstermiştir.

Araştırmanın alt amaçları açısından sonuçlar şu şekilde sırlanabilir:

9-10 yaş arasındaki çocukların sınıf yada okul değişikliğine bağlı gelişen psikolojik sorunların duygusal gelişim açısından yaş ve cinsiyetler arası fark var mıdır.

Araştırmada 9-10 yaş erkek çocuklar ile 9-10 yaş kız çocukların resimleri koppitz insan çiz testi duygusal gelişim göstergesine göre değerlendirildi. Koppitz insan çiz testi duygusal gelişim göstergesi. Dürtüsellik, kaygı, güvensizlik, yetersizlik, utangaçlık-çekingelik, kızgınlık-saldırganlık yönünden ele alınmıştır.

Dürtüsellikte;

Çeşitli davranış bozukluğu ve ruhsal yönden rahatsızlığı olan çocukların insan figürü çizimlerinin diğer yaş çocukların resimlerindeki figürlere oranla vücut kısımlarının birleştirilmesinde kopukluklar, normal görünüşün abartılmış şekilde yansıtılması, eksik gösterim gibi değişik çizim özelliklerine dayandırılarak yorumlanabilir (O’Brien ve Patton 1974). Vücut kısımlarının birleştirilmesindeki kopukluklar kararsızlığı, çevre uyarıcılarının azlığını, kol-bacaklarda asimetrik gösterim arkadaş ilişkilerindeki zayıf koordinasyonla yorumlanır. Transparan gösterim özellikle saldırgan çocuklar tarafından sıklıkla çizilirken, büyük figür iç denetimi zayıf olan çocuklarda görülebilir. Büyük figür çizimleri çocuktaki yetersizlik duygularının gizlenmesi amacıyla, boynun yapılmaması çocuğun mantıklı düşünmemesi, hareketlerinde ve davranışlarındaki zayıf koordinasyon şeklinde açıklanabilmektedir. Bazı araştırmacılar boynun yapılmamış olmasını çocuğun yeterli olgunluğa

gelmemesiyle açıklarken, hareketlerde ve davranışlardaki zayıf koordinasyon sonucunda da olabildiğini belirtmektedirler (Koppitz, 1968).

Güvensizlik, yetersizlik;

Güvensizlik-yetersizlik davranışı eğik figür, küçük kafa, ellerin olmayışı, canavar yada komik gösterim, kolların olmayışı, bacakların olmayışı, ayakların olmayışı çizim özellikleri dikkate alınarak değerlendirilmiştir.

Çocuğun eğik figür çizimi onun sinir sistemindeki çeşitli bozuklukları işaret edebildiği gibi, kişiliğin çeşitli etkenlerle çabuk değişme eğilimini de yansıtabilmektedir. Küçük kafa çizimi, zihinsel yönden yetersizliği, figürde ellerin olmayışı çocuktaki yetersizlik duygularını ve yaptığı işlerdeki başarısızlık duygularını göstermektedir. Canavar ya da komik gösterim aşırı derecede yetersizlik duygusu içinde olan ve zayıf beden imajı taşıyan çocuklar tarafından çizilebilmektedir (Koppitz, 1968).

Yavuzer (2000) resimde kolların olmayışının güvensizliği dile getirdiğini, kolların güç ve kuvvet azlığını belirlediği şeklinde açıklamaktadır. Bacakların bedeni destekleyen organlar olduğunu, yapılmamasının çocuğun kendini desteksiz ve hareketsiz olarak algılamasıyla eş anlamlı olarak yorumlamaktadır. Resimde ayakların yokluğunu ise çocuğun kendini güvensiz ve desteksiz hissetmesi şeklinde açıklamaktadır. Yörükoğlu (1997) yuvalarda yetişip ilkököl çağında ve daha sonraki yıllarda izlenen çocuklarda genel bir ilgisizlik halinin göze çarptığını, bu çocukların kolay arkadaşlık kuramadığı ve sevgiye karşı kuşkulu, duyarsız tepkiler verdiklerini saptamıştır.

Kaygı yönünden;

Kaygı davranışı, yüzün gölgelenmesi, vücut/kol-bacakların gölgelenmesi, boynun-ellerin gölgelenmesi, bitişik bacaklar, gözlerin çizilmemesi, bulutlar/ yağmur/ uçan kuşlar kriterleri dikkate alınarak değerlendirilmiştir. İnsan figürü çizimleri üzerinde yapılan gölgelemeler kaygının bir işareti sayılmakta, gölgelemelerin açıklık ve koyuluk derecesi de çocuktaki kaygının şiddetini göstermektedir. Yüzün tamamının gölgelenmesi çocuktaki zayıf benlik imajından ve bir takım duygusal sorunlardan kaynaklanabilmektedir. Yüzün belli bir bölümünün gölgelenmesi özel olarak gölgelenen bölüme ait çocuktaki kaygıları yansıtmaktadır. Çizimde vücudun gölgelenmesi bedenden kaynaklanan bir kaygıyı da işaret edebilir. Ancak okula yeni başlayan bir

çocuğun bedensel farklılıklarının farkında olmasından ötürü bir takım kaygılar yaşamayı olağandır (Koppitz 1968).

Resimde kolların gölgelenmesi saldırganlık duygularının birer yansıması olarak açıklanırken, bacakların gölgelenmesi fiziksel büyümedeki endişe olarak yorumlanmaktadır. El ve boynun gölgelenmesi çekingen, içine kapanık çocuklar tarafından çizilirken çocuktaki gerginlik, sinirlilik ve seksüel uyarıcıları kontrol etmeye çalışması onun bacakları bitişik çizmesine neden olabilir. Resimde yağmur, bulut ve uçan kuşlara yer veren bir çocuk da kaygı durumunu yansıtabilmektedir.

Utangaçlık çekingenlik;

Küçük figür çekingen çocuklar tarafından çizilebilmektedir. Çocuktaki depresyon, güvensizlik ve içe kapanıklık gibi bir takım özellikleri yansıtmaktadır. Kısa kolların çizimi çekingenliğin bir ifadesidir. Utangaçlık duygularının yansıtılması ve saldırganlık-liderlik özelliklerinin yoksunluğu şeklinde yorumlanmaktadır. Vücuda yapışık kol çizimi çocuğun iç kontrolünde tedirginliği ve çevresiyle olan ilişkilerinde zorlandığı şeklinde açıklanmaktadır (Koppitz 1968). Figürde burnun çizilmemiş olması güçsüzlüğü, ağzın çizilmeyişi ise çocuğun başkalarıyla ilişki kurmakta zorluk çektiği şeklinde açıklanabilmektedir.

Kızgınlık- saldırganlık

Çocuk kızgınlık, isyankar duygularını çapraz gözler çizerek, saldırganlık duygularını ise diş çizimleri ile yansıtmaktadır. Uzun kol çizimi kazanma hırsı, sevmek için gayret etme şeklinde yorumlanmaktadır. Büyük el çizimi çocuğun el becerilerindeki yetersizlik duygularını gösterirken cinsel organları veya çıplak figür çizimi beden kaygısı ve uyarıcıların kontrol edilmesindeki zayıflığın işaretini yansıtabilmektedir (Koppitz, 1968).

Yapılan araştırmada bu aşamalar göz önüne alındığında çalışmada

Cinsiyet açısından:

Erkek ve kızların resimlerinde cinsiyete bağlı bir farklılık olmadığı görülmüştür. Koppitzin geliştirdiği duygusal gösterge ölçeğinin 9-10 yaş kız yada 9-10 yaş erkek olarak büyük bir farklılıkla değerlendirilmediğine dayanarak yapılan çalışmada cinsiyetler arasında bir farklılığın çıkmaması normal olarak değerlendirilebilir. Yapılan

çalışmada cinsiyet açısından dürtüsellik, güvensizlik-yetersizlik, kaygı, utangaçlık-çekingenlik yönünden cinsiyetler arası bir farklılığın ortaya çıkmadığı, sadece kızgınlık ve saldırganlık açısından kız ve erkekler arasında farklılığın ortaya çıktığı görülmüştür.

Yapılan çalışmada erkek ve kızların resimlerinde farklılıklara bakılarak kızgınlık ve saldırganlık kategorisinde erkeklerin resimlerinde şaşı gözler, dişlerin gösterilmesi, uzun kollar büyük ellerin çizilmesi gibi göstergelerin kız çocukların resimlerinden çok erkek çocuklarının resimlerinde belirgin bir şekilde çizilmiş olması erkek çocuklarının yapı gereği daha kavgacı ve bu dönemde beden gücünü göstermek istemelerine dayanarak normal olduğu söylenebilir.

Yapılan literatür taramalarında;

Darıca ve diğerlerinin yaptığı çocukların anne figürü çizimlerinin duygusal gelişim açısından karşılaştırılarak incelenmesi amacıyla planlanan araştırma sonucunda dürtüsellik, yetersizlik-güvensizlik, utangaçlık-çekingenlik davranışı yönünde kız ve erkek çocuklarının anne figürü çizimleri sonucu aldıkları puanlar arasındaki fark ile kaygı davranışı yönünde 7-11 yaş kız çocukları ile 10-11 yaş erkek çocuklarının aldıkları puanlar arasındaki fark anlamlı bulunmazken, kızgınlık-saldırganlık davranışı yönünde sadece erkek ve kız çocuklarının puanları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur.

Baktığımız zaman Koppitz (1968) sisteminde yer alan bazı göstergelerin bu örnekleme “normal dışı” sayılamayacak sıklıkta ortaya çıktığı gözlenmiştir. Örneğin, pek çok kaynakta insan çiziminde ellerin çizilmemesi “güvensizlik, suçluluk, kaygı” gibi yorumlarla eşleştirilir (Koppitz 1968, Yavuzer 1992).

Ancak, bu araştırmanın bulgularına dayanarak da koppitz insan çiz testi değerlendirmelerinde özellikle el, boyun, burun, ayak çizilmemesi ve minik figür çizilmesi konusunda yapılan yorumlarda daha dikkatli olunması gerektiği sonucuna varılmıştır.

Kız çocukların erkek çocuklara kıyasla daha az duygusal gösterge ortaya koymuş olmaları kızların görsel motor ve çizim becerilerinin daha gelişkin olduğunu gösteren bilimsel yazınla uyumludur (Cox ve ark. 2001, De la Serna ve ark. 1979, Özer 2009).

Yaşa bağılı olarak;

Yapılan çalışmada yaşa bağılı olarak koppitz insan çiz testinin duygusal gösterge değerlendirmesinde yer alan dürtüsellik, güvensizlik-yetersizlik, kaygı, utangaçlık-çekingenlik, kızgınlık-saldırganlık davranışları yönünden yaşa bağılı olarak bir farklılık ortaya çıkmadığı görülmüştür. Yapılan literatür taramalarında duygusal göstergede 9-10 yaş arasındaki çocuk resimlerine çok önemli bir değişkenlik gösterdiğine rastlanmamıştır. Özer ve diğerlerinin yaptığı çalışmaya dayanarak yaşı dikkate alınmadığı, koppitz bir insan Çiz testindeki duygusal göstergeler üzerinde 9-10 yaş arasındaki çocuk resimlerinde çok büyük farklılıkların gözlenmemesi beklenen yönde ve testin kullanımı açısından destekleyici bir bulgudur. Bu bulgu ile duygusal göstergelerin bilişsel gelişim göstergeleri gibi 9-10 yaşla artma veya azalma göstermemesi beklentisi doğrulanmıştır. Ayrıca bu yaşlarda çocukların cinsiyet farklılıklarını kavrayamama bu çalışmada çıkan sonucu destekleyebilmektedir.

Gelişimsel göstergelere bakıldığında, yani insan Çiz testinin bilişsel gelişime işaret eden özellikleri ele alındığında da küçük yaşlardaki çocukların yaşlılarına göre daha çok gelişkin resimler çizdikleri gözlenmiştir. Sonuçlarda gözlenen etkileşim etkisi, yani yaş açısından çocukların fazla sayıda duygusal gösterge göstermediğinde görülmüştür.

5.2. Öneriler

Araştırmanın bulguları doğrultusunda şu öneriler geliştirilmiştir.

Resim; çocukların duygusal durumu ve düşünceleri hakkında fikir vermede değerlendirme aracı olarak kullanılabilir.

Çocuklar duygularını anlatmada çoğu zaman zorlanırlar. Çocuklara kolaylıkla uygulanabilecek olan resim çizme yönteminin çocukla çalışan personel tarafından kullanılarak, çocuğun, dürtüsellik, güvensizlik-yetersizlik, kaygı, utangaçlık-çekingenlik, kızgınlık-saldırganlık, kaygı, gibi bulguları belirlemede yardımcı olabilir. Bu yöntemin çocuklarla çalışan kişiler için yararlı olacağı düşünülmektedir. Bu nedenle, çocuklarla çalışan kişilere çocuğu tanıma konusunda çocuk resimlerini kullanma, çocuk resimlerini doğru okumaya yönelik eğitim olanağı verilmeli.

Projektif yöntem olarak çocuk resimlerinin, çocuğu tanımaya ve değerlendirmeye yönelik tek başlarına yeterli bilgi veremediği göz önüne alınmalıdır.

Çocuğun ailesinden ve çevresinden çocuk hakkında bilgi alınmalı ve resimler değerlendirilirken bu bilgilerle desteklenmelidir.

Üniversitelerin fakültelerinde ilgili dersler konularak personel adaylarına çocuğu tanıma ve değerlendirme yöntemleri açısından çocuk resimlerinin önemli bir araç olduğu konusunda farkındalık yaratılabilir. Bu konuda güzel sanatlar fakülteleri, çocuk gelişimi ve eğitimi, psikoloji bölümleriyle işbirliği yapılabilir. Bu konuyla ilgili akademisyen yetiştirilmeye özen gösterilebilmelidir.

6. KAYNAKÇA

- AKDAĞ, S. t. (2014,1009). eniyihekim. Retrieved mayıs 20, 2016, from www.eniyihekim.wordpress.com:
<https://eniyihekim.wordpress.com/2014/10/09/resim-ve-cocuk/>
- ALTINKÖPRÜ, T. (2003). Çocuğun Bbaşarısı Nasıl Sağlanır. İstanbul: Hayat Yayıncılık 11. basım.
- ARICI, B. (2006). Resim,Psikoloji Ve Çocuğun Dünyasında Resim. Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi (10),15.
- ARNHEİM, R. (2007). Görsel Düşünme. (R. Ögdül, Trans.) Metis Yayıncılık.
- ARTUT, K. (2004). "Okul Öncesi Resim Eğitiminde Çocukların Çizgisel Gelişim Düzeylerine İlişkin Bir İnceleme". Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (118), ss.223-234.
- ARTUT, K. (2004). Sanat Eğitimi Kuramları Ve Yöntemleri. Ankara: Anı Yayıncılık.
- ATAMAN, A. (1993). Eğitim Sürecinde Yaratıcılık, Yaratıcılık ve Eğitim. Ankara: Türk Eğitim Vakfı Yayınları.
- AVCI, S. (2000). "3-12 Yaş Arası Çocukların Sanat Tarihi Eğitimi Üzerine Görüş Ve Öneriler"; Ankara: Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- BAHÇIVAN, R. (2004). "Çocuk Çizimlerinin Klinik Değerlendirmedeki Yeri". Yansıtma Psikopatoloji Ve Projektif Testler Dergisi (1,no:1-2), 111-124.
- BATI, D. (2012). "4-12 yaş Çocuk Resimleri Ve Onların İç Dünyalarının Resimlerine Yansıması"; İzmir: Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- BAYINDIR, Ö. N. (2008). Gelişim öğrenme ve eğitim. Ankara: pelikan kitapevi.
- CEYLAN, S. (2008). "8-9 Yaş Çocuk Resimlerinin Yaşıtları Üzerindeki Etkisi"; Ankara: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi , Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- ÇANKIRI, A. (2011). Çocuk Resimlerinin Dili. İstanbul: Zafer Yayınları.
- Dİ LEO, J. (1983). Interpreting Children's Drawings. New York: brunner/mazel publishers.
- DİLEK, G. (2006). "Somut İşlem Döneminde olan 8-9 Yaş Çocukları İle Soyut İşlem Döneminde Olan 12-13 Yaş Çocukların Görsel Bellek Farlılıklarının

- İncelenmesi"; İstanbul : Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- DİLMAÇ, D. O. (2015). "Sanat Eğitimi Tarihi Çerçevesinde Çocuk Resimlerini Anlamlandırma Sorunu. Sanat Eğitimi Tarihi Çerçevesinde Çocuk Resimlerini Anlamlandırma Sorunu, (p. 107). Erzurum.
- DİLMAÇ, O. (2015, ocak 7). prezi.com. Retrieved mayıs 28, 2016, from <https://prezi.com/qlsdubqv26ds/sanat-eğitimi-tarihi-cercevesinde-cocuk-resimlerini-anamlan/>: <https://prezi.com/qlsdubqv26ds/sanat-egitimi-tarihi-cercevesinde-cocuk-resimlerini-anamlan/>
- ERCAN, I. (2009). Okul Döneminde (6-11) Gelişim.Gelişim Ve Öğrenme. (A. A. Ataman, Ed.) Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık ,.
- GOLOMB, C. (1992). The Child's Creaation Ofa Pictorial Word. California: University of California press.
- gökozan, u. k. (2015, mayıs 14). <http://cocukpsikolojimerkezi.com/8-9-yaş-cocuk-psikoloji>. Retrieved mayıs 20, 2016, from çocuk psikoloji merkezi: <http://cocukpsikolojimerkezi.com/8-9-yaş-cocuk-psikolojisi/>
- GÜNER, Y. (2006). konumuzsanat. Retrieved mayıs 20, 2016, from www.konumuzsanatguveryener.com: <http://konumuzsanatguneryener.blogcu.com/sanat-psikolojisi/914464>
- İNCİ, S. (1983). Sanat Eğitimi Kuramları. ankara: tan kitap ve ticaret ltd.şti.
- İNCİ, S. (1979). Sanatsal Yaratma , Çocukta Yaratıcılık. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- KEHNEMUYİ. (1979). Çocuğun Resim Eğitimi. İstanbul: Redhouse Yayınevi.
- KESKİN, B. (2006). "Çocukların Çizimleri Üzerine". Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi (17).
- KILLIÇÇI, Y. (1998). Okulda Ruh Sağlığı. Ankara: Ani Yayıncılık.
- KIRIŞOĞLU, O. T. (2005). Sanatta Eğitim Görmek-Öğrenmek-Yaratmak. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- KIZMAZ BELGIN, D. A. (2013). Çocuk Gelişimi Ve Davranış Bozuklukları. Konya: Konya Milli Eğitim Yayınları.
- KOÇ, M. Ç. (2001). Gelişim ve Öğrenme. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- KOÇ, M. (2001). Gelişim ve Öğrenme. Ankara: Nobel Yayınları.
- KOÇ, M. Y. (2001). Gelişim ve Öğrenme. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

- KOÇYİĞİT, A. Ö. (2015). "Çocukların Hastaneye Yatmaya Bağlı Gelişen Kaygı Düzeylerini Resim Çizme Yöntemiyle İncelenmesi"; Ankara: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi , Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- MALCHDIODI, C. (1998). Çocukların Resimlerini Anlamak. (ç. t.yurbay, Trans.) İstanbul: Epsilon Yayınları.
- MATTHEWS, J. (2003). Draving and Painting Cildren and Visuel Representation. California: a sage.
- Öğretmeni, T. D. (2007, haziran 12). Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni . Retrieved mayıs 20, 2016, from Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni : <http://www.turkedebiyati.org/rehberlik/8-9yas.html>
- ÖZLÜ, A. k. (2015). "Çocukların Hastaneye Yatmaya Bağlı Gelişen Kaygı Düzeylerini Resim Çizme Yöntemiyle İncelenemesi". Ankara: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- ÖZSOY, Y. S. (1997). Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar "Özel Eğitime Giriş". Ankara: Karatepe Yayınları.
- ÖZTÜRK, M. (2014). mucahitözturk. Retrieved temmuz 29, 2016, from www.mucahitozturk.com: <http://www.mucahitozturk.com/durtusellik/>
- populer medikal. (n.d.). Retrieved mayıs 28, 2016, from www.populermedikal.com: <http://www.populermedikal.com/cocuk/bebekbeyin.asp>
- SAĞLAM, M. (2011). "Boşanma Sürecinde Olan Ailelerdeki Çocukların Aile Aşgılarının Ve Sorunlarının Resimler Aracılığı Ile İncelenmesi"; Ankara: Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- SAVAŞ.İ. (2014). "Çocuk Resmi Ve Bilinçaltı"; İstanbul: Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- SULTANBERK, H. (2015). Çocuk Resimleri Analizi ve Psikolojik Resim Testleri. Ankara: Pegem Yayınları.
- TEPECİK, v. d. (2002). Erken Çocukluk Eğitiminde Resim Eğitiminin Yeri Ve Önemi. Ankara: Kök Yayıncılık.
- TOOMELA, A. (2002). Drawing as a Verbally Mediated Activity: A Study of. International Journal of Behavioral Development.
- WHITE c.r, H. j. (2004). Use of Drawings to Identify Thought Impairment Among Students with Emotional and Behavioral Disorders: An Exploratory Study". Journal of the amercan art theraphy associations (4), 210-218.

- WINNER, E. W. (1980). Project Zero. Harvard: Yayınlanmamış Veri.
- KILIÇÇI Y., (1989). Okulda ruh sağlığı. Ankara: anı yayıncılık.
- YAVUZ, Z. (2014). "Fiziksel Şartların 8-9 Yaş Grubu Öğrencilerinin Görsel Sanatlar Dersindeki Başarısına Etkisi"; Ankara: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- YEŞİLYAPRAK, B. (2002). Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- YOLCU, E. (2001). "Sol Yanlı Çocuklarda Sanatsal Yaratıcılık (12-15) Yaş Çocuklar Üzerine Bir İnceleme"; İstanbul: Basılmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi.
- Yaz-2012 Cilt:11 Sayı:41 (147-160) www.esosder.org Summer -2012 Volume:11 Issue:41 154

7. ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler:

Adı Soyadı : Mesut NAS
Doğum Tarihi : 03.04.1982
Doğum Yeri : Erüh/Siirt
Medeni Durum : Evli
E-mail : mesut_nas23@hotmail.com
Telefon : 0 543 817 24 68

Eğitim Durumu:

Üniversite : Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Bölümü
Lise : Van İmam Hatip Lisesi
Ortaokul : Van İmam Hatip Lisesi
İlkokul : Lütfiye Binnaz Saçlı İlköğretim Okulu

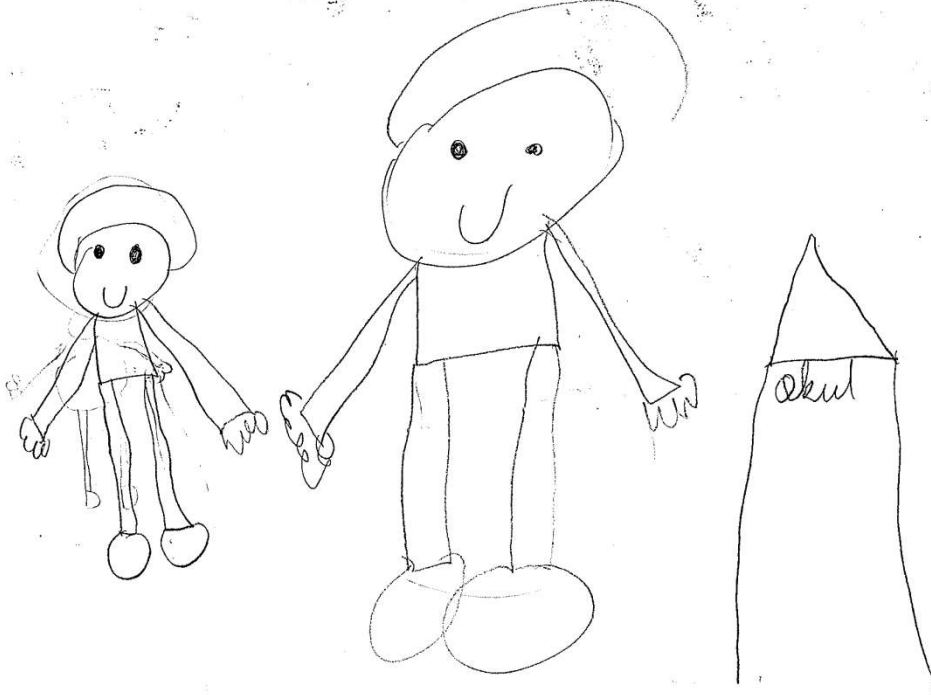
İş Deneyimi:

Van İl Sağlık Müdürlüğü
İzmir Şehir Hasan Özkapı İlköğretim Okulu Görsel Sanatlar
Öğretmeni

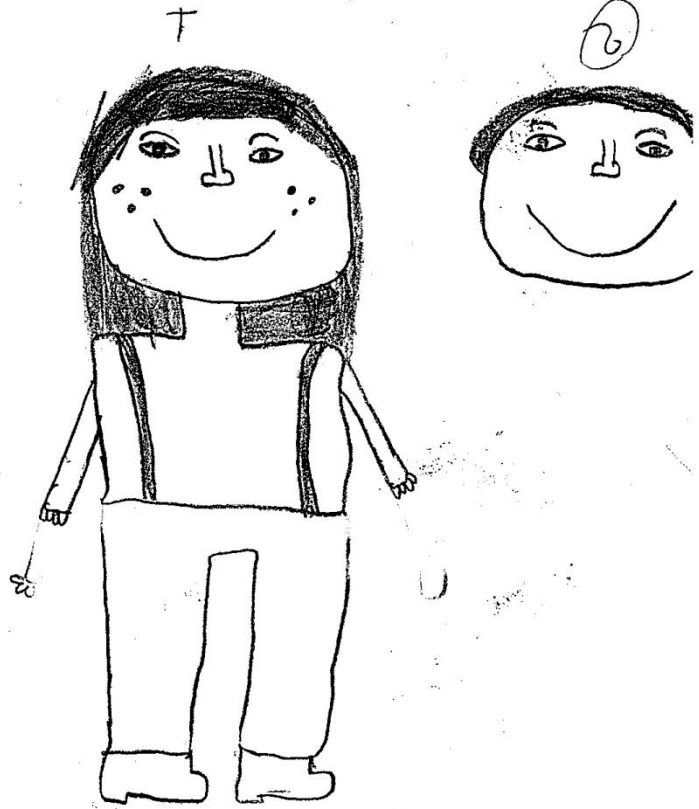
Yabancı Dil:

Okuduğunu Anlama: İyi
Konuşma: İyi
Yazma: İyi

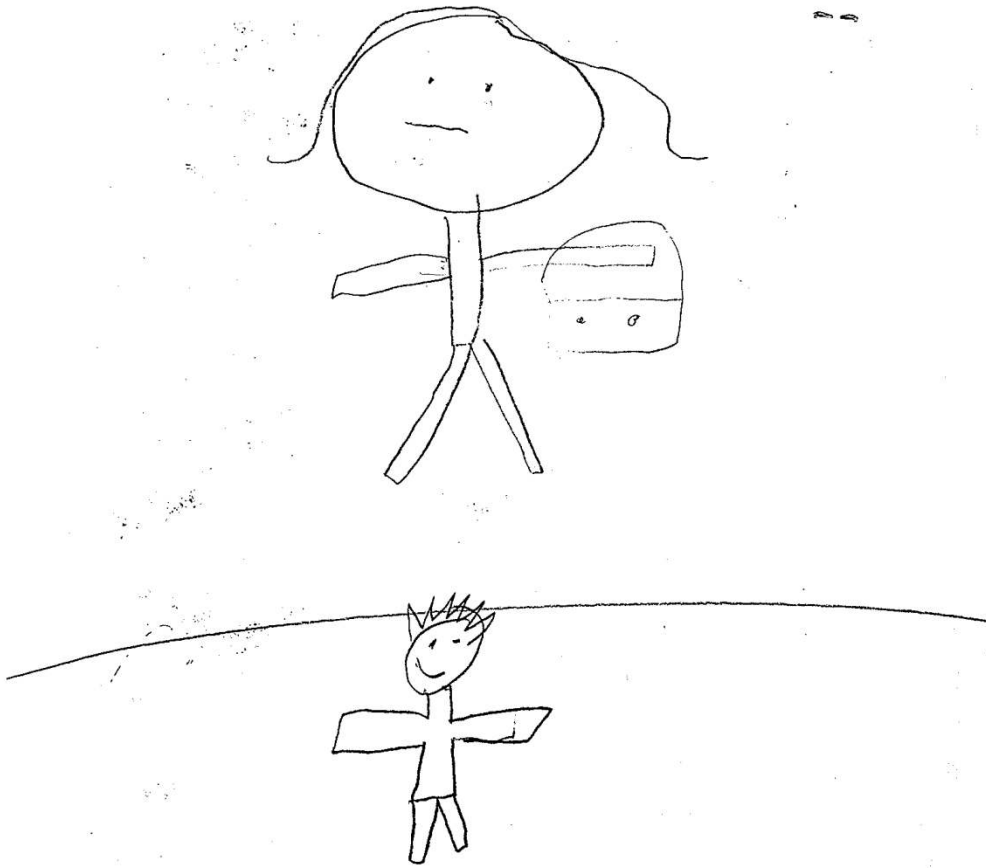
EKLER

Resim 1 .1 10 yaş kız

Resim 1 2 10 yaş erkek

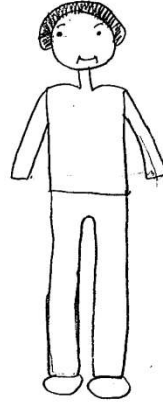

Resim 1. 3 9 yaş erkek

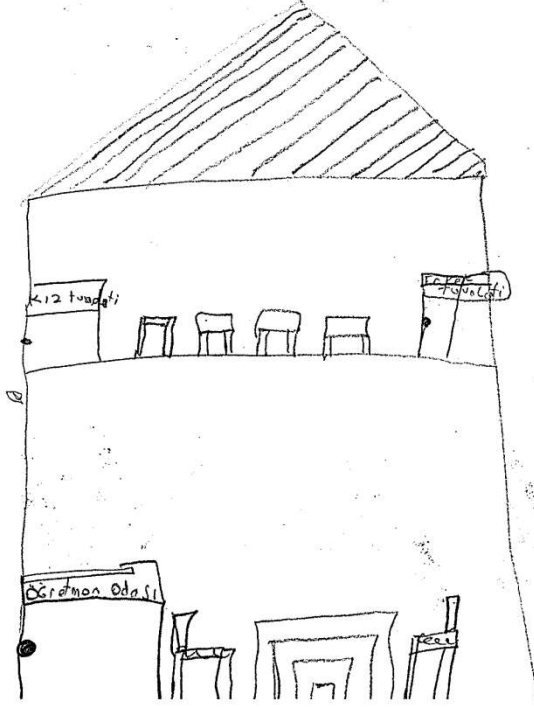

Resim 1.4 10 yaş kız

ysse Dalak 4 1A Yaş: 11

Resim 1.5 10 yaş kız

Resim 1. 6 9 yaş kız

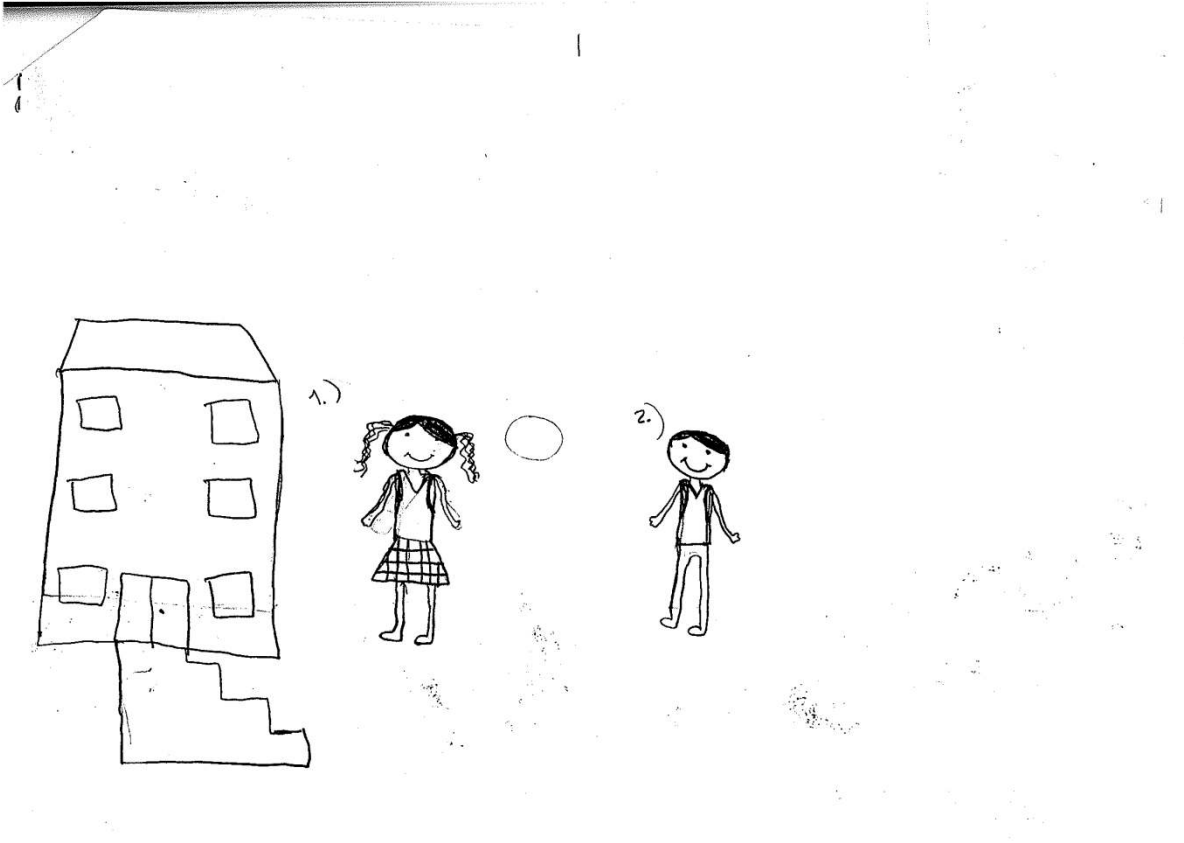
Resim 1 7 10 yaş kız

Resim 1.8 10 yaş erkek

Resim 1. 9 10 yaş erkek

Resim 1 .10 10 yaş erkek